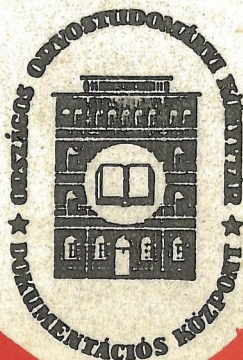

F 568/a

1980 SEP 15

AZ ORVOSI KÖNYVTÁROS

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI KÖNYVTÁR
ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
BUDAPEST

1980
20. ÉVF.
III
SZÁM

A Z
O R V O S I K Ö N Y V T Á R O S
1980 20.évf. 3.szám

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI
KÖNYVTÁR ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
B u d a p e s t

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság

Felelős szerkesztő:

dr Székely Sándor

Szerkesztő:

dr Benda Mária

Szerkesztőség:

Országos Orvostudományi Könyvtár és

Dokumentációs Központ

Budapest, VIII. Szentkirályi u.21.

Telefon: 343-789

Jelen számunk munkatársai:

**VIRÁGOS Márta, a Debreceni Orvostudományi Egyetem Kenézy Könyvtárá-
nak igazgatója, NOVÁKNE SZABÓ Katalin, a Szabolcs-Szatmár megyei
Jósa András Kórház Gerlei Orvosi Szakkönyvtárának vezetője,
SZELES Istvánné, u.s. intézmény orvosi könyvtárosa, VARGYAS Lajosné,
az Országos Onkológiai Intézet Onkopathológiai Kutató Intézet orvosi
könyvtárosa, Dr KREMMER Tibor, u.s. intézmény főorvosa, UBORNYÁK
László, a Könyvtérképező Vállalat Könyvtárellátó Főosztályának ve-
zetője, Zuzana SIMOVIČOVÁ, a pozsonyi Egészségtudományi Információs
Intézet igazgató helyettese, M.OBERDORFEROVÁ, a pozsonyi Orvos-
és Gyógyszerész Továbbképző Intézet Orvosi Könyvtárának munkatársa,
J.ŠVAC és V.KIKOVÁ, a besztercebányai Járási Kórház Orvosi Könyvtá-
rának munkatársai, BATARI Gyula, az Országos Széchényi Könyvtár tu-
dományos munkatársa, dr. CSEPLAK György, a Nógrád megyei Madzsar
József megyei Kórház osztályvezető főorvosa, MATYUS Lászlóné u.s.
intézmény Orvosi Könyvtárának vezetője, dr SZÓNYI Ferencné, a szege-
di Városi Kórház orvosi könyvtárosa.**

HU ISSN 0030-6010

Felelős kiadó: dr Székely Sándor

**Készült: az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumen-
tációs Központ Sokszorosító osztályán**

Felelős vezető: Dufka Istvánné

Pld.szám: 320

A Z O R V O S I K Ö N Y V T Á R O S

Az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ
T á j é k o z t a t ó j a

1980.

20. évfolyam

3.szám

T a r t a l o m

Oldal

Beszámoló az OOKDK 1979-ben végzett munkájáról. 175

K Ö N Y V T Á R O S A I N K I R J Á K

VIRÁGOS Márta: Könyvtáros szemmel Franciaországban. 203

NOVÁKNÉ SZABÓ Katalin - SZÉLES Istvánné: A Gerlei Orvosi Szak-
könyvtár átalakítási terve. 218

VARGYAS Lajosné - KREMMER Tibor: Az információ áramlás és
elévülés vizsgálata a biológiai membránok szakirodalmában. . 245

UBORNYÁK László: A könyvtárak ellátása importált könyvekkel. . 263

K O N F E R E N C I Á K

ŠIMOVIČOVÁ, Zuzana: Egészségügyi ágazati információs rend-
szer állományának kiválasztása. 274

OBERDORFEROVÁ, M.: A műszaki-tudományos információk szerepe
a felhasználók információs felkészítésében. 281

ŠVÁC, J. - KIKOVÁ, V.: A műszaki-tudományos információk általá-
nos aspektusai az egészségügyi intézményekben végzett kuta-
tásokban. 285

O R V O S T Ö R T É N E L E M - O R V O S I

K Ö N Y V T Á R O S O K N A K

BATÁRI Gyula: Gyógyászati folyóiratok Erdélyben. 293

K Ö Z L E M É N Y E K - H I R E K

Az egészségügyi miniszter 13/1980./Eü.K.9./Eü.M.számú utasi-
tása az egészségügyi-orvostudományi hálózatról. 305

Az egészségügyi miniszter 14/1980./Eü.K.9./ Eü.M.számú utasi-
tása az Országos Orvostudományi Információs Intézet és
Könyvtárról. 309

CSEPLÁK György - MÁTYUS Lászlóné: A tudományos, oktató és
egészségnevelési tevékenység értékelésének objektívvé tété-
le a salgótarjáni Madzsar József megyei Kórház-Rendelőin.
tételben. 312

SZÓNYI Ferencné: Ismét néhány szó a katalógusokról 316

C o n t e n t s	Page
Annual report of the Hungarian Medical Library and Centre for Documentation, 1979	175
O U R L I B R A R I A N S R E P O R T	
Márta VIRÁGOS: France from the librarian's view	200
Katalin NOVÁKNE SZABÓ - Erzsébet SZÉLES: Reconstruction plan of the Medical Library at Gerlei	218
Emőke VARGYAS - Tibor KREMMER: Analysis of information flow and obsolescence in the literature of biological membranes	245
László UBORNYÁK: Imported books in Hungarian libraries	263
C O N F E R E N C E S	
Zuzana ŠIMOVIČOVÁ: Selection of holdings for the branch information system of health	274
M. OBERDORFEROVÁ: The role of technical and scientific information in the training of users	281
J. ŠVÁČ - V. KIKOVÁ: General aspects of technical and scientific information in research works done in health institutions	285
H I S T O R Y O F M E D I C I N E F O R M E D I C A L L I B R A R I A N S	
Gyula BATÁRI: Journals on therapeutics in Transylvania.	293
N E W S A N D N O T E S	
Directive No. 13/1980./Eü.K.9./ Eü.M. of the Minister of Health on the network of health and medicine	305
Directive No. 14/1980./Eü.K.9./ Eü.M. of the Minister of Health on the Hungarian Medical Information Institute and Library	309
György CSEPLÁK - Irén MÁTYUS: How the evaluation of scientific, educational and health educational activity was made impartial in the "Madzsar József" County Hospital and Polyclinics	312
Anna SZÖNYI: Another few words about catalogues	316

С о д е р ж а н и е	Стр.
Отчет о деятельности ЦБИИМ в 1979 году.....	175
Б И Б Л И О Т Е К А Р И П И Ш У Т	
Марта ВИРАГОШ: Франция под углом зрения библиотекаря.....	200
Каталин Н. САБО - Э. СЕЛЕШ: План реорганизации Медицинской Спецбиблиотеки "Герлеи".....	218
Л. ВАРДЬЯШ - Т. КРЕММЕР: Анализ потока и давности инфор- мации в отношении исследования биологических мембран...	245
Ласло УБОРНЯК: Снабжение библиотек импортрованными книгами.....	263
К О Н Ф Е Р Е Н Ц И И	
Зузана ШИМОВИЧОВА: Создания системы санитарно-медицинской информации.....	274
М. ОБЕРДОРФЕРОВА: Роль научно-технических информаций в информационной подготовленности потребителей.....	281
Й. ШВАЦ - В. КИКОВА: Общие аспекты научно-технических информаций в исследованиях, проведенных в медицинских учреждениях.....	285
И С Т О Р И Я М Е Д И Ц И Н Ы - Д Л Я М Е Д И Ц И Н С К И Х Б И Б Л И О Т Е К А Р Е Й	
Дьюла БАТАРИ: Медицинские журналы в Трансильвании.....	293
И З В Е С Т И Я - С О О Б Щ Е Н И Я	
Указание Министра Здравоохранения № I3/1980. о санитарно- медицинской сети.....	305
Указание Министра Здравоохранения № I4/1980. о Центральном Институте Медицинской Информации и Библиотеке.....	309
Дьёрдь ЧЕЛЛАК - Л. МАТЬЮШ: Объективизация оценки научной, учебной и санитарно-воспитательной активности в област- ной Больнице-Поликлинике имени Маджара Йозефа г. Шалго- тарян.....	312
Ф. СЕНЬИ: Ещё раз о каталогах.....	316

B e s z á m o l ó

az OOKDK 1979-ben végzett munkájáról.

I. Általános jellemzés

1979-ben 5.804.000 Ft. költségvetéssel gazdálkodtunk, a felhasználás 5.559.706.66 Ft volt. Az intézet létszáma 40 teljes foglalkoztatásu és 8 részfoglalkozásu munkatárs volt. A bevételi tervet /1.035.000 Ft./ 177.458 Ft-tal túlteljesítettük.

Az 1979-re kitűzött fő feladatokat csak részben tudtuk megvalósítani. A munkatervben felsorolt fő feladatok sorrendjében haladva:

Elkészült a Központ és a hálózat új szervezeti- és működési szabályzata oly módon, hogy az egészségügyi miniszter egy utasítása rendelkezik a Központról, amelynek neve - az információs feladatok előtérbe kerülése és egyéb szempontok miatt is - Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár /OIK/ lesz. Az egészségügyi miniszter egy második utasítása az egészségügyi-orvostudományi könyvtári hálózatról rendelkezik, meghatározza az OIK valamint a hálózatban működő könyvtárak fő feladatait és a hálózat szervezetét. E két miniszteri utasításhoz csatlakozik az OIK új szervezeti- és működési szabályzata. A miniszteri utasítások valamint az OIK szervezeti- és működési szabályzata 1980. május 9-én megjelent. A hálózatban működő könyvtárak részére elkészítettük a minta szervezeti- és működési szabályzatokat, ezek alapján a könyvtárak túlnyomó többsége elkészítette új szervezeti- és működési szabályzatát.

Az 500 m² alapterületű könnyűszerkezetes épület felépítésének előkészítő munkálatai elhúzódtak, az épület nem épült fel az év folyamán.

A könyvtár raktározási nehézségeinek enyhítésére már az év elején sikerült raktárhelyiséget bérelnünk, amelyet használatba is vettünk /lásd a könyvtári osztály jelentését/.

A Medinform önálló osztály megszervezése megtörtént, erről és a számítógépes információs munkáról lásd az osztály jelentését.

Az intézet irányításában január 1-vel változás következett be. A még 1978-ban tartott egészségügyi miniszteri értekezlet határozata alapján az OOKDK irányítását a II. Főosztálytól a XI. Tudományos

és Kutatási Főosztály vette át. A Medinform tevékenység irányítása és támogatása - mint már az előző évben is - a XIII. Egészségpolitikai Főosztály feladata maradt. Az említett főosztályok az év folyamán minden támogatást megadtak az intézet tevékenységéhez.

A Medinform Rendszertanács III. ülésén, Szófiában az intézet mint Kijelölt Nemzeti Szerv részéről dr Székely Sándor és dr Benda Mária vett részt.

A számítógépes információk tevékenység kiszélesítése céljából a Medinform keretében folyó munkák mellett megállapodtunk a MTA Könyvtárával /amely 1980-ban a Science Citation Index számítógépes szolgálata, az ASCA program alapján megkezdte a szolgáltatást/, hogy intézetünk bekapcsolódik a szolgáltatás felhasználásába. Az erre vonatkozó igényfelmérő ill. megrendelő lapokat a szolgáltatásról szóló tájékoztatóval együtt elkészítettük és széles körben terjesztettük /lásd a dokumentációs osztály jelentését/.

Az intézetet az év során meglátogatta a moszkvai társintézet /VNIIMI/ 3 tagu delegációja /prof. Liszicin igazgató, dr Dubinyina és dr Vul kandidátusok/. Az OOKDK és a VNIIMI között kétoldalu együttműködési megállapodás jött létre.

További külföldi látogatók: Ch.Hartmann /NDK/, E.Moreira /Kuba/, R.Ullmanová /Prága/, M.L.Dosa /USA/ és Vefa Ülku /Törökország/.

II. Az egyes munkaterületek célkitűzései és feladatai

1. Vezetés, igazgatás

Az év folyamán 20 vezetőségi értekezletet tartottunk, amelyeken az intézet működésével kapcsolatos kérdéseket tárgyaltuk meg. Közülük a fontosabbak; az 1978-ban végzett munka és az 1979. évi munkaterv; az intézet munkatársainak pótszabadsága; a két EU.M. utasítás valamint az OIK szervezeti- és működési szabályzata; a 8. országos orvosi könyvtáros és orvostanácsadó értekezlet előkészítése és értékelése; a Medinform osztály létrehozása és félévi munkaterve; "A magyar orvostudományi könyvtárügy és információ harmadik évtizede" c. kiadvány tematikájának összeállítás; az intézet személyi állományának problémái; az intézet gépállományának fejlesztése; a könyvszerkezetes épület építésével kapcsolatos problémák.

Az egészségügyi miniszter jóváhagyta javaslatunkat, amely szerint dr Benda Máriát 1980. január 1. hatállyal igazgató helyettes-sé nevezzék ki.

Az intézet öt munkatársa GYES-en volt, közülük négyen az egész évben. GYES, szülési szabadság és betegség miatt az évre számítva 78.5 munkahónap esett ki, amit részben belső helyettesítéssel, részben megbízási munkaviszonnyal pótolunk.

2. Hálózati és Módszertani Osztály

Az osztályon előírányzott 192 munkahétből betegség, nyugdíjazás és egy munkatárs távozása miatt 1978-ban 21, 1979-ben 38 munkahét esett ki. A kiesés mindkét évben a kiszállások egy részének elmaradásában mutatkozott meg. 1979-ben az előző évihez képest több alkalommal szálltunk ki, de 2 könyvtárral kevesebbet látogattunk meg, közülük 28 volt alközpont, 20 tagkönyvtár és 8 országos intézet könyvtára /1978-ban 26 alkalommal 58 könyvtárat, 1979-ben 44 alkalommal 56 könyvtárat látogattunk meg. Elmaradt a Békés, Nógrád és a Szabolcs megyei alközpontok meglátogatása.

Általános tapasztalatunk az, hogy nincs a könyvtárakban lényeges változás, az alközpontok és a jelentősebb tagkönyvtárak többségében egyenletes, jó színvonalu munkát végeznek. A tagkönyvtárak némelyikében azonban a munka színvonala visszaesett, legszembetűnőbben az állományellenőrzés és az apasztás adminisztrációja valamint a katalógizálás szempontjából. Hasonló volt a tapasztalatunk a statisztikai jelentések ellenőrzése kapcsán is.

Visszaesett az Alközponti Könyvtári Tanácsok tevékenysége is, számos alközpontban csak névlegesen; hasonlóképpen kevés valóban aktív orvostanácsadót tarthatunk számon, sok kórházban ezt a funkciót csak formálisan töltik be. Jól működő Alközponti Könyvtári Tanácsok ill. Bizottságok vannak Kecskeméten, Veszprémben és Kaposvárott, üléseiken az illetékes instruktor részt vett. 1980-ban felül kell vizsgálnunk az AKT-k és az orvostanácsadók helyzetét. Hálózatunk fejlesztésében nagy szerepet játszottak és játszhatnak, ezeket a lehetőségeket nem hagyhatjuk figyelmen kívül.

Az egészségügyi intézmények átszervezése és integrálása új helyzet elé állította a hálózat egységes szervezetét. Különösen szembe-tűnő ez Csongrád megyében, ahol megyei kórház híján nincs alközpont

és kialakulatlan a helyzet Pest megyében, ahol két megyei kórház működik /a volt Rókus Kórház és Kerepestarcsa új kórháza/. Csongrádban azzal próbálkoztunk, hogy a megyei kórházi alközpont feladatait a SZOTE központi könyvtára töltsse be. A könyvtár igazgatójával és a megyei főorvossal folytatott előzetes megbeszélés után részt vettünk a megye kórházigazgatóinak a megyei főorvos által összehívott értekezletén, amelyen az egyetem tudományos bizottsága is képviseltette magát. Az együttműködési koncepciónak az a lényege, hogy a SZOTE könyvtára ellátja a megye kórházainak könyvtárait és olvasóit folyóirat tartalomjegyzékkel, cikkmásolatokkal, irodalomkutatási jegyzékekkel, később - ha erre igény lesz - témafigyeléssel, a kórházak viszont lemondanak folyóirat duplumaikról, hogy ezzel a SZOTE folyóirat-választéka szélesedjen. A Csongrád megyei orvosi könyvtárosok feladata majd úgy módosul, hogy gondozzák és forgalmazzák meglévő állományukat, folyamatosan kutatják olvasóik szakirodalmi igényeit és ezeket közvetítik a SZOTE könyvtárának, valamint biztosítják a "visszacsatolást". A tervvel elvben mindenki egyetértett, azzal, hogy 1980-ban a koncepciót most már konkretizálva kell kidolgozni és meg kell kezdeni a kísérleti szolgáltatást.

Három könyvtár jelentős fejlődéséről számolhatunk be:

Nagykanizsán a kórházi könyvtár új helyiségeket kapott /két helyiség, ideális elhelyezés/. Szegeden elkészültek az Orvostudományi Egyetem Gyógyszerészeti Könyvtárának új helyiségei /galériás olvasóterem és kézikönyvtár, a pincében tömör raktár/; új helyiségeket kapott az Országos Gyógyszerészeti Intézet szakkönyvtára is az új székházban. Itt a szakkönyvtári munkában jelentős fejlődés várható a következő években, amit az is elő fog segíteni, hogy az év utolsó negyedétől egy második státuszt biztosítottak.

1979. évi súlyponti feladatunk a könyvtári rendszer szervezetről és működéséről intézkedő 5/1978. évi K.M. rendelet értelmében az alközpontok és tagkönyvtárak minta szervezeti szabályzatainak elkészítése volt. Módszertani levelek kíséretében ezeket meg is küldtük az alközpontokon és a tagkönyvtárakon kívül az országos intézeteknek is. Az alközpontok egy kivételével /Szolnok/ a hozzájuk tartozó tagkönyvtárak nagy részének kidolgozott szervezeti szabályzataival együtt meg is küldték szervezeti szabályzataikat, amelyeket 1980-ban fogunk elbírálni.

Könyvtáraink ezévi egyik legnagyobb problémája a könyvek és a folyóiratok árának emelkedése és a fenntartó intézmények e célra fordított pénzüsszegeinek csökkentése volt. 22 fővárosi orvosi könyvtárban az 1980-ra már megrendelt folyóiratok egy részét is lemondták /néhol 50 %-át/. A gyors intézkedés miatt egyeztetésre nem kerülhetett sor és így egy-egy területi egységben csak egy példányban járó folyóiratot is lemondtak. A K.M. Könyvtárügyi Osztályának 5 fővárosi könyvtár érdekében levelet küldtünk és intézkedését kértük. A Könyvtárügyi Osztály a fővárosi tanács egészségügyi osztályához levelet intézett, amelyben a folyóiratokra fordított összegek csökkentésének veszélyeire, az elhamarkodott intézkedés következményeire hívta fel a figyelmet.

Még mindig sok problémát okoz a betegek könyvtárának ügye. Az Orvos- Egészségügyi Dolgozók Szakszervezetének újabb álláspontja szerint a betegek könyvtárát a szakszervezeti könyvtárakra fogják bízni. Ezt az álláspontot csak üdvözlhetjük. A helyzet azonban csak akkor fog megváltozni, ha a kórházak e célra megfelelő helyet és személyzetet fognak biztosítani.

Képzés, továbbképzés

Könyvtárosképző szaktanfolyamunk negyedik és ötödik félévi konzultációt, vizsgáit és államvizsgáit lebonyolítottuk. Az eredmény a szokottnál rosszabb volt. 44 hallgató közül 13 /mintegy 30 %/ egy vagy több tárgyból megbukott, a többségük utóvizsgázott. A 41 képesítővizsgát tett hallgató eredményei: 4 kitűnő, 5 jeles, 16 jó, 16 közepes.

Két továbbképző előadást ill. tapasztalatcsere látogatást szerveztünk, amelyeken a résztvevők száma 30-30 volt.

A KMK új szabvány szerinti címleíró tanfolyamára két turnusban beosztottunk 55 főt és megbeszéltük további jelentkezők felvételi lehetőségeit is.

Konzulensként 18 kiegészítő főiskolai államvizsgázóval foglalkoztunk.

Az OOKDK munkatársai számára 6 referáló ülést szerveztünk.

A terv szerint Salgótarjánban tartottunk volna tájékoztatást, az orvostanácsadó külföldi utja, majd egyéb okok miatt a kórház az értekezlet megszervezését nem tudta vállalni.

Megszerkesztettük az Orvosi Könyvtáros négy számát. Szerzőgárdánkba több fiatal könyvtárost sikerült bekapcsolnunk.

Hálózati könyvtárosaink alapképzésének terve szorosan kapcsolódik a könyvtárkezelő-képzésre vonatkozó leendő kulturális miniszteri utasítás megjelenéséhez. Az utasítás előreláthatólag 1980-ban jelenik meg.

Továbbképzési programunk kapcsolódik a KMK programjaihoz, erről több megbeszélést folytattunk a KMK Oktatási Osztályával, főként a jövő évi tanfolyamok hálózati igényeit közvetítettük.

Megszerveztük az orvosi könyvtárosok és orvostanácsadók 8. országos értekezletét. 120-an vettek részt, minden fontos könyvtár, és hálózatunk ismert munkatársai képviseltették magukat. Feltűnően kevés volt azonban az orvostanácsadók száma /5 fő/. Egy-egy intézményből - a régebbi szokástól eltérően - takarékosági okokból sok esetben csak egy-egy könyvtárost küldtek. Az értekezlet élénk volt, 13-an szóltak hozzá. Az előadók, a korreferensek és a hallgatóság aktívan vett részt a 30. évfordulójához ért Központ multjának értékelésében és az orvostudományi információ realitásokból kiinduló jövőjének tervezésében.

Különösen nagy érdeklődést keltett Bujdosó Ernő előadása, aki a Magyar Tudományos Akadémia Informatikai és Tudományelemzési Kutatási Főosztályának szolgáltatásait és az azok alapjául kiválasztott informatikai rendszert ismertette. A Science Citation Index adatbázisát felhasználó ASCA szolgáltatások kísérleti alkalmazására hálózatunkban 1980-ban fog sor kerülni, az előadás időpontja ezért különösen alkalmas volt a figyelem felhívására.

Valamennyi előadás nemcsak a saját könyvtár és a hálózat multját és jelenét, eddigi tevékenységét foglalta erősen kritikus szellemenben össze, hanem a jövőre vonatkozóan is tettek javaslatokat. Ezek főbb pontokba foglalva a következők:

1. Szükség van a folyóiratok informativitásának mérésére, a folyóiratok olvasottságának, kihasználtságának vizsgálataira, valamint a szakirodalom és a szolgáltatások iránti igények vizsgálatára, mégpedig központilag irányított, elosztott és egyeztetett kutatásokra és ezek eredményeinek minél szélesebb körben /pl. egyetemi, kórházi évkönyvekben, stb./ való megismertetésére.

2. Meg kell vizsgálni a devizás folyóiratok megrendelésének különböző módjait. Nem alkalmazzák a hálózatban a több évre szóló előfizetést, holott az gazdaságosabb. Legalább három évi előfizetés

esetén például kedvezményesen lehet előfizetni némelyik folyó-
íratra.

3. Jobban ki kell használni az együttműködés legkülönbözőbb
formáit a hálózatban és a hálózaton kívül is. Jelentős lehetne példá-
ul a gyógyszerészeti szakirodalommal foglalkozó hálózati könyvtárak
és a gyógyszergyárak könyvtárainak és információs intézményeinek
együttműködése az állománybeszerzésben és a szolgáltatások elosztásá-
ban. Ugyancsak hasonló és megvizsgálandó a határterületi szakirodalom
koordinált felhasználásának az ügye is. Veszprém megyében például
meg lehetne szervezni a biokémiai szakirodalom jobb felhasználását
külső intézmények segítségével.

4. Az egyes könyvtárak, de különösen az alközpontok irodalomku-
tatási jegyzékeit közzé kellene tenni, különösen azokat, amelyek a
fenntartó intézmények folyamatos kutatási témáihoz készülnek. Hason-
lóképpen érdemes volna a kis szakmák szakirodalmát gondozó intézmé-
nyek témafigyelési és irodalomkutató tevékenységének eredményeit is
bekapcsolni a központi szolgáltatásokba /ilyen például a szemésze-
ti klinikák szolgáltatása/.

Nyilvántartások

A könyvek központi katalógusát /átmeneti szünetelés után/ folya-
matosan gondoztuk. Az OSZK-nak átadtunk az év folyamán 3067 cimlei-
rást, az OOKDK KC-be 2600 került be. A könyvbejelentések csökkenése
tehát az előző évvel szemben nem számottevő.

A folyóirat KC-t is folyamatosan gondoztuk. A nyilvántartás alap-
ját képező adatokat ez évtől kezdődően az egyes könyvtárak bejelen-
tései alapján dolgozzuk fel, ezért némi lemaradásra számíthatunk.
Ebben az évben ez jelentéktelen mértékű, csak a kis tagkönyvtárak
egy részének a bejelentései hiányoznak.

Az 1979-ben vásárolt periodikák számában és féleségében az elő-
ző évihez képest nincs még lényeges csökkenés.

A tendencia érzékeltetésére:

1975-ben:	1500 féleség járt	9800 példányban
1978-ban:	1600 - " -	10000 - " -
1979-ben:	1600 - " -	9600 - " -

A példányszámban mutatkozó csökkenés az integráció során beol-
vadt intézmények előfizetéseinek megszűnéséből adódik.

1980-ban számítanunk kell újabb példányszámbeli csökkenésre,

viszont el kell érniük, hogy a féleségekben ne történjék beszűkülés.

A könyv- és folyóirat KC-ből a könyvtári osztály munkatársaival együtt 648 információt adtunk, ebből

könyv	337,	negatív	126,	pozitív	211
folyóirat	311,	"	53,	"	258.

Egyéb tevékenység

Az OSZK "Külföldi Időszaki Kiadványok a Magyar Könyvtárakban" o. retrospektív kiadvány 5 kötetét közvetítettük a hálózat 25-30 könyvtárába. Az adatváltozásokat törzslapjainkon átvezettük.

Összegyűjtöttük, ellenőriztük és kijavítva átadtuk a K.M.Könyvtárügyi Osztályának a hálózati könyvtárak statisztikai jelentéseit /220 db/. Jelentős könyvtár nem maradt ki, a kisebb tagkönyvtárak bejelentési fegyelme azonban nem volt kielégítő.

3. A Medinform Osztály

előkészítette és szervezte a magyar orvosi szakirodalom számítógépes feldolgozását, ill. mágnesszalagon való eljuttatását a MEDIK Bázisszervhez, Szófiába.

Ennek keretében a tervnek megfelelően az év folyamán - a KG Informatikával kötött szerződés szerint - három ízben /júniusban, augusztusban, októberben/ kellett volna mágnesszalagokat szolgáltatni egy-egy szalagon 250-250 bibliográfiai tétellel. Az első két mágnesszalag elkészítési határidejét nem tudták tartani, így módon az augusztus 20-ig esedékes szalagokat szeptember 20-án küldték ki, az októberi az év végéig nem készült el.

Az adatlapok indexelését, kitöltését mindenkor a KG Informatikával történt megállapodásnak megfelelően végeztettük el. A késés mindkét alkalommal a KG Informatikánál jelentkezett. Meg kell említenünk, hogy a KG Informatik számítógépe elöregedett és megfelelő mennyiségű külső gépidővel nem rendelkezik, az év folyamán többször jelentett problémát a gép állása is.

A prágai matematikai szakértői értekezleten a szófiai bázisszerv munkatársai átadták a MEDIK első egyesített mágnesszalagait, amelyeken a német, a csek, a kubai és a bolgár anyagok szerepelnek. A KG Informatik megkezdte a szalagok visszajátszását, a "visszakonvertálást" egyelőre nem oldották meg.

Az indexelés és az adatlapok kitöltése az év folyamán zavartalanul és határidőre történt. E munkában külső munkatársak ill. a Bibliográfiai Osztály munkatársai vettek részt. Mivel 1980-tól kéthavonta kell mágnesszalagokat szolgáltatnunk, decemberben elkezdjük az indexelést az eredeti folyóiratokból.

A Medperiodik alrendszer

A Rendszertanács 3. ülésének javaslatára a KGST EU.Állandó Bizottsága jóváhagyta az orvostudományi periodikák regisztrálására és feldolgozására kijelölt bázisszerv felállítását és a bázisszerv funkcióival az OOKDK-t mint Kijelölt Nemzeti Szervet bízta meg.

E funkcióhoz kapcsolódik a folyóiratok világfondjának ill. mellékleteinek elkészítése, ma még hagyományos módszerekkel. E tevékenység keretében az alábbi kiadványok készültek el a kéziratleadás határidejének minden esetben való megtartásával:

- a/ A MEDIK alrendszerben feldolgozandó folyóiratok jegyzéke
 - nemzeti folyóiratok
 - tőkés folyóiratok
 - folyóiratok alfabetikus jegyzéke.

A kiadvány a fond 4.sz. mellékleteként jelent meg 60 példányban, terjedelme 200 oldal.

- b/ Az 1978-ban bekövetkezett változások jegyzékeinek mellékletei:

- a rendszer egészében újonnan megrendelt folyóiratok;
- az egy-egy ország által újonnan megrendelt folyóiratok;
- a lemondott folyóiratok;

e kiadvány a fond 5. sz. melléklete, megjelent 50 példányban, terjedelme 47 oldal,

- c/ A címváltozások jegyzéke;

e kiadvány a fond 6.sz. melléklete, megjelent 50 példányban, terjedelme 10 oldal.

Lingvisztikai munka

A Medinform lingvisztikai apparátusa /szisztematikus mutató + alfabetikus tezaurusz/ kétnyelvű variánsának kidolgozását folytattuk.

A szisztematikus rész legújabb variánsának összevetését a meglévő magyar fordításokkal júliusban kezdtük el, októberig azonban számottevő előrehaladás nem történt e téren, az akkori munkatárs munkája igen alacsony határfoku volt. Októbertől december közepéig befejeztük az anyag összevetését, az új kifejezéseket részben /kb.

400-at/ lefordítottuk. Az anyag kéziratát azonban nem tudtuk elkészíteni, mert el kell végezni az újonnan lefordított kifejezések lektorálását, a le nem fordítottak fordítását, valamint a helyesírás szerinti egységesítést.

A szisztematikus mutató összevetésének és átírásának elkészülte után elkezdtük a kartonok rendezését és pótlását az orosz-magyar, magyar-orosz alfabetikus katalógus létrehozása céljából. Ez a munka a tervezettnél jóval több időt igényel.

A szakértői értekezletek szakmai előkészítése

Az alábbi vitasanyagok készültek el a szakértői értekezletre /még a Módszertani Osztály munkatársai részéről/;

a/ a Medperiodik ügyrendje és technikai terve,

b/ a Rendszer technikai tervéhez

ba/ "Az elsődleges források gyűjtése és klasszifikációja" alrendszer terve,

bb/ "A kiadói-szerkesztői tevékenység" alrendszer terve.

A tanácskozások jegyzőkönyveinek értelmében mindegyik anyagot gyökeresen át kell dolgozni, ill. újra ki kell dolgozni: az a/ és a ba/ dokumentumot 1980-ban, a bb/-t 1979-ben. Az utóbbi kidolgozása és a Vezető Szervnek valamint a Kijelölt Nemzeti Szervnek való megküldése megtörtént.

Az ezévi szakértői értekezletek után csak azokat az anyagokat készítettük el, amelyek kifejezetten a magyar KNSZ /OOKDK/ feladatai voltak, a fent említetteken kívül kidolgoztuk a rendszer alfabétjének /írásjel-rendszer/ magyar variánsát és a számítástechnikai paramétereket, utóbbit a KG Informatik adatai alapján.

Tanácskozásokon való részvétel

Márciusban résztvettünk a Rendszertanács 3. ülésén, amelyre szakmailag a Módszertani Osztály vezetője készült fel.

Szeptemberben és októberben az osztály előkészítette, megszervezte és lebonyolította a tervezői és információs szakértői értekezleteket /Budapest, 1979. okt. 23-25./ Az értekezleteken szakértőként is résztvettünk /a tervezési munkacsoportban dr.Benda Mária/.

Megfigyelőként mindkét munkacsoportban résztvettek az osztály és az ESZTIK munkatársai. Az ESZTIK a lebonyolításban is segítséget nyújtott, s általában jó együttműködési készségről tett tanubizonyosságot. A tanácskozások nyugodt, jó munkakörnyékben folytak le, a szervezés és a lebonyolítás zökkenőmentes volt.

Megszerveztük a szakértők kiküldését és felkészítését a matematikai és a lingvisztikai munkaértekezletekre /Prága, okt. 29 - nov. 1./.

A bilaterális kapcsolatok

Kétoldalu együttműködési szerződést kötöttünk a VNIIMI-vel /Szovjetunió/. Ez alkalomból a VNIIMI háromtagú delegációja látogat-
ta meg intézetünket.

Érvényben lévő kétoldalu szerződésünk van a prágai /UVLI/ és a berlini /IWIM/ társintézménnyel. 1979-ben a szerződésből adódóan egy munkatárs /dr.Boray Tamás/ utazott Prágába, ahol az állománygyarapítási módszereket, ill. az Excerpta Medica mágnesszalagjainak felhasználását tanulmányozta, egy munkatárs pedig /dr.Ruzsás Lajosné, POTE/ a varsói társintézményben tett látogatást, elsősorban a Medline tanulmányozása céljából.

4. Dokumentációs Osztály

Kiadványok

Megszerkesztettük a Hungarian Medical Bibliography 1978/I. és II. kötetét. A kiadvány 780 referátumot tartalmaz a MEDLARS tárgyszórendjében, szerzői névmutatóval és a feldolgozott folyóiratok jegyzékével.

Elkészült a Tuberkulózis és Tüdőgyógyászati Referáló Szemle 1978/4. és 1979/ 1., 2., 3. száma. E referáló folyóirat tárgyévben kiadott számainak terjedelme 814 oldal. A 3. kötet a külső szerkesztőség késedelme miatt csak 1980-ban jelenik meg.

Elkészült a Gyógyszerterápiás Dokumentációs Szemle és a Spectrum Pharmaceuticum 1978/4. és 1979/ 1,2,3. száma. Tételszám: 11.758. A kiadvány 2., 3.száma a külső szerkesztőség késedelme miatt ugyancsak 1980-ban jelenik meg. A Spectrum szerkesztésében 7 folyóirat /2 orosz, 3 német, 2 angol nyelvű/ feldolgozásával /címfordítás és szakozás/ eszünk részt. Ehhez a tárgyév során 491 adatot szolgáltatunk.

Tájékoztatás

A témafigyelő szolgálat keretében 32 témát figyeltünk /1978: 31/. Az 1357 /1978: 1263/ megrendelő közül 906 /1978: 819/ egyéni és 340 /1978: 326/ közületi. A lakóhely szerinti megoszlás: budapesti 492 /1978: 455/, vidéki 754 /1978: 690/, külföldi 111 /1978: 118/.

A megrendelések száma 3.027 /1978: 2.546/. Az "Új gyógyszerek és indikációk" c. témát 234-en rendelték meg /1978: 211/. 100-nál több megrendelés történt az újszülöttkor patológiája, újabb terápiás és diagnosztikai eljárások; szívbetegek; szülészet-nőgyógyászati diagnosztika és terápia; sokk és reszuscitáció, aneszteziológia; mozgásszervi betegségek; máj- és epeutak betegségei; a légzőszervek nem specifikus betegségei; a nyelőcső-, gyomor- és béltraktus betegségei; vesebetegségek; diabetes mellitus; vérképzőrendszer betegségei; autoimmun betegségek c. témákra vagyis 14 témára /1978-ban 12 témára/.

A témafigyelő szolgálat referátumainak készítéséhez 300 folyóiratot használtunk fel és összesen 3.840 /1978: 3.720/ referátum készült.

A referált közlemények nyelv szerinti megoszlása; angol 39 % /1978: 41 %/ - ebben az angol nyelven publikált csehszlovák, lengyel és japán lapok is szerepelnek -, német 33 % /1978: 35 %/, orosz 20 % /1978: 16 %/, francia 6 % /1978: 6 %/, egyéb /olasz, spanyol, lengyel, román/ 2 % /1978: 2 %/.

A referátumok készítésében mintegy 30 külső munkatárs vesz részt.

A szolgáltatás átfutási ideje a primer dokumentum beérkezésétől a sokszorosított referátum postázásáig 1-3 hónap.

A tárgyévben indított "Gyakorlati fogászat és szájszészet" c. témát 63 megrendelő vette igénybe.

1980. januárjától új téma figyelését készítettük elő, címe: "Üzemegészségügy".

A Med. Ref. Zs.-vel kapcsolatos tevékenység

Elemeztük a Medicinskij Referativnuij Zsurnálban publikált és a szerkesztőség részére elkészített és beküldött referátumok és címfordítások megoszlását, megjelenésének arányát. Az elemzés az 1979. dec. 15-ig beérkezett 22 szekció tárgyevi 242 füzetében közölt mintegy 25000 adat közül a megjelent magyar adatok kigyűjtésén alapszik.

A publikált adatok száma 438 /1978: 388/.

A megjelent adatok évek szerinti megoszlása a következő:

1977. előtti közlemény	40
1977. évi közlemény	13
1978. évi közlemény	323
1979. évi közlemény	62
Összesen:	438

A Med.Ref.Zs. szerkesztőségének az év folyamán 462 adatot /455 referátumot és 17 címfordítást/ küldtünk. Az 1979. évi közleményekről szóló adatok publikálása azonban csak a Med.Ref.Zs. augusztusi számaiban kezdődik meg. Ez azt jelenti, hogy a beküldéstől számított közlés átfutási ideje többnyire egy év.

Irodalomkutatás

1979-ben 913 új bibliográfiát készítettünk /1978: 905/ 901 megrendelésre, továbbá 105 esetben /1978: 273/ az archivumból tudtunk eleget tenni a személyesen hozzánk fordulóknak megrendeléseinek. Ezenkívül a "Gyógyszereink"-ben történt meghirdetés alapján archivumból 749 bibliográfia másolatot igényeltek /1978: 672/.

11 esetben /1978: 20/ nem tudtunk adatot szolgáltatni, amit főként ritka kazuisztikák szakirodalmi analógjainak hiánya okozott vagy a kért időszakban fellelt adatok Magyarországon hozzá nem férhető szaklapokban jelentek meg; 7 esetben /1978: 18/ egyetlen adatot szolgáltatottunk. 19 esetben 100-nál több tételt tartalmazott az összeállítás, 1-1 kérésre 384, 1-re 812 adatot szolgáltatottunk.

A bibliográfiák átlagos tétel száma: 32 /1978: 31/.

Négy nyelvterület és 3 éves visszatekintő időszak adatait tárta fel 575 bibliográfia /1978: 580/, 5 évet ölelt fel 80 bibliográfia /1978: 100/, 5-10 évet 150 bibliográfia /1978: 175/, 15 éves anyagot tartalmazott 50 /1978: 30/. 20 vagy annál több évet tárt fel 48 összeállítás /1978: 15/.

A tárgyév alatt szolgáltatott összes adatok száma: 28.670 /1978: 29.035/. A bibliográfiák szakágankénti megoszlása nem mutatott lényeges eltérést az előző évektől.

A megrendelők 73 %-a gyakorló orvos, lakóhelyük szerinti megoszlásuk: 62 % budapesti, 36 % vidéki és 2 % külföldi.

A szolgáltatás átfutási ideje 14-18 nap.

Az elmúlt évben a kurrens témák közül jelentősen megnőtt a fejlődési rendellenességek iránti érdeklődés, összesen 79 esetben kértek ilyen irányú kutatást.

A középkérderek érdeklődése továbbra is élénk a munkaszervezés, az ápolástan, a magyarországi egészségügyi hálózat fejlődése, a szűrővizsgálatok és morbiditási adatok iránt. Összesen 90 eu. főiskolai hallgató kérésének tettünk eleget, szinte kizárólag a magyar irodalomból. Mindössze három megrendelő igényelte a kurrens külföldi publikációk jegyzékét is.

Azon megrendelőinknek, akik irodalomkutatási igényüket személyesen közölték, felajánlottuk, hogy az irodalomkutatási megrendeléssel egyidejűleg kérhetik az általunk feltárt szakirodalmi adatok közül azon publikációk fénymásolatát is, amelyek intézetünk folyóiratbázisában fellelhetők. Ezt a lehetőséget a tárgyév során 71 megrendelő vette igénybe /1978: 57/.

A tárgyévben bevezetett új munkalap alapján elemeztük a szolgáltatás anyagát. Kitűnt, hogy az igénydefiníció pontossága mindössze 20 esetben volt elégtelen. 18 esetben a megrendelővel való személyes megbeszélés és/vagy forrásmunkából végeztük el a pontosítást.

Tömörítvények

a Központi Egészségügyi Szakosító és Továbbképző Intézet részére.

A középkáder képzés és továbbképzés céljára a Központi Egészségügyi Szakosító és Továbbképző Intézet részére 165 tömörítvényt készítettünk /1978: 144/, 581 oldal /1978: 513/ terjedelemben. A havi átlag 14 tömörítvény /1978: 12/; egy-egy tömörítvény átlagos terjedelme 3,5 oldal /1978: 3,5/. A tömörítésre érdemesnek ítélt közleményeket az 5 külföldi középkáder szaklap mellett további 12 /1978: 10/ szaklap anyagával bővítettük. A közleményeket oly módon válogattuk, hogy azokat a szakképzés három-négy ágában felhasználhassák és tárgyszavakkal is elláttuk.

A tömörítvények téma szerinti megoszlását az alábbi jegyzék mutatja:

általános nővérképzés	65 tömörítvény	39 %
csecsemő- és gyermekápolás	30	18 %
laborasszisztens képzés	15	9 %
radiológus asszisztens képzés	10	6 %
diétás nővér képzés	10	6 %
egyéb asszisztens és nővér képzés	35	22 %
összesen:	165	

Szóbeli tájékoztatás

Ezt a tevékenységet a könyvtári, bibliográfiai és a módszertani osztállyal együtt végezzük. Tartalma a korábbi évek gyakorlatától nem különbözik lényegesen.

E tevékenység keretében csak az 5 percnél hosszabb időigényű eseteket regisztráltuk, ilyen 209 volt a tárgyévben /1978: 191/.

A fordítás-szakkatalógus alapján a helyben olvasóknak 282 fordítást kölcsönöztünk /1978: 248/. Ezek az igénylések gyakran 10-15 éves maradandó értékű fordításainkra vonatkoznak. Telefonon 1,260 esetben adtunk felvilágosítást /1978: 1065/.

Fordítószolgálat

713 /1978: 670/ fordítás készült 8.985 oldal terjedelemben /1978: 8,621/. Ebből az intézet által kijelölt: 442 db 4.848 oldal terjedelemben /1978: 4.261/. A "Gyógyszereink" c. folyóiratban 439 fordításunk címét publikáltuk /1978: 452/.

A meghirdetett fordítások megoszlása szakáganként /zárójelben az 1978. évi adatok/: belgyógyászat 61 /53/, gyermekgyógyászat 50 /57/, szív- és érbetegségek 49 /34/, gyógyszerteran 47 /46/, onkológia 43 /35/, ideg- és elmegyógyászat 28 /34/, sebészet 26 /25/, szülészet-nőgyógyászat 30 /22/, akupunktúra 21 /31/, egészségtudomány 17 /25/, immunológia 11 /10/, szemészet 9 /14/, fül-orr-gégészet 8 /9/, gerontológia 7 /6/, laboratóriumi diagnosztika 7 /11/, bőrgyógyászat 6 /2/, orvosi dokumentáció 6 /4/, orvosi etika 2 /-/, klimatológia 2 /-/, radiológia 2 /9/, számítógép alkalmazása az orvostudományban 2 /7/, szexológia 2 /6/, fogászat 1 /-/, sportorvostan 1 /-/, kórleletan 1 /-/, fizioterápia 1 /1/.

A kijelölt fordítások nyelvenkénti megoszlása százalékban /zárójelben az 1978.évi adatok/: angolról 37,8 /36,7/, németről 30,9 /26,9/, oroszról 17,7 /17,7/, franciáról 13,2 /18.1/, olaszról 0,4 /0,6/. Átlagos terjedelmük 10,7 /11/ oldal volt. Egyéb nyelvekről nem állt rendelkezésünkre megfelelő fordító.

A fordítói munkában a tárgyévben részt vett 81 külső fordító.

Az évi igénylések 62 %-a egyéni, 14,2 %-a kórházak, 9 %-a eu. intézmények, 8,9 %-a egyéb intézmények mint pl. gyárak és azok üzemi orvosi rendelése volt, legkisebb arányu a megyei alközpontok /3,8 %/ és az egyetemek /3,1 %/ fordításmásolat rendelése. A vidéki és budapesti megrendelők közötti megoszlás az évek folyamán egyre inkább eltolódott a vidékiek javára.

255 rendelt fordítás készült 3.939 oldal terjedelemben. Ebből az Eü.M. rendelése 6 fordítás 104 oldal terjedelemben.

Nyelvi megoszlás idegenről magyarra: angolról 37 %, németről 29,5 %, oroszról 15,7 %, franciáról 6,4 %, szlovákról 4,2 %, lengyelről 3,2 %, csehről 2,1 %, egyéb /olasz és finn-ről/ 1,9 %. Magyar-ról idegen nyelve: németre 22, angolra 21, oroszra 17, franciára 6, szlovákra 1 fordítás.

Egyebek

A MTA Könyvtárának Informatikai és Tudományelemzési Kutatási Főosztályával történt megállapodásunk értelmében az 1980-ban induló gépi adatszolgáltatás /ASCA/ ismertetésének előkészítésében és a beérkező igények összesítésében koordinációs tevékenységet folytattunk. Az ASCA program tárgyszó és téma szerinti kurrens bibliográfiai adatszolgáltatást, az idézettség kimutatását valamint folyóirat tartalomjegyzék figyelést végez. A szolgáltatás propagálására 28 oldal terjedelmű tájékoztató anyag készült, amelyet eddig 1.225 példányban küldünk ki. Kidolgoztuk a nyilvántartás módjának legalkalmasabb formáját. Az év végéig beérkezett megrendelések száma: 148. Feldolgozásuk folyamatosan történik.

5. Bibliográfiai Osztály

Magyar Orvosi Bibliográfia

A MOB 1-3. száma a tervezett határidőre elkészült. A 4. szám szerkesztése augusztus 25. helyett egy hónapos késéssel fejeződött be, mivel egyik munkatársunkat hosszas betegsége alatt a szabadságolások miatt nem tudtuk helyettesíteni. Az 5. szám ennek megfelelően szintén egy hónapos késést szenvedett. A kumulációs index /6.szám/ - bár az osztálynak kellett a tükörre írást is elvégeznie - határidőre elkészült. 1980. január első hetében adjuk le.

1979-re a kongresszusi szupplementumot két kötetre kellett tervezni az anyag megrövidekedése miatt. Az 1. kötet határidőre elkészült; tárgymutatóját gépiró hiányában külön munkában kellett leírni. A 2. kötet kéziratát - részben a szerkesztő egyéb sürgős elfoglaltsága ill. betegség miatt - csak 1980. február elejére tudjuk elkészíteni.

Gyorstájékoztató szolgálat

	Tervszám	Tényszám
A figyelt témák száma	78	78
A megrendelők száma	700	722
A megrendelések száma	2.400	2.494
A szolgáltatott adatok száma	16.000	16.420

Az előfizetők összetétele:

a/ egyéni megrendelő:	423
intézményi "	299
b/ területi megoszlás szerint:	
budapesti:	245
vidéki:	348
külföldi:	115

A vidéki előfizetések stagnálása mellett a külföldi megrendelések 6,5 %-os emelkedése, a budapestiek 7,2 %-os csökkenése figyelembe véve meg az 1978-as adatokhoz viszonyítva.

Díjmentesen szolgáltatjuk az adatokat 115 felhasználónak, ebből 100 a külföldi. Az utóbbiak közül az NDK-ba - a kétoldalú szerződés alapján - 63 megrendelést teljesítettünk.

A 78 témára szóló 2.494 megrendelés témánként átlag 32 előfizetést jelent. Valójában a szóródás igen nagy:

100 megrendelés van	1	témára /immunológia/
94 "	1	" /új labor.diagnosztikai eljárások/
50-65 "	6	"
35-50 "	24	"
20-35 "	31	"
10-20 "	7	"
10-nél kevesebb	8	"

78

A felsorolás végén jelzett 8 témakörből un. egyéni figyelmet végzünk: az adatokat gépielt jegyzékeken juttatjuk el a 14 megrendelőhöz. Ebben az évben ilyen módon összesen 810 közleményről adtunk bibliográfiai adatszolgáltatást, tehát az 1978. évi átmeneti csökkenés után ismét elértük a két évvel ezelőtti szintet, annak ellenére, hogy gépirói kapacitásunk terén javulás nem volt.

A fordítások egy részének adatait is közöltük a szolgáltatásban. Ezzel egyrészt bővítettük a gyors tájékoztatást, másrészt bizonyos mértékben propagáltuk is a fordításokat. A válogatás alapját a tartalmi szempontokon kívül nyelvek is képezik: előtérbe helyezzük az olyan lefordított cikkeket, amelyeket eredetiben /francia, orosz/ kevesen olvasnának el.

Egyéb tevékenység

A gyors tájékoztató kartonanyagából tájékoztatást nyújtottunk. A Medinform részére az osztály dolgozói külön munkában adatlapokat ké-

szítottak el; az osztályvezető a rendszer rubrikátora alapján indexelési munkát végzett. A MOB-ból történő indexelésről és adatlap kitöltésről áttértünk az autopszián alapuló munkára.

Juniusban üzembe helyezték a második lyukszalagírógépet. Azóta nem kényszerülünk egy gépet teljes munkaidőben üzemeltetni; valószínűleg emiatt csökkent az üzemzavarok száma.

Az osztály vezetését szept.1-vel dr Borsy Tamás vette át.

6. Könyvtári Osztály

A könyv és folyóiratállomány az év folyamán a következőképpen alakult:

Induló készlet 1979.I.1.-én	21.531 db	7,779.844.- Ft
Év közben 374/79.sz.alatt a folyóirat leltárból törölve	14 db	18.465.- "
	21.517 db	7,761.379.- Ft

Évközi gyarapodás

<u>Könyv</u>	<u>1978.évben</u>			
vétel	69 db	68.171.- Ft	61 db	65.486.- Ft
csere	33 db	17.630.- "	66 db	10.030.- "
ajándék	51 db	9.232.- "	32 db	6.533.- "
köteles	294 db	19.304.- "	330 db	18.277.- "
	447 db	114.337.- Ft.	489 db	100.326.- Ft

<u>Folyóirat</u>	<u>1978.évben.</u>			
vétel	452 db	972.768.- Ft	661 db	1.019.167.- Ft
csere	111 db	117.400.- "	257 db	244.176.- "
ajándék	33 db	8.768.- "	28 db	5.032.- "
saját kiadvány	1 db	120.- "	11 db	2.760.- "
kötetés /db és árkülönbözet/	37 db	38.253.- "	74 db	21.905.- "
	634 db	1,137.309.- Ft	1.031 db	1,293.040.- Ft

Gyarapodás összesen: 1.081 db 1,251.646.- Ft

Záró készlet 1979.XII.31. 22.598 db 9,013.025.- Ft

Könyv leltári állomány 1979. XII.31. 10.748 db 1,590.844.- Ft

Folyóirat leltári állomány - " - 11.864 db 7,422.181.- Ft

Az állománygyarapodás az elmúlt évhez képest csökkent. Ennek oka az, hogy könyvekből csak a legszükségesebbet vesszük meg és a

feladott megrendeléseinket /kb. 30.000.- Ft/ a külföldi kiadók az év végéig nem szállították le.

A folyóiratgyarapodásnál a csökkenés látszólagos, 1978-ban ugyanis az állományellenőrzés során beleltároztuk a régebbi, hiányos folyóirat évfolyamokat is azzal, hogy másolóberendezéseink segítségével a hiányzó számokat pótolni tudjuk. A másik ok a kötetelési kapacitás hiánya és a kötetelési munka költségessége. 1979-ben összesen 311 kötet készült el 38.253.- Ft kötetési költséggel.

1979-ben 597féle folyóiratot vettünk állományba /amelyek rendszeresen érkeztek könyvtárunkba/.

ebből:

magyar	103 db	vétel	83 db
		ajándék	19 "
		cseré	1 "
szovjet	84 db	vétel	64 db
		ajándék	4 "
		cseré	16 "
népi demokratikus	62 db	vétel	42 db
		ajándék	4 "
		cseré	16 "
tőkés	348 db	vétel	263 db
		ajándék	6 db
		cseré	79 db

Elkészítettük az 1980. évi folyóiratrendeléseket. A magyar folyóiratok példányszámát megemeltük, a Medinform Osztály részére is biztosítjuk - munkapéldányként - az igényelt folyóiratokat.

Folyamatosan gondoztuk katalógusainkat /betűrendes, szak- és tárgyszavas/, a folyóirat-nyilvántartást kárdexen vezettük.

Az olvasószolgálat adatai:

	<u>1979</u>	<u>1978</u>
helyben olvasók száma	2.720	2.600
kölcsönzők száma	1.805	1.680
kölcsönzések száma	3.600	2.650
kölcsönzött könyvek száma	1.730	1.730
kölcsönzött folyóiratok száma	2.680	/másolatban/
kölcsönzési alkalom	1.205	1.112
másolatok oldalszáma	21.257	20.751
mikrofilm kockák száma	2.355	2.612
helyben olvasott művek száma	4.700	5.800
könyvtárközi kölcsönzés	1.615	1.165

Könyvek kölcsönzésénél a kölcsönzők megoszlása foglalkozás szerint:

orvos	101
orvostanhallgató	99
eu.főiskolás	126
eu.szakdolgozó	87
egyéb	40

A szóbeli tájékoztatásban a könyvtári osztály minden dolgozója részt vesz. A helyben olvasó, irodalomkutatót végző egészségügyi főiskolások nem kis terhet rónak a könyvtári osztály dolgozóira. Az Egészségügyi Főiskola könyvtára számukra nem tudja biztosítani ezt a lehetőséget.

Nemzetközi csere

Cseretevékenységünk alapja a Hungarian Medical Bibliography, a Therapia Hungarica, Az Orvosi Könyvtáros, valamint előfizetünk 49 magyar orvosi folyóíratra 16.252.- Ft értékben.

A HMB-t 214 címre küldjük, Az Orvosi Könyvtárost 42 címre. Cserepartnereink száma 230 /50 szocialista, 180 tőkés/. 1979-ben megállapodás történt a berlini Institut für Wissenschaftsinformation in der Medizin könyvtárával, hogy 1980-tól 10 féle további orvosi folyóíratot fogunk kapni cserébe a gyors-tájékoztató szolgálat anyagáért.

Megszűnt a kapcsolat 10 partnerrel egyrészt a kiadványok megszűnése, másrészt a gazdaságtalan csere miatt.

1979-ben 264 féle periodikát kaptunk /sajnos rendszertelenül/. 46 könyv /kb. 20.000.- Ft/ és 280 db disszertáció érkezett a svéd, holland és német egyetemektől. A disszertációk nagy részét valamint a többes példányban érkező folyóiratokat és könyveket átadjuk a hálózat könyvtárainak.

42 országgal van cserekapcsolatunk:	USA	30 intézet
	Japán	18 "
	Anglia	17 "
	Franciarszág	17 "
	NDK	14 "
	NSZK	11 "

A többi országból 10 alatt van az intézetek ill. könyvtárak száma.

Folyóirat tartalomjegyzék sokszorosítás

Ezt a szolgáltatásunkat 1979-ben 76 előfizető kapta rendszere-
sen /40 egyéni és 36 közületi megrendelő/.

52 féle folyóiratból készült tartalomjegyzék sokszorosítás. Összesen 22.000 gyorsmásolat oldal készült. Érdekes, hogy a meghirdetett folyóiratok közül francia nyelvű tartalomjegyzéket senki sem kért. A legnagyobb az igény az akupunktúrás folyóiratok tartalomjegyzéke iránt /csak egyéni megrendelők/.

A fotoszolgálat adatai

	<u>1979</u>	<u>1978</u>
mikrofilm kocka	2.355	2.612
gyorsmásolat	48.177	41.591
megrendelések száma	1.205	1.037
forgalmazott érték	104.737.- Ft	84.527.- Ft

A gyorsmásolatok részletezése:

- 21.257 oldal könyvtárközi kölcsönzés
- 22.000 " tartalomjegyzék sokszorosítás
- 4.920 " az osztályok számára végzett másolás.

1979-ben a könyvtár raktárhelyiséget kapott. A raktár két helyiségében a régebbi folyóiratállomány egy részét helyeztük el. Az 1965. év előtti cseh, lengyel, román nyelvű folyóiratokat, az 1970. előtti angol nyelvűeket helyeztük el a raktárban. Kivételt képeznek az igen keresett hetilapok minden nyelvterületből, amelyeknek régebbi évfolyamait is a központban hagytuk. Erre azért volt szükség, mert a raktárban nincs másológép.

A raktárban elhelyezett állomány kardexelés folyamatban van.

Fülszempéldányjegyzékek

A hálózat könyvtáraiból 22 fülszempéldányjegyzék érkezett sokszorosítás ill. körzésre.

Egyebek

Folyamatosan végeztük az OSZK-ban a kötelespéldány válogatást saját könyvtárunk és a Semmelweis OTE könyvtára részére. A fennmaradó /több példányban kapott/ kiadványokat szétszortottuk a hálózat könyvtárai számára.

Megjelentettük a "Tájékoztató a külföldi orvosi könyvekről" c. ajánló bibliográfia 4. számát.

Új beszerzéseinkről 8 alkalommal kiadott jegyzékben tájékoztattuk a hálózat könyvtárait és az olvasókat.

Az OSZK felkérésére - kísérletképpen - vezettük a könyvtárközi kölcsönzés statisztikai naplóját /tervezet/. A gyakorlatból adódó észrevételeinket, javaslatainkat megküldtük az OSZK-nak.

7. Kutatásnyilvántartó csoport

Az év folyamán 281 új K+F bejelentés érkezett /1978-ban 283/, az összes nyilvántartott bejelentések száma 2.130, amiből 260 disszertáció. A bejelentéseket iktatószám, témafelelősök és a kutatóhely szerint tartjuk nyilván. A tájékozódást megkönnyíti a betűrendes katalógus, a határterületi témákat tartalmazó katalógus, a disszertációról vezetett katalógus valamint a bejelentések lyukkártyán történő feldolgozása.

A bejelentések közül 133 a kutatás megkezdéséről, 90 a befejezéséről szólt, 58 pedig kandidátusi illetve doktori disszertáció. Eddig a kutatóktól a publikációk különlenyomatait is gyűjtöttük. Mint-hogy ez felesleges /a publikációk a folyóiratokban fellelhetők/ és helyhiány sem teszi lehetővé további gyűjtésüket, a kutatókhoz körlevelet intéztünk, amelyben arra kértük őket, hogy ne különlenyomatot, hanem csak a publikációk bibliográfiai adatait küldjék meg folyamatosan.

A Tudományos és Kutatási Főosztály megbízásából folytattuk az orvostudományok doktoraikra és kandidátusaira vonatkozó hivatkozás adatgyűjtést a Science Citation Indexből, a SCI-ből xerox másolatokat készítettünk, amelyeket a gyakorisági számok feltüntetésével a Főosztálynak továbbítottunk.

Még 1978 őszén megkezdődött a NIM Műszaki Fejlesztési Főosztályának vegyipari osztályával kötött szerződés alapján a "Kísérletes és Klinikai farmakológiai módszerek hazai alkalmazása" c. kiadvány elkészítése. A csoport végezte a kutatóhelyekről beérkezett adatok formai egységesítését, az adatok leírásának terminológiai egységesítését, a bibliográfiai adatok pontosítását, kiegészítését és szabványos leírását, a tételek szakrendbe rendezését és az indexekhez szükséges adatok kigyűjtését. A szakrend elkészítését valamint a kiadvánnyal kapcsolatos egyéb munkákat az intézet más osztályain dolgozó munkatársak végezték. A 439 oldal terjedelmű, összesen 1.256 tételt tartalmazó kiadvány - amely sokszempontú tájékozódást tesz lehetővé - december elején készült el.

A K+F tevékenységgel kapcsolatosan szorosan együttműködtünk az OMKDK-ban működő Országos Kutatásnyilvántartással.

A K+F bejelentések nyilvántartása és az ezzel kapcsolatos feladatok július 1-től az intézet Könyvtári Osztályának munkakörébe kerültek.

8. Reprográfiai Osztály

Az osztály 2.256.900 oldal sokszorosítást tervezett, ezzel szemben 2.715.636 oldal sokszorosítást végzett. A túlteljesítés 457.736 oldal, amely két terven kívüli kiadvány: "A magyar orvostudományi könyvtárügy és információ harmadik évtizede" /159.820 sokszorosított oldal/, a "Kisérletes és klinikai farmakológiai módszerek hazai alkalmazása" /268.800 sokszorosított oldal/ és a Magyar Orvosi Bibliográfia 1979. évi Supplementuma első kötetének sokszorosításából ered. A terven kívüli kiadványok közül az első eredetileg nyomdában kívántuk előállítani, gazdaságossági szempontból azonban a sokszorosítás mellett döntöttünk. A második kiadvány elkészítésére szerződéses munka keretében került sor.

A teljesítményről a táblázat tájékoztat részletesen.

Az is kitűnik, hogy 3 kiadvány /5 kötet/ nem készült el az év folyamán; az elmaradás ellenére a fentemlitett kiadványokkal az osztály a sokszorosítási tervét túlteljesítette.

Részletesebben elemezve munkánkat, a mellékelt táblázatból kitűnik, hogy a tervezett 8 féle kiadvány mellett elkészítettünk 3 féle be nem tervezett kiadványt.

A 8 féle tervezett kiadvány	28 kötetet tett ki	9.042 példányban
A 3 féle nem tervezett kiadvány	6 - " -	1.762 "

Elkészült összesen:	34 kötet	10.804 példányban
---------------------	----------	-------------------

A 8 féle tervezett kiadvány közül elmaradt az év folyamán a Gyógyszerészet 2., 3.szám /2 kiadvány/, Spectrum 2.,3. szám /2 kiadvány/, a TBC.referáló szemle 3.szám /1 kiadvány/, összesen 272.000 tervezett oldalterjedelemmel. Elkészült ezen kívül 5.000 példányban az 54 oldalas Előfizetési felhívásunk 270.000 sokszorosított oldal-számmal.

A rendszeres szolgáltatások közül a témafigyelő szolgálat 10 alkalommal 676 oldal terjedelemben 67.320 oldalszámmal készült el.

A gyorstájékoztató szolgálathoz 16 alkalommal sokszorosítottunk 1.640 oldal terjedelmű anyagot a tervezett 2.040 oldallal szemben. A lemaradás 400 oldal, a sokszorosítás viszont 21.800 oldal túlteljesítést mutat.

1979. évi jelentés

Szám	Megnevezés	Költség- térlet	Költség- pár.	Bizt.	össz. oldalsz. leírás	Formátum
1.	MDA. 1978/6-7.	2	627	696	216.992	B/5
2.	MDA. 1979/1-5 + 7/1.	6	1.896	1.273	402.597	B/5
3.	MDA. 1977/II.	1	309	166	51.294	B/5
4.	MDA. 1978/I.	1	310	132	40.920	B/5
5.	Gyógyászati 1978/3-4.	2	620	240	74.400	N/4
6.	Gyógyászati 1979/1.	2	309	126	38.934	N/4
7.	Spectrum 1978/3-4.	2	1.215	286	173.760	N/4
8.	Spectrum 1979/1.	1	613	146	89.498	N/4
9.	Epo.ref.Sle 1978/4.	1	267	197	52.599	B/5
10.	Epo.ref.Sle 1979/1-2.	2	516	454	116.868	B/5
11.	As Orvosi Könyvtára 1978/4.	1	326	84	27.384	B/5
12.	As Orvosi Könyvtára 1979/1-4.	4	1.259	458	144.256	B/5
13.	Élj.kult.örv.könyvtára 1979/1-4.	4	775	58	11.236	N/4
14.	Polyédz.lelőhelyek 1970-76.	1	312	400	124.800	N/4
15.	A nagy orvosi, könyvtár és információ halmazok kutatása és klinikai farmak- ológia	1	610	262	159.820	B/5
16.	Kutatás és klinikai farmak- ológia	1	600	448	268.800	B/5
17.	Medinform	4	240	400	24.000	N/4
18.	Tudatgyal	10	10.804	5.826	2.018.158	
19.	Gyógyászati	16	676		67.320	N/4
20.	Előfiz.felhaladás	1	5.000	1.640	114.800	N/4
21.	Diplomajegyzék	10	54	97	270.000	B/5
22.	Új könyvek	8	16		500	N/4
23.	Regis		220		1.200	N/4
24.	Borítók				22.000	

8 % költség

15.804 8.529

20.500

2.514.478
201.158
2.715.636

Általános költség 1980-xx

Gyógyászati 1979/2-3.

Spectrum 1979/2-3.

Epo.ref.Sle. 1979/3.

10.804 példány kiadvány és 5.000 előfizetői felhívás összeállítását végeztük el. Saját üzemünkben a tervezett 10940 példánnyal szemben 9.594 példány készült el. 1.210 példányt külső vállalat kötött be. Ugyancsak saját üzemünkben kötöttük be az 5.000 db előfizetői felhívást is.

A kiadványok csomagolása, postázása megtörtént a címanyagok alapján.

Elvégeztük a gépkarbantartási feladatokat /heti egyszeri nagytisztítás, vágókés csere, stb./. Az üzemeltetéssel egyre több a nehézség. A gépek egyre elhasználtabbak. Az év folyamán a javítások miatt kb. egy hónap munkakiesés volt.

Filmtárunkból az év folyamán 21 alkalommal kölcsönöztünk filmet.

9. Gazdasági Osztály

1979-ben a megadott költségvetési kereteken belül gazdálkodtunk. A gazdálkodás terén figyelembe vettük az osztályok igényeit és igyekeztünk azokat kielégíteni. Az év folyamán nem érkeztek hozzánk az osztályok részéről észrevételek kielégítetlen igényekről. Közreműködünk abban, hogy az új Medinform osztályt elhelyezzük.

Összeállítottuk az 1980. évi költségvetési keretszámokat, majd ennek alapján elkészítettük az 1980. évi költségvetést. Figyelembe vettük az osztályok 1980. évi fejlesztési szükségletét, amihez az Egészségügyi Minisztérium a megfelelő anyagi fedezetet biztosította.

Meg kell jegyeznünk, hogy az Egészségügyi Minisztérium XI. Főosztálya gazdasági munkánkat mindenben elősegítette.

A XI. Főosztály segítségével megindítottuk egy normál papírral dolgozó sokszorosítógép 1980-ra történő beszerzését.

Intéztük a könnyűszerkezetes épület építésével kapcsolatos teendőket. 1979. novemberére elkészült az épület komplett kivitelezési tervdokumentációja.

Az év folyamán augusztusban és novemberben felülvizsgáltuk a Medinform tevékenység gazdasági tervének teljesítését.

A Helsinkiu. 4.sz. alatt bérelt raktárhelyiséget teljesen beállványoztuk és a könyvtár valamint a többi osztály ritkán használt anyagain - az illető osztályok közreműködésével - kitelepítettük.

Elkészítettük a kiadványok címlistáját, a szakreferensekkel a témafelügyelő-szolgálat, a gyors tájékoztató szolgálat és a tartalomjegyzék sokszorosítás megrendelőinek nevét, címét és a megrendelt témák számát egyeztetettük, továbbá az évközi módosításokat folyamatosan átvezettük.

Szolgáltatásainkat folyamatosan számláztuk.

III. A munkatársak képzése, oktató, tudományos és szakirodalmi tevékenység

Az intézet munkatársai közül Batke Éva, Csergezán Pálné, Fodor Istvánné és Wéninger Ernő befejezte tanulmányait a könyvtárosképző szaktanfolyamon. A képesítő vizsgára készített dolgozataik témája /a felsoroltak sorrendjében/: A gyors tájékoztató szolgálat három témájának hatékonyság vizsgálata kérdőívek alapján; A mikrofilm mint a korszerű információ-tárolás módszere; A szakirodalmi dokumentumok analitikus-szintetikus feldolgozása; A vezető káderek tájékoztatásának lehetőségei az egészségügy területén.

Főiskolai kiegészítő könyvtárosi államvizsgát tett dr. Kusnyerik Györgyné.

Bibliográfiai továbbképző tanfolyamot végzett Glósz Imréné.

Az új címleírási szabványról tartott továbbképző tanfolyamot elvégezte: dr. Benda Mária, Egry Tamásné, Fodor Istvánné, dr. Kusnyerik Györgyné, Papp Ernőné és Wéninger Ernő.

A dolgozók szakközépiskolájába járt Kavarnyik Józsefné, nyomdaipari technikus szakvizsgára készült Vigh Jánosné; könyvkötő szakmunkás bizonyítványt szerzett Filkorn Tiborné.

Az intézet munkatársai közül kilencen vettek részt nyelvoktatásban. Ideológiai oktatásban részesült 16 munkatárs.

A könyvtárosképző szaktanfolyamon oktatóként működött dr. Benda Mária, dr. Borsy Tamás, Ipolyi-Keller Tamásné, Bárné dr. Pollák Zsuzsanna, dr. Kelemen Attiláné, Kristóf Lajosné és Szilágyiné Csécs Mária.

Más intézmények kiadásában megjelenő folyóiratok szerkesztő bizottságában közreműködött Bárné dr. Pollák Zsuzsanna, dr. Kelemen Attiláné és dr. Székely Sándor.

Dr. Székely Sándor szerkesztette "A magyar orvostudományi könyvtárügy és információ harmadik évtizede" c. kiadványt.

Bárné dr Pollák Zsuzsanna megvédte kandidátusi disszertációját és elnyerte az orvostudományok kandidátusa tudományos fokozatot.

Az intézet kutatási tervének keretében dr Benda Mária, Kominka László és Szilágyiné Csécs Mária folytatta kutatásait a folyóirat állomány összetétele, az orvosi nyelv alakulása illetve a publikációk információs értékének vizsgálata tárgykörében.

Az intézet munkatárseitól 26 publikáció jelent meg illetve készült el kézirat formájában.

Az orvosi könyvtárosok és orvostanácsadók 8. országos értekezletén előadást tartott: Bárné dr Pollák Zsuzsanna, dr Benda Mária, dr Borsy Tamás, Kominka László, dr Székely Sándor és Szilágyiné Csécs Mária. Az előadások 1980-ban jelennek meg Az Orvosi Könyvtárosban.

Bárné dr Pollák Zsuzsanna 3 előadást tartott egy nemzetközi szemináriumon a radiológiai rezisztens tumorokról és azok kémiai érzékenyítéséről.

dr Benda Mária Losoncon, a Purkyně orvostörténeti társaság konferenciáján előadást tartott az orvosi kutatások magyarországi információs ellátásáról.

Az OOKDK munkájának mutatószámai 1979-ben

<u>Dokumentáció</u>	<u>Tervszám</u>	<u>Tényszám</u>
1. Irodalomkutatási bibliográfiák száma	980	913
2. Irodalomkutatási bibliográfiák tételszáma	29.000	28.670
3. Irodalomkutatási bibliográfiák másolatainak száma	670	749
4. Fordítások darabszáma	700	719
5. Fordítások oldalszáma	8.620	8.985
6. Fordításmásolat szolgáltatás /db/	3.450	3.000
7. Referátumok magyar irodalomból	1.360	2.291
8. Referátumok külföldi irodalomból	3.840	3.860
9. Témafigyelésben figyelt témák száma	32	32
10. Témafigyelést megrendelők száma	1.350	1.357
11. Témafigyelés megrendelések száma	2.650	3.027
12. Témafigyelésben adott referátumok száma	3.840	3.860
13. Gyorstájékoztatásban figyelt témák száma	78	78
14. Gyorstájékoztatást megrendelők száma	700	722
15. Gyorstájékoztatás megrendelések száma	2.400	2.494
16. Gyorstájékoztatás során adott adatok száma	16.000	16.420
17. Szóbeli tájékoztatások száma		209
<u>Könyvtár</u>		
18. Kölcsönzők száma	1.600	1.805
19. Kölcsönzött dokumentumok száma	7.500	3.970 ^x
20. Helyben olvasók száma	2.500	2.720
21. Helyben olvasott dokumentumok száma	5.800	4.700
22. Gyorsmásolat megrendelések száma	1.000	1.205
23. Elkészített gyorsmásolatok száma	40.000	48.177
<u>Reprográfia</u>		
24. Sokszorosított oldalszám	2.256.000	2.755.636
<u>Összintézeti</u>		
26. Kiadványok félesége	8	11
27. Kiadványok példányszáma	10.940	10.804
28. Kiadványok oldalszáma	5.480	5.826

^x1979-től ebben az adatban nem szerepeltetjük a külső munkatársaknak referálás és fordítás céljából kölcsönzött dokumentumokat.

Könyvtársaink írják

Könyvtáros szemmel Franciaországban

VIRÁGOS Márta

a Debreceni Orvostudományi Egyetem Kenézy Könyvtárának
igazgatója

Mindenekelőtt megjegyzem, hogy könyvtárügyekben Franciaország nem számít nagyhatalomnak. Egy könyvtári szakember jegyzi meg igen találóan, hogy egy átlag francia lelki szemei előtt, ha a könyvtár szót hallja, a következő kép jelenik meg: egy rosszul megvilágított, poros olvasóterem, tele régi könyvekkel, s ezeket egy-két szemüveges meg szállott bujja egy zsémbes könyvtáros felügyelete mellett.

Franciaország az Egyesült Államokhoz, Angliához vagy a skandináv államokhoz viszonyítva későn ébredt fel álmából a próbálta kialakítani hivatalosan is más, korszerű könyvtárszemléletét, vagyis magáévá tenni azt a gondolatot, hogy a könyvtár általános művelődési intézmény, ahol biztosítani kell az átlagember alapvető művelődési-tájékoztatási és kikapcsolódási igényét. Hassendorfer 1967-ben végzett összehasonlításai szerint ugyanebben az évben Franciaország még nem érte el az angliai közművelődési könyvtárak 1908-as működési szintjét. Egy 1973-as adat szerint eléggé lehangoló képet kapunk, ha megnézzük az egy főre eső állami ráfordításokat. Eszerint az egy állampolgárra fordított összeg 17 frank Dániában, 12 az USA-ban, 4,5 a Szovjetunióban, 3,44 a Német Szövetségi Köztársaságban és jelentős erőfeszítések ellenére is csak 0,65 frank Franciaországban. Ez annál is szomorubb, mivel ebben az országban már a XII. században gazdag állományú kolostori könyvtárakról tudunk és a párizsi egyetem, a híres Sorbonne 1290-ben egy-millió állománnyal rendelkezett. Ötletes módszert találtak ki, hogy a diákok hozzáférhessenek a dokumentumokhoz. A könyveket állványokra helyezték és lelakatolt láncokkal rögzítették.

A reneszánsz a mecénások által létrehozott könyvtárak alapításának időszakára és ez az a kor, amikor először vetődött fel a nyilvános

könyvtárak létrehozásának gondolata. 1627-ben Gabriel Naudé, Mazarin könyvtárosa így jelölte meg a követendő eszményt az Advis pour dresser une bibliothèque /Vélemény egy könyvtár felállításáról/ című értekezésében: "Egy könyvtár, amely mindenki számára nyitva van és ahova a belépés nincs feltételhez kötve; amelyet azzal a céllal hoznak létre, hogy mindenki számára kölcsönözzön, akinek erre szüksége van." 20 évvel később, a Mazarin könyvtár megnyitásával létrejött az első nyilvános könyvtár.

Ennek ellenére a nagy francia forradalomnak kellett eljőnnie, hogy a nyilvános könyvtárak hálózata létrejöhessen. A Konvent rendeletére kb. 7 600 000 dokumentumot vettek el egyrészt egyházi, másrészt emigrált főurak magángyűjteményéből. A XIX. században a könyvtárak nagy gazdagsága ellenére kialakult a "hagyományos" francia könyvtári szemlélet, amely a könyvek szentélyét az értékek megőrzőjének tekintette, nem pedig az ismeretek mind szélesebb körben való terjesztőjének. Az angolszász területeken pedig éppen ez volt a nyilvános könyvtárak nagy fellendülésének korszaka. A Franklin társaság hatására, különösen Franciaország északi részében 1731-től kezdődően alakultak kisebb nyilvános könyvtárak otthoni kölcsönzésre. A fellendülést hamarosan a hanyatlás követte az elégtelen pénzügyi támogatás miatt. 1912-ben - írja Giraud Maugin - a 400 közkönyvtár közül 200 csak a hét egy-két napján van nyitva, nincs jelentős költségvetésük; közülük alig negyven érdemli meg a nagykönyvtár nevet.

1945-ben kezdődnek meg az erőfeszítések a hálózat feltámasztására, egyrészt új felügyeleti szerv létrehozásával /az Oktatásügyi Minisztérium keretén belül létrejön a nyilvános könyvtárak és nemzeti kölcsönző központok igazgatósága/, másrészt a pénzalapok biztosításával.

A jelenlegi állapot szerint a közművelődési könyvtári hálózat 1350 egységet számlál /1971-ben csak 760-at/. Összállományuk 38 millió könyv és folyóirat, 10 km hosszú kéziratanyag, 300 ezer lemez. Két millió az évi gyarapodásuk és 48 millió dokumentumot kölcsönöznek. Meg kell persze jegyezni, hogy ebből az 1350-ből csak 54 könyvtár rangsorolt. A legértékesebb állománnyal a lyoni, a toulousei és a dijoni könyvtárak dicsekedhetnek. Érdemes néhány szót szentelni az igen fejlett bibliobusz rendszerre. A hálózaton belül 110 városi járat működik /ebből 86 Párizsban/, a Nemzeti Kölcsönző Könyvtárak

pedig 186 bibliobusz járatot tartanak fenn és évente 21 millió könyvet kölcsönöznek. Mielőtt rátérnék a franciák nagy büszkeségének, a Pompidou Központnak ismertetésére, érdemes hivatkozni még egy számadatra, amely jól tükrözi a francia állampolgár olvasási kultúráját. Angliában évente 9,4 könyvet, Dániában 7, Kanadában 5,8, a Szovjetunióban 4,5, az NSZK-ban 1,53 és Franciaországban 0,74 könyvet kölcsönöznek.

A nagy francia csoda, a Pompidou Kulturális Központ felépítése körül óriási vihar kavargott, ami azt hiszem, máig sem csitult el. A franciák úgy vannak vele, mint Napóleonnal: vagy nagyon csodálják, vagy hevesen tiltakoznak ellene. Az épület a város szívében, az egyik legsibongóbb városnegyedben épült, a régi vásárosarnok közelében, amely szintén lebontásra került. Régi házsorok tűntek el és ezzel véget ért egy darab párizsi történelem is. A sokak számára építészeti csodabogárnak számító központ első látásra mehökkentő hatású külső homlokzatával vonja magára a figyelmet. Hatalmas, színes csövek tömkelege lepi el ezt a vasvázás, üveggel borított kultúrpalotát. A mozgólépcső szintén az épületen kívül van elhelyezve, és mint egy felpuffasztott hernyó uralja a főhomlokzatot. Azt viszont el kell mondani, hogy akár szidják, akár dicsérik, a párizsiak minden hét-végén megrohamozzák. Egy átlagos szombat-vasárnap a látogatók száma negyven-ötvenezer.

Az épület ötemeletes, 1976-ban adták át. Hivatalos elnevezése Centre Georges Pompidou, és mint említettem, egy komplex művelődési intézményről van szó. A nyitás óta eltelt majdnem négy esztendő bizonyította a központ létrehozásának szükségességét. Az épületben múzeum, könyvtár, könyv ill. lemezbolt /a közismert FNAC hálózat egyik lerakata/, mozik, színház és hangversenyterem van és egy hatalmas önkiszolgáló étterem a legfelső szinten. A centrum számos klub és állandó kiállítások színhelye; a bejárat előtt pedig mutatóványosok szórakoztatják pár centimesért a bámszokódókat. És persze kedvelt gyülekező illetve tanyázóhelye ez a kábítószeres fiataloknak is.

Itt helyezték el a Modern Múzeum anyagának jelentős részét, a földszinten pedig egy állandó urbanisztikai bemutató látható. Az

időszaki kiállítások közül két anyag érdemel említést a múlt évből: az egyik a Párizs-Moszkva, a másik a december 18-án megnyílt Salvador Dali kiállítás.

A hatalmas méretű előcsarnokban több információs iroda tájékoztat az eseményekről. Ezenkívül prospektusokból, rölapokból értesülhetnek a látogatók a programokról. A központ egyharmadát foglalja el a három emeleten működő hatalmas, jól felszerelt tájékoztató könyvtár. Több ezer négyzetméter a területe, hiszen csak a nagylvassó 1500 m². Röviden néhány szót az állományáról: minden témát felölelő dokumentumgyűjteménye 500 ezer kötetes. Ebből 300 ezer könyv, 2400 a folyóiratféleség, 60 ezer a mikrofilm ill. mikrokártya, 10 ezer a lemez, 1500 a film, 2500 a térkép.

Nincs beiratkozás, minden szabadpolcon van elhelyezve ötletesen, hogy az olvasó minél jobban és egyszerűbben tudja magát kiszolgálni. Csak helybenolvasás van, de erre maximálisan adottak a lehetőségek. A központi információs iroda a második emeleten van. Itt kapnak tájékoztatást az újonnan jövők, de itt értesülhetnek az olvasók a könyvtár különböző rendezvényeiről is. A számítógépek segítségével készített központi katalógusok szintén itt vannak elhelyezve. Általános szerzői és tárgyszókatalógus készült a könyvekről, de van tezaurusz is. A periodikák helyrajzi és alfabetikus katalógusba vannak rendezve. Készül a multimédiák katalógusa is.

A földszinten található a könyvtár "aktualitás terme" 150 ülőhellyel. Rendeltetése, hogy az érdeklődők elé tárja Franciaország utolsó hat havi könyv- illetve lemeztermését minden ismeretágbán. Egyben bemutatja a külföldi sajtótermékeket is. Ez a terem az állandó klubfoglalkozások színhelye is. Ugyanezen a szinten vehetik birtokukba a gyerekek a számukra berendezett könyvtárat 20 ezer kötetével, 10 ezer diájával és 1500 lemezével. Állandó filmvetítéseket tartanak több Video készüléken.

Az első emeleti traktus nagy részét az 1300 személyt befogadó hatalmas olvasó foglalja el. Ehhez kapcsolódik a lemezstúdió és a negyven férőhelyes, mindig zsúfolt nyelvi médiatár. Az utóbbi nemcsak díjtalan használata miatt ilyen népszerű, hanem mert a korszerű nyelvtanulás módszere tökéletesen érvényesül berendezésében. A stúdiók TV készülékkel is fel vannak szerelve, tehát nemcsak a kiejtést, de a hangképzést is lehet ellenőrizni. A polcokon található könyvek

elsősorban a művészet, sport, szórakozás, vallás, filozófia, nyelvészet és irodalom tárgyköréből kerülnek ki.

A második emeleten, a központi fogadóiroda szintjén található az általános tájékoztató anyag, amely biztosítja a gyors keresést. A mikrofilmen lévő retrospektív periodikaanyag is itt sorakozik. A ~~g~~azdagon kifejlesztett ikonográfiai gyűjtemény kb. 200 ezres dia-képanyaga a tudomány szinte minden ágának képi forrását gyűjti. Ugyan-ezen az emeleten helyezték el a 99 személyes vetítő és konferencia-termet, amelyet ügyes megoldással három részre lehet osztani.

Az egyes szinteket belső mozgólépcső köti össze. A könyvtár minden olyan gép eszközzel rendelkezik, amely megkönnyíti az olvasó munkáját. Mintegy tucatnyi mikrofilmleolvasó és fénymásológészülék áll szabadon elhelyezve. Nyitvatartása tökéletesen alkalmazkodik a dolgozó ember időbeosztásához; minden nap este 10 óráig látogatható /szombaton és vasárnap is/. Az olvasónak nem kell visszatennie a használt dokumentumot, vagy az asztalon hagyja, vagy az erre a célra rendszeresített kis kocsikba helyezi. A könyvtárat előreláthatóan napi 4000 olvasóra tervezték, a valóságban azonban átlagosan napi 10 ezren, a hétvégeken pedig 15 ezren keresik fel. A könyvtár maga is sokat tett népszerűségének növelésére, állandóan frissíti állományát, különösen a szociológia, a közgazdaságtudomány illetve az urbanisztika területéről. De úgy tűnik, hogy a párizsi embert végleg meghódította ez az angolszász típusú tájékoztató könyvtár és intézmény.

Az új után látogassunk el a hagyományos értékeket őrző és a tudományos könyvtár típusát képviselő Bibliothèque Nationale-ba. Husz perces sétával máris ott lehetünk. Ha egy kicsit kellemesebbé akarjuk tenni utvonalkunkat, akkor a Rue de Rivolit választjuk. Átsétálhatunk a Palais Royal kertjén is, vagy elmegyünk egészen a Comédie Française-ig, és a Rue de Richelieu-n máris megpillantjuk a francia kultúra évszázados jelképét. Épületeiben kb. nyolc millió kötet gyűlt össze, a nyomtatott műveken és ónyomtatványokon kívül metszetek, pénzérmék, térképek, zenei partitúrák értékes, gazdag gyűjteményével dicsekedhet. A könyvtár épülete 16 500 m²-en terül el. Története V.Károlyig nyúlik vissza, aki 1373-ban a Louvre egyik szárnyába vitette át könyvtárát. Folyamatos gyarapodását az 1537-es Montpellier-i rendelet biztosította, amelyben I.Ferenc a köteles-

példány beszolgáltatás első törvényével minden nyomdai műből egyet királyi könyvtárának ítélte. A gyűjteményt Colbert telepítette át Vivienne utcai két lakóházába. A XVIII. században a híres Nevers hotelbe kerül, melynek nevezetes galériáit Mansard tervezte. A XIX. és XX. században további átalakításokra került sor. Labrousse nevéhez fűződik a vasszerkezetes nagy olvasóterem építése 1864-68 között. Ebben a században alakítják ki a katalógustermet és 1934-ben megnyitják a Versailles-i toldalékraktárat.

A könyvtár 1720-ban nyílt meg a kutatók előtt. Szervezeti szabályzatának és működésének alapjait az 1839. február 22-i királyi rendelet rakta le. A Bibliothèque Nationale az Egyetemek Minisztériumának gyámsága alá van rendelve. A könyvtár alapvető feladata a megőrzés és a kutatás elősegítése. Nem nyilvános intézmény, csak kvalifikált kutatók számára van fenntartva. Egyértelmű tehát, hogy csak igen szigorú kritériumok alapján lehet állandó olvasókarttyát kapni. A belépőnek részletes leírást kell adnia kutatási területéről. Külföldi kutatóknak a külügyminisztérium ajánlólevele is szükséges. Emellett viszont számos időleges belépőkártya van érvényben, tekintettel a párizsi egyetemi ifjúságra és a nagyszámu átutazó érdeklődőre. Lehet kapni ugynevezett "laisser-passer"-t, ami nem jogosít asztalra, csak a katalógusok használatát teszi lehetővé. Van ezenkívül nyolc, illetve huszonegy belépésre jogosító kártya.

A könyvtár hagyományos szolgáltatásai igen gazdagok. Fotoszolgáltatása sokrétű, nemcsak fény- és mikrofilm másolatot, de fekete-fehér, illetve színes fotókat is készít minden méretben. Érthető a nagy forgalom, hiszen a Bibliothèque Nationale semmiféle eredeti dokumentumot nem kölcsönöz. Egyedül a Sorbonne élvezi azt a jogot, hogy eredetiben is kaphat kölcsön. Restauráló műhelyében nemcsak saját értékeinek helyreállítását és konzerválását végzi, de az ország nagy könyvtárainak kérését is kielégíti. Magyarozatként hozzátenném, hogy egyéb szolgáltatásokban már létrejöttek az országos feladatkörű központok, de a könyvhelyreállítás kizárólagos reszortja egyelőre a Bibliothèque Nationale-é. Az utca tuloldalán található katalógusboltja, ahol a könyvtár kiadványait lehet megvásárolni. Állandóan kaphatók a nevezetes kiállítások katalógusai, plakátjai is.

Ugyancsak hagyományossá váltak már a könyvtár népes közönséget vonzó nyilvános kiállításai. Csak a legnevesebbek közül felsorolva

néhányat, érdemes megemlíteni a "Nyugati világ legszebb metszetei" című 1966-os, az "V.Károly könyvtára" 1968-as, vagy az 1973-as "Collette" kiállítását. Az 1979-es évet Keletnek szentelte a könyvtár két kiállítással: "Ázsia kincsei" és a "Kelet könyvnyomtatása" címmel rendeztek bemutatót.

Mielőtt megismerkednénk az egyes részlegekkel, néhány számadattal illusztrálnám a beszerzés méreteit. Az 1943-ban hozott, jelenleg is érvényben levő kötelespéldány beszolgáltatásból a könyvtár évente 50 ezer könyvvel és brosurával, 500 ezer periodikával, 6 ezer térképpel illetve tervrajzzal, 1500 illusztrációval, 7 ezer fényképpel, 700 éremmel, 2500 partitúrával, 10 ezer lemezzel illetve kazettával és 1500 multimédiával gyarapodik. A kötelespéldányon felül évente 30 kötetrel gyarapítja könyvvállományát.

A nyomtatott szövegek osztályához tartozik a könyv- és a folyóiratrészleg. A könyvrészleget 1741-ben alapították, ez a könyvtár leghíresebb és leglátogatottabb egysége. A hozzá tartozó nagy olvasóterem 360 férőhelyes, s innen lehet lejutni a katalógusterembe is. Kapcsolódik még hozzá egy kisebb kutató, ahol a ritkaságokat vagy a kisméretű könyveket lehet tanulmányozni. Reggel 9-től este 8-ig van nyitva, mindig zsúfolt, néha egy órát vagy még többet kell várakozni, hogy asztalhoz juthasson az olvasó. A várakozó az idejét természetesen hasznosan eltöltheti addig is a terem egyik oldalán elhelyezett értékes régi szótárak/görög, perzsa, szanszkrit/ lapozgatásával vagy a terem közepén húzódó könyvvállványon elhelyezett világirodalmi remekművek nézegetésével. A teremben körben három szinten húzódnak a polcok. Csak az első szinten tárolt kézikönyvek és irodalmi sorozatok konzultálhatók rögtön, a többi művet kérelmekkel kell kérni. A referenszművek száma közel 10 ezer. Szisztematikus rendben kerültek a polcokra és az ABC egy-egy betűjével jelölődnek. A lépcsőlejárattal szemben, ami a katalógusterembe vezet, rögtön a tájékoztatószolgálat pultjait pillantjuk meg. A polcokon nyomtatott katalógusok és bibliográfiák gazdag választéka várja az érdeklődőket, s kényelmükre szép számmal helyeztek el asztalokat is. Itt vannak a mikrofilm és mikrokártya-leolvasók is. Még felsorolni is hosszú lenne, hányféle katalógus könnyíti meg a kutató információszerezését. Tipusonként véve néhányat említek a fontosabbak közül:

- szerző, téma, cím szerinti nyomtatott és cédulakatalógus a könyveknek, időszakos bontásban,
- vidéki és párizsi nagyobb könyvtárak gyűjteményének katalógusa,
- nagyobb külföldi könyvtárak központi katalógusa /pl. a British Library általános és az USA nemzeti katalógusa/,
- folyóiratkatalógusok,
- francia és külföldi bibliográfiák katalógusa,
- doktori disszertációk katalógusa,
- a francia történelem katalógusa,
- Páris katalógusa,
- életrajzkatalógus,
- a királyi könyvtár katalógusa,
- a könyvtárban található külföldi művek /pl. szovjet, lengyel, bolgár/ katalógusa,

A második nagyobb egységet, a folyóiratrészeletet 1945-ben hozták létre, 280 ezres állománya raktározási szempontból kettéosztott. 130 ezer kötet van Párizsban, és pedig az 1960 előtti folyóiratok és az újságok 1800 óta. A többi 150 ezer kötet Versailles-ban került elhelyezésre, de kérésre egy nap alatt megkapható. Versailles-ban egyébként szintén van egy kis, 40 férőhelyes olvasóterem. A Bibliothèque Nationale-ban található folyóiratolvasó 184 személy befogadására alkalmas, ugyanitt 14 mikrofilmleolvasó áll az olvasók rendelkezésére. A 3500-as kézikönyvgyűjtemény szótárakból, enciklopédiákból és sajtótörténeti munkákból tevődik össze. Az olvasóban a könyvtárba járó kb. 30 ezer féle periodikából válogatott 500 folyóirat utolsó példánya van kirakva. Ezenkívül a legújabban megjelenő francia illetve külföldi sajtótermékek legfrissebb példánya is az érdeklődők rendelkezésére áll. Érdekességgént lehet megemlíteni, hogy 7500 fajta külföldi folyóirathoz jut a könyvtár vásárlás vagy csere útján. Ennek a hatalmas anyagnak a kezelése sok gondot okoz. A tárolás könnyítésének érdekében számos folyóirat mikrofilmre kerül. A kottatartószerű újságtartó állványok jellegzetes képet kölcsönöznek a teremnek, de nagyobb kávéházakban még szintén találkozhatunk ezzel az ötletes elhelyezési megoldással.

A hivatalos okiratok gyűjteménye szintén a nyomtatott művek osztályához tartozik. 1950-ben alapították azzal a céllal, hogy gyűjtse a kormányok, testületek és nemzetközi szervezetek hivatalos iratait.

Csere vagy ajándék útján a könyvtár 80 állam irataihoz jut /kb. évi 3000/. A beérkezett anyagot három témakörbe osztják: Franciaország története, állam-közigazgatás és a törvényhozás csoportokba. Számos nemzetközi szervezet teljes okiratanyaga került a könyvtár állományába.

Az Arsenal könyvtárát szintén a nyomtatott művek osztályához kapcsolták, bár gyűjteménye jórészt kéziratokból, metszetekből, térképekből tevődik össze. A könyvtárát 1756-ban alapították a híres Sully hotelben, majd az új tulajdonos Paulmy márkí kénytelen átadni a hatalmas pompával berendezett palotát Artois grófjának /a későbbi X.Károly/. A francia forradalom a Bastille okiratgyűjteményével és számos emigráns főur magánkönyvtárával gazdagította állományát. A XIX. századtól gyűjtőkörre az irodalomra specializálódott. Számos híres író és költő dolgozott a könyvtárban, mint pl. Charles Nodier vagy José-María Heredia. Az Arsenal könyvtára X.-XIV. századi festett kéziratok büszke tulajdonosa, neves költők, írók, közéleti személyiségek hagyatékának őrzője, s itt van a Goncourt Akadémia levéltára is.

A Bibliothèque Nationale négy speciális gyűjteményosztályát érdemes még megemlíteni. A világon szinte egyedülálló híres kéziratgyűjteménye 150 ezer kötetet számlál. A régiségek mellett jelentős francia írók, közéleti emberek szerepelnek az adományozók sorában /Victor Hugo, Racine, Roger Martin du Gard, Zola, De Gaulle/. Térképgyűjteménye 1828-ban vált le a metszetrészlegről. Közel másfél millió térkép, tervrajz, földgömb van a tulajdonában /XVIII. századi mediterrán térkép, X. századi arab asztroláb/. A metszetgyűjtemény 1667-ben alakult, ma egyben muzeum szerepét is betölti. Művészi gyűjteménye több mint 6 millió metszetet és rajzot foglal magába a XV. századtól a XX.-ig. Képrepertóriuma a kutatóknak nyújt értékes segítséget, hiszen több, mint 6 millió képet dolgoz fel téma szerint. Állományát rajzok, fényképek és művészi folyóiratok egészítik ki. Pénn és éremgyűjteményét XIV.Lajos alapította 1684-ben.Versailles-ból 1741-ben költözött a Bibliothèque Nationale-ba. 350 ezer pénzérmét, 40 ezer medált és rengeteg művészi alkotást tudhat magáénak, mint például ékszereket, drágaköveket, festett vázákat és kisebb szobrokat. A St.Chapelle és a St.Denis-i katedrális kincseinek nagy része birtokába került. Itt van a nemzeti numizmatikai kutató központ is.

Mielőtt rátárnék a párizsi Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárának bemutatására, néhány mondatban utalok a francia egyetemi könyvtárak helyzetére. Az ancien régime alatt főleg az egyházi alapítású egyetemek könyvtárai rendelkeztek igen értékes állománnyal. Az ellenreformáció, majd a francia forradalom a gazdag gyűjtemények szétszóródását eredményezte. Míg tehát a forradalom a közkönyvtárak kialakulásának kedvezett, addig az egyetemi könyvtárak sorvadását idézte elő. Csak igen kevés egyetem tudta megőrizni régi állományát. Az 1878-ban hozott törvény állította vissza régi rangjukat. Az alapot 1945-ben, majd 1962-ben módosítják újra. Gyökeres változást az 1968-as diákmozdulások eredményeztek. Az 1970-es oktatásügyi törvény sokban módosította működésüket. Bevezették a szabadpolcos tárolási rendszert, s rátértek az egységes tizedes osztályozásra. A törvény két csoportba sorolja az egyetemi könyvtárakat:

- a/ egyszerű tanítási-kutatási egység,
- b/ egyetemközi könyvtárak azokban a városokban, ahol több egyetem működik.

A könyvtár élén a miniszter által kinevezett igazgató áll. Mellette egy 20-80 tagot számláló tanácsadó testület működik, amelynek tagjai oktatókból, diákokból és az adminisztrációból kerülnek ki választás útján. Az egyetemek jelentős állami támogatást kapnak, de ennek ellenére a személyi ellátottság még mindig siralmas: 630 hallgatóra jut egy könyvtáros. A jelenleg meglévő 47 egyetemi könyvtár megoszlása a következő: 13 egyetemközi könyvtár működik /3 a párizsi körzetben, 10 vidéken/ és 34 az egyszerű könyvtárak száma /26 vidéken és 8 Párizsban/. A kb. 200 ezer m²-en elterülő 47 egység 12 millió könyvvel és 80 ezer folyóirattal rendelkezik. Évi gyarapodásuk 400 ezer kötet. Hogy mennyire eredményes volt a fejlesztés, azt az is mutatja, hogy egyrészt bevezették a gépi katalogizálást, másrészt 13 egyetem rendelkezik már terminállal.

Az Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára két nagyobb részre oszlik. A régi orvoskar könyvtárának gyűjtőkre az orvostudományi és biológiai művekből tevődik össze. Gazdag orvostörténeti gyűjteménye, illetve a mai orvosi szakirodalmat felölelő hatalmas folyóiratállománya van. Ugyancsak jelentős az a kollekciója, amely a feldolgozott doktori értekezéseket foglalja magába. Az új orvoskari könyvtár az I.-II. éves hallgatók szakirodalommal való ellátá-

sára rendelkezett be. Éppen ezért itt szabadpolcos rendszerben találhatóak a kézikönyvek, tankönyvek, általános művek és a fontosabb folyóiratok. Ez a fajta elrendezés azért is indokolt, mert Franciaországban a tankönyvek igen drágák. Míg egy átlagos szépirodalmi mű /pl. egy regény/ ára kb. 30-40 frank, addig egy kisebb terjedelmű tankönyvé 80-90 franknál kezdődik.

A régi orvoskari könyvtár a maga nemében egyike a világ leggazdagabb ellátottságú intézményeinek. Egymilliós állományára méltán lehet büszke, pedig a kezdetek igen szegény fejlődési utemet mutatnak. 1395-ben hallunk először létezéséről; ekkor az állomány mindössze 13 könyvből áll. Még a XVIII. században is csupán 40 kötetet mondhatott magáénak. Ez is magyarázza, hogy a tulajdonképpen kezdet az 1732-es évhez kapcsolják. Ugyanis ekkor adományozta dr François Picoté de Belestre 3400 kötetét a könyvtárnak azzal a feltétellel, hogy a gyűjteményt a nagyközö ség számára is hozzáférhetővé teszi. Néhány évvel később ismét jelentős adománnyal bővült. Végleges helyére, vagyis a mai impozáns épületbe a polgári forradalom idején, a Konvent határozatára került. Az épület homlokzatát 32 antik oszlop díszíti, hatalmas belső udvarán a biológus-anatómus Bichat szobra áll. A könyvtár azóta is állandóan bővült; 1953-ban nyílt meg az új folyóiratolvasó, 1954-ben került sor az új orvoskari könyvtár felavatására és 1960-ban kapott új otthont a régi könyvek gyűjteménye. A könyvtár nyitvatartása alkalmazkodik a tanításhoz. Szombat kivételével minden nap reggel 10-től este 8-ig tart nyitva, szombaton 1-től este 7-ig. De délelőtt csak az olvasóteremben elhelyezett kézikönyveket lehet használni, kölcsönzés nincsen.

A központi olvasóterembe belépve, a régi olvasópultokat megpillantva a látogatót megcsapja a tudomány szele. Kérés nélkül is azonnal három könyvkérő cédulát kap a belépő. A falak mellett helyezkednek el a katalógusok. Az 1900 előtt megjelent művekről cédulakatalógus készült alfabetikus elrendezésben, de ezt csak a könyvtárosok használják. Az olvasónak tehát a kéréshez szükséges azonosítási adatokat a központi olvasószolgálatról kell megkérdeznie.

Az 1900 óta publikált anyagról, legyen az a könyv vagy folyóirat, szerzői és tárgyszókatálógus van. Időrendben az 1952-es év a választóvonal. A szerzői katalógusban tárták fel a könyvtár állományában levő összes francia és idegennyelvű disszertációt is.

A tárgyszókatalógusban a cím minden lényeges eleme alatt utalás van a műre. A könyvtár nyomtatott katalógusai is itt vannak éspedig a következők:

1. Az egyetemen megvédett disszertációk jegyzéke,
2. Kongresszusi katalógus, amelyben a kongresszus tematikája szerinti csoportosításban az egyetemen rendezett minden jelentősebb kongresszus illetve szimpózium szerepel.
3. A jelentősebb folyóiratok katalógusa csak 1958-ig dolgozza fel a beérkezett anyagot. Az 1958 utáni illetve a katalógusban nem szereplő periodikák a cédulakatalógusban találhatók.

Bibliográfiák és különböző profilu referenzs művek gazdag választéka segíti a hallgatókat felkészülésükben, szakdolgozatuk megírásában és a kutatókat szakmai ismereteik bővítésében. A nagy olvasóteremhez még három kisebb helyiség kapcsolódik; a kutatóterem, a folyóirat- és mikrofilmolvasó és a régi könyvek olvasóterme.

A kutató elsősorban az orvosok illetve a szakdolgozatukat készítő felsőéves hallgatók számára van fenntartva. Ebben a helyiségben szabadpocon vannak a Párizsban illetve vidéken megjelent frissebb disszertációk és a fontosabb folyóiratok bekötött példányai. Az olvasók rendelkezésére áll az orvosi enciklopédia, az Index Medicus 1940 óta, az Excerpta Medica teljes sorozata és 1972 óta a Science Citation Index. Bibliográfiák, francia és idegen nyelvű orvosi szótárak teszik teljessé a kutató anyagát.

A folyóirat és mikrofilmolvasóterem törzssanyagát a folyó év bekötetlen sorozatpéldányai és a mikrofilmek alkotják. Szintén itt férhetők hozzá a legfrissebben megjelent, de még bekötetlen disszertációk, a külföldi ösztöndíjasok diplomamunkái és az állatorvostudományi disszertációk.

A régi könyvek olvasótermében helyezték el a XV.-XVI. századi könyvritkaságokat és a nagy becsben tartott kéziratokat. Jól működő könyvtárközi kölcsönzés segíti a gyors információszerzést és cserét. Az így beérkező anyag csak helyben olvasható. Érdekes megjegyezni, hogy hallgatók nem kölcsönözhetnek, csak a kutatók. De az olvasóteremben és a folyosón is érmével működő gyorsmásolókészülék van elhelyezve. A könyvtár igen nagy gondot fordít állományának korszerűsítésére, frissen tartására. A 15 ezer fajta folyóirathból 2500 a mai legjelentősebb folyóiratoknak a száma.

Kritikus szemmel nézve a párizsi orvosegyetemi könyvtár elmarad a tökéletesen gépesített amerikai testvéreitől, de nekünk még sokat kell dolgoznunk, hogy elérjük ezt a "szerényebb" színvonalat.

Márta VIRÁGOS: France from the librarian's view

Summary

Compared with the USA, Great Britain and the Scandinavian states France has awakened from its dream late to try to develop an up-to-date librarianship. When measuring library culture of citizens by the number of documents annually borrowed in France, the results are not complimentary either. In England 9.4 books are borrowed annually, in Denmark 7, in Canada 5.8, in the Soviet Union 4.5, in the FRG 1.53, in France 0.74. In recent years development has been significant. This is evidenced by the five-story Centre Georges Pompidou inaugurated in 1976. It is a complex of museum, library, bookshop, record shop, cinemas, theatre, concert hall, i.e. a kind of cultural centre. One third of the building is taken by the reference library situated on three floors, having a ground of some thousand sq.m and reading rooms of 1,500 sq.m. Its comprehensive collection is 500,000 units, of which there are 300,000 books, 2,400 periodicals, 60,000 microfilms and microcards, 10,000 records, 1,500 films and 2,500 maps. The catalogues are the following: alphabetical author catalogue, subject word catalogue and computer-made union list.

The equipment of the library perfectly serve readers' comfort: projectors, dozens of microfilm readers and photocopying devices. Opening hours accommodate to working time: the library is open till 10 p.m., on Saturdays and Sundays as well.

After an account about Bibliothèque Nationale the article describes the Central Library of the Paris Medical University, which has two parts - an older and an up-to-date holding. The works published till 1900 are covered by an alphabetical card catalogue used by librarians only. The works published after 1900 /both books and periodicals/ are contained in an author and subject word catalogue. Printed catalogues too are located in the readers' area. They are the following: catalogues of dissertations defended at the university, of congress publications; alphabetical and geographical catalogues of most important periodicals. Students are helped by bibliographies and reference works, here is the medical encyclopaedia, the Index Medicus, Excerpta Medica and Science Citation Index.

From the 15,000 kinds of periodicals the number of up-to-date, significant ones is 2,500.

Observing critically, the Library of the Paris Medical University falls behind the perfectly mechanized American ones but the libraries of Hungarian medical universities have still to work a lot to reach this "modest" level.

Марта ВИРАГОШ: Франция под углом зрения библиотекаря

Выводы

По сравнению с США, Англией, скандинавскими странами Франция поздно пробудилась и попыталась усовершенствовать библиотечное дело. Если оценить библиотечную культуру граждан на фоне среднего показателя абонементов в году, то полученные данные не будут положительными в отношении Франции. В Англии абонементы книг ежегодно составляют 9,4, в Дании - 7, в Канаде - 5,8, в Советском Союзе - 4,5, в Западной Германии - 1,53, во Франции - 0,74. За последние годы, правда, начиналось большое развитие, характерным примером которого можно считать открытие в 1976 году пятиэтажного Centre Georges Pompidou: музей, библиотека, книжный магазин, магазин для грампластинок,

кино, театр, концертный зал вроде культурного центра. Одну треть площади занимает информационная библиотека на трех этажах, несколько тысяч квадратных метров с читальней на 1500 квадратных метрах. Фонд, охватывающий всевозможные темы, состоит из 500.000 томов, из них 300.000 книг, 2.400 разных журналов, 60.000 микрофильмов и микроарт, 10.000 грампластинок, 1.500 кинокартин, 2.500 географических карт. Каталоги: авторский алфавитный, предметный, Центральный Каталог, составленный с помощью вычислительной машины.

Механизированное оснащение библиотеки совершенно обеспечивает удобное обслуживание читателей: проекторы, множество аппаратов для чтения микрофильмов и светокопировочные аппараты. Библиотека открыта в соответствии с рабочим временем: до 10 ч. вечера и в субботу-воскресенье.

После изложения Bibliothèque Nationale автор сообщает данные о центральной библиотеке парижского медицинского университета, которая состоит из двух больших отделов: из старого и из современного фонда. Алфавитный карточный каталог содержит работы, опубликованные до 1900 г., однако этим пользуются лишь библиотекари. Работы, изданные после 1900 г. /как книги, так и журналы/ содержатся в авторском и предметном каталогах.

Печатанные каталоги библиотеки находятся также в читальном зале, а именно: каталоги защищенных диссертаций университета и материалов съездов, а также алфавитные и географические каталоги важнейших журналов. Библиографии и референсные работы помогают слушателям в подготовке, здесь находятся медицинская энциклопедия, Index Medicus, Excerpta Medica, Science Citation Index.

Из 15.000 разнообразных журналов 2.500 составляют важнейшие современные журналы.

Подвергая критике можно установить, что библиотека парижского мединститута не достигает уровня совершенно механизированных американских библиотек, но венгерские библиотеки мединституты должны еще много сделать для того, чтобы достигли этого "более скромного" уровня.

A Gerlei Orvosi Szakkönyvtár átalakítási terve

NOVÁKNÉ SZABÓ Katalin - SZÉLES Istvánné

Szabolcs-Szatmár megyei Jóna András Kórház Gerlei
Orvosi Szakkönyvtára, Nyíregyháza

A szakkönyvtár és az anyaintézet

"Az orvosi szakkönyvtár a fenntartó intézmény egészét információkkal ellátó, a szellemi, tudományos munkát támogató műhely, kiemelten kezelendő szolgáltató részleg,"¹ - olvastuk az Orvosi Könyvtáros 1977. 2. számában /221.p./. Ezt a megállapítást választottuk fegyverül, amelynek segítségével messzesemenő változtatásokat szeretnénk kiharcolni könyvtárunk érdekében. Mit jelent számunkra a fenti idézet?

Azt, hogy egyre inkább fejlődő intézményünkhöz méltóvá kell lenni tudományos és szakmai tájékoztatási központját - a könyvtárat. Szolgáltatásaival, állományával, a könyvtár egész berendezésével olyan kedvező képet kell kialakítani az olvasóban, hogy szívesen és bizalommal forduljon információs igényeivel a könyvtárhoz. Tanulni, kutatni tudjon a könyvtárban, legyen alkalma itt tudományos kérdéseket megvitatni a kollégákkal. Legyen lehetőség könyvtárhasználati előadások tartására és a hálózat munkatársaival való kapcsolattartásra. E célok egyik fontos feltétele a megfelelő könyvtáráépület.

1. Könyvtárunk jelenlegi helyzete

1.1 Az elhelyezés

Nem sok orvosi könyvtáros mondhatja el magáról, hogy elképzeléseinek teljes mértékben megfelelő könyvtáráépületben dolgozik - mi sem. Ezt a helyzetet magyarázni lehet, - a tagkönyvtárak java része nem céltudatos tervezés eredménye, de belenyugodni semmiképpen sem.

Jelenleg három helyiségünk van: kettő egymással szemben, a harmadik, az ún. archiv anyag raktára, néhány km-rel távolabb, kórházunk Sóstói uti részlegében egy pince helyiségben. Az egyik 40 m²-es

szoba szolgál olvasótermül és két könyvtáros munkahelyül. Itt történik az olvasók beiratkozása, tájékoztatása, a kölcsönzés és a könyvtárközi kölcsönzések lebonyolítása, irodalomjegyzékek összeállítása. Itt tartunk könyvtárismertető előadásokat - egyszóval, ami a könyvtárvezetéshez és a tájékoztatáshoz, a közönség-kapcsolatokhoz tartozik, minden itt bonyolódik.

A másik, hasonló nagyságu, de galériás megoldásu terem a szabadpontos raktár. A földszinten vannak a könyvek, a galérián pedig a bekötött szakfolyóiratok. Itt van némi helybenolvasási lehetőség és ez a feldolgozó könyvtáros munkahelye is.

Ez persze önmagában még nem mond eleget, de miután felvázoljuk, hogy ilyen nagyságu és elrendezésű könyvtárból kiindulva milyen területet kell ellátnunk - érthető lesz az elégedetlenségünk.

1.2 Az ellátandó terület

Mint a megyei alközponti könyvtár dolgozóit, felelősek vagyunk a megye egész területén folyó orvosi könyvtári munkáért. Az alközpont szűkebb köréhez azonban csak a megyei kórház integrált intézményei tartoznak.

Integrált intézetünkben a betegágyak száma: 1766

Potenciális olvasóink köre a következő:

- orvos: 250
- egészségügyi szakdolgozó: 1.161
- egyéb diplomás /gyógyszerész, biológus, vegyész/: 20.

Az orvostanhallgatók, szigorlók számát nem tudjuk pontosan meghatározni, évente mintegy 80-100 fiatal kerül kapcsolatba rendszeresen kórházunkkal, így a szakkönyvtárral is.

Beiratkozott olvasóink november hó közepén 430 volt, akik közül

- orvos: 237
- egészségügyi szakdolgozó: 77
- egyéb diplomás: 54 /számukat az intézményen kívüliek növelik/
- egyetemi hallgató: 33
- egyéb /szakmunkás, adminisztratív dolgozó/: 29.

Ezek az olvasók tehát könyvtárunk közvetlen és fő használói, de nem szabad megfeledkeznünk tagkönyvtárainkról, sőt az integrált intézményekről /szülőotthonok, gondozók, rendelőintézetek, stb/ sem.

1.3 Szakkönyvtárunk főfunkciói

A fentiek alapján jelenlegi feladataink a következőkben foglalhatók össze:

- 1.3.1 Az intézmény dolgozóinak ellátása szakkönyvtári szolgáltatásokkal.
- 1.3.2 A fenntartó intézményünk oktató körház jellegéből adódó könyvtári és információs feladatok teljesítése.
- 1.3.3 Az integráció következményeként jelentkező könyvtári munkák.
- 1.3.4 A hálózati és módszertani tevékenység.
- 1.3.5 Közönségkapcsolatok /ezen értjük a kapcsolattartást a társadalmi és tömegszervezetekkel, kulturális intézményekkel és egyesületekkel intézményen belül és kívül is/.

1.3.1 Az intézmény dolgozóinak ellátása szakkönyvtári szolgáltatásokkal

Azt hisszük, hogy minden könyvtár elsősorban fenntartója bizalmát igyekszik megnyerni, hiszen tőle függ, hogy mekkora támogatást kap munkájához. A bizalom-gerjesztésnek pedig a legjobb eszköze, ha a könyvtár mindig nyújtani tudja az intézmény vezetéséhez, a dolgozók tudományos és szakmai munkájához éppen szükséges irodalmat és szolgáltatásokat. Természetesen egyetlen könyvtár sem tudja mindig, mindenki számára a legteljesebb mértékben a megfelelő irodalmat a lehető legjobb időpontban nyújtani. Ennek ma még számos akadálya van /anyagi nehézségek, gépesítés hiánya, együttműködési elégtelenségek, a kutatási területek hiányos ismerete stb./, de mindenki igyekszik közelebb kerülni ehhez a célhoz. Jelenleg elsősorban a hagyományos könyvtári szolgáltatásokat tudjuk nyújtani - azt sem teljesen zökkenő mentesen.

1.3.1.1 Kölcsönzés - helyben-olvasás

A helyben-olvasás körülményei meglehetősen mostohák, így a hosszabb lélegzetű műveket, könyveket és több oldalas cikkeket tartalmazó szakfolyóiratokat, fotokópiákat inkább kikölcsönzik olvasóink.

Az elmélyült olvasáshoz, tanuláshoz szükséges csendet és nyugalmat a legnagyobb igyekezetünk ellenére sem tudjuk biztosítani. Kevés ahhoz a hely, hogy el tudjuk különíteni a kölcsönzés adminisztrációját és a csak lapozgató-keresgélő, halkan beszélgető olvasókat a ku-

tatóktól. Ehhez járul még a szimpla ajtókon akadálytalanul beáramló folyosói zaj és a gyakori ajtónyitogatás, beszólás stb. Helyiségeink berendezése és világítása sem felel meg a helybenolvasás követelményeinek. A mennyezet világítás túl magasan van, árnyékban hagyja az asztalokat, olvasólámpáink pedig nincsenek, de ha lennének, sem tudnák elhelyezni egyetlen hosszú asztalunkon. Bár az asztal köré négy széket tettünk, kényelmesen, egymást nem zavarva - legfeljebb ketten tudnak olvasni mellette. Tombor Tibor ² szerint az összes számbavehető olvasónak kb. 10-15 %-át lehet egyidejű használónak tekinteni, vagyis a mi esetünkben 40-60 főt. Előfordult már néhányszor, hogy valóban összegyűltek ennyien /pl. előadás alkalmával/ és bizony még a leültetésük is gondot okozott.

A mostoha körülmények ellenére olvasóink jelentős része rendszeresen látogatja könyvtárunkat. Átnézik szakterületük kurrens irodalmát, anyagot gyűjtenek kutatási témájukhoz az Index Medicusból, a Current Contentsből, az Excerptákból és a Magyar Orvosi Bibliográfiából.

Látogatóink száma naponta átlagosan 20. A helyben megnézett dokumentumok száma kb. 100 könyvtári egység, a kikölcsönzött dokumentumok száma 50-60 könyvtári egység.

Ha javulnának a körülményeink, talán a statisztikai adatok nem is mutatnának ugrásszerű növekedést, de a könyvtárban végzett olvasói, kutatói és könyvtárosi munka mindenképpen mélyebb és intenzívebb lenne.

1.3.1.2 Tájékoztatás

A tájékoztató munkát részben saját erőből, részben központi szolgáltatásokra támaszkodva oldjuk meg.

Igy e terület csaknem minden szintjén tudunk szolgáltatásokat nyújtani. A leggyakoribb kérdések ténybeli és bibliográfiai adatszolgáltatással kapcsolatosak. A referenzs kérdések száma naponta 3-4, főleg telefonon - és azonnali válaszadást igényelnek. Rendszeres tanácsadó- és ajánló tevékenységünket elsősorban az egyetemre, főiskolára járók veszik igénybe. Sok fiatal orvosnak is problémát jelent az irodalom-kutatás hogyanja, a bibliográfiák használata. A legtöbb segítséget azonban az egészségügyi főiskolát levelező tagozaton végző szakdolgozók /körzeti védőnők, ápolónők/ igénylik, külö-

nösen a szakdolgozat írásához. A tanácsokon kívül konkrét szolgáltatásokkal is segítjük olvasóinkat. Egyéni kérésekre irodalomkutatót, bibliográfiai összeállítást végzünk a hazai és a nemzetközi irodalomból. Évek óta rendszeres előfizetői vagyunk az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ témafigyelő és gyors tájékoztató szolgáltatásainak.

Esetenként fordítást is végzünk, de ezt a szolgáltatást többnyire csak közvetítjük. Évente egy alkalommal ún. Könyvtári Tájékoztatót állítunk össze, egyrészt az új szerzeményekből, másrészt az előző év fontosabb statisztikai adataiból, mutatóiból.

1.3.1.3 Reprográfia

Közel két éve működik egy "COSTAR" típusú gyorsmásoló gépünk. Jól olvasható kópiát valószínűleg a hálózat könyvtárai is kedvelik, - azóta ugyanis élénkebb a könyvtárközi forgalmunk. Nagy segítség intézetünk minden dolgozójának is, hiszen egy-egy kölcsönkapott könyv, szakfolyóirat, vagy dolgozat fontosabb részleteit megörökíthetik. Igen gyorsan és térítés nélkül juthatnak az eddig elérhetetlennek tűnő dokumentumok birtokába.

1.3.1.4 Könyvtárközi kölcsönzés

A könyvtárközi kölcsönzés tulajdonképpen alig választható el a reprografiától, egyre inkább ugyanannak a dolognak a két oldalát, a módot és az eszközt jelenti.

Bár a könyvtárközi kölcsönzés országosan is tapasztalt nehézségei nálunk szintén jelentkeznek /időnként igen lassú/, olvasóink elég gyakran veszik igénybe ezt a szolgáltatási formát. 1979. november közepéig mintegy 380 kérést intéztünk hálózaton belül és kívül a hazai és külföldi könyvtárakhoz. A felénk irányuló kérés kisebb mértékű. 150 alkalommal kaptunk könyvtárközi kéréslapot.

1.3.2 Fenntartó szervünk oktató kórház jellegéből adódó könyvtári és információs feladatok teljesítése

Kórházunkban az 1974/75-ös tanévben kezdődött el a Debreceni Orvostudományi Egyetem hallgatóinak gyakorlati oktatása. 25 fős csoportok váltják egymást. Ezzel kétségtelenül nőtték a könyvtárra váró feladatok is. Bővült az eltérő érdeklődésű olvasói kategóriák köre,

az ő igényeiket egyidejűleg kell kielégíteni és növekedett az érdeklődés intenzitása is.

A potenciális könyvtárhasználók körének változása révén a megnövekedett feladatok eredményes megoldása megköveteli az állománygyarapítás, a kölcsönző szolgálat, a propaganda és a felhasználók képzése terén eddig is érvényesített általános elvek némi módosítását, differenciáltabb alkalmazását.

1.3.2.1 Állománygyarapítás

Egyrészt figyelembe kell venni a medikusképzésbe bevont főorvosok, másrészt az orvostanhallgatók objektív irodalom szükségletét. Biztosítani kell, hogy legalább a klinikai nagy szakmákban rendelkezzenek a szakkérdések szintézisét képviselő kiadványokkal, illetve a tankönyvek és jegyzetek több példányos szerzeményezése is alapkövetelménnyé vált.

A kórházi osztályokon az oktatást vállalókra több rutinfeladat hárul, kevesebb idő áll rendelkezésre a szakirodalomban való tájékozódáshoz. Az oktatás színvonalát emelő szakirodalmi tájékoztatás a referáló folyóirat biztosítja, amelynek alapján mondhatjuk, hogy lehetséges a világirodalom áttekintése. Ezt nem pótolhatja még a legnagyobb körültekintéssel összeválogatott eredeti szakfolyóiratok rendszeres olvasása sem.

1.3.2.2 Az olvasószolgálat

Az olvasó és kölcsönző helyiségben különös tekintettel kellene lenni a nyugodt, csendes miliő fenntartására, ami a tanulás nélkülözhetetlen feltétele. /Nálunk ez a fent említett okokból még nem megoldott./ Gyakran előfordul, hogy hosszabb időt tölt el egy-egy olvasó, kutató könyvtárunkban, előadásra, szakvizsgára készül, vagy közleményt fordít.

A könyvtár dokumentációs feladatai körében aktív szolgáltatásként kínálgatik a orvosok képzésével foglalkozó közlemények figyelése anyagukban és gyors tájékoztatás formájában az érdekeltek rendelkezésére bocsátása.

1.3.2.3 A medikusok könyvtári képzése

Már hallgató korukban fel kell bennük ébreszteni a könyvtárhasználat igényét. Ezt szolgálja kéthavonta az egy- másfél órás könyvtári gyakorlat a következő anyaggal:

- a könyvtár használatára vonatkozó általános tudnivalók,
- a magyar orvosi könyvtári hálózat felépítése és munkája,
- a rendelkezésre álló dokumentációs lehetőségek és szolgáltatásaink,
- a könyvtárunkban megtalálható magyar- és idegen-nyelvű szakfolyóiratok,
- a különböző könyvtári segédletek, indexek, bibliográfiák használata,
- a katalógusokban való gyors és szakszerű keresés,
- az irodalomkutatás, a publikációk, az előadások összeállításának módszertana.

Célunk, hogy tevőlegesen hozzájáruljunk az orvostanhallgatók újtipusu képzéséhez, a korszerű követelményeknek megfelelő, "könyvtárszemléletű" felhasználók neveléséhez.

1.3.3 Az integráció következményeként jelentkező megnövekedett könyvtári feladatok

A gyógyító-megelőző ellátás intézményeinek egyetlen szervezeti egységbe vonása helyes végrehajtás esetén megkönnyíti, megrövidíti a beteg vizsgálatát, sorsának követését. Alkalmas a betegellátás gyakorlatának ellenőrzésére is, valamint elősegíti színvonalának emelését. Az integráció az eddiginél nagyobb mértékben központosítja a szakkönyvtárak feladatait.

Szakkönyvtárunk számára az integráció elsősorban az ellátandó terület növekedését jelentette, amely a következő egységekkel bővült;

- az 595 ágyas Sótói uti kórház,
- a megyei-városi szakrendelőintézet,
- 3 szülőotthon,
- 8 gondozó intézet,
- az üzemegészségügyi hálózat.

Mindennek következtében

- a/ a könyvtárunkat igénybevevők száma megduplázódott,
- b/ több példányban kell szerzeményeznünk az alapvető kézikönyveket és monográfiákat,

- c/ míg eddig csak könyvtárunk, most 12 költséghely számára kell megrendelnünk a magyar szakfolyóiratokat /a költségvetésünk viszont változatlan maradt/,
- d/ állományunk mozgósítása intenzívebbé vált, a folyamatos kölcsönzésbe bevont szakterületek száma és köre bővült,
- e/ reprográfiai szolgáltatásunk dupla adminisztrációt kíván, mert gépünk a Sóstói uti kórházban működik.

Előrelépés az, hogy az integráció harmadik évében - a megnövekedett feladatok ellátására - sikerült egy könyvtárosi státuszt kapni. Szakmai szempontból előnye az integrációnak, hogy könnyebben és hatékonyabban alkalmazható a gyűjtőköri kooperáció.

1.3.4 A hálózati és módszertani tevékenység

Megyei alközpontunkhoz hat tagkönyvtár tartozik. Intenzívebb fejlődésük 1972-ben indult meg. Ekkor sikerült elérni, hogy a könyvtárat kezelő kollégák tiszteletdíjat kapjanak munkájukért. Tagkönyvtáraink többsége 1500-2000 kötetten felüli állománnyal rendelkezik, 25-30 féle kurrens külföldi szakfolyóíratra fizetnek elő rendszeresen.

Szabadpolcos rendszerű, izlésesen berendezett barátságos könyvtár helyisége van - Mátészalka kivételével - mindegyik tagkönyvtárnak. Legkedvezőbb helyzetben a kiskvárdai kórház orvosi könyvtára van az új kórház épületében. Központi helyen kapott egy tágas, reprezentatív helyiséget.

Fehérgyarmaton és Kiskvárdán szakképzett könyvtárosok vannak, mindketten 8 órás munkaidőben. A többi könyvtárban heti 3 alkalommal van 3-4 óra kölcsönzés, itt a könyvtárosi teendőket más egészségügyi szakképzettséggel rendelkező kollégák látják el, pl. gyógyszerértékelő, technikusi, gyógytornász stb. Az alapok lerakásán túllépve, módosult a hálózati munka is. A továbbképzések, megbeszélések anyaga már nem csak kölcsönzési és a feldolgozó munka alapja, hanem napi könyvtárpolitikai kérdések megvitatása.

Folyamatosan építjük a tagkönyvtárak bevonásával a megyei folyóiratok és könyvek központi katalógusait. Közvetítjük a Dokumentációs Központ szolgáltatásait és saját szerény kiadványainkat is a rendelkezésükre bocsátjuk /pl.: Gyarapodási jegyzék, Kurrens folyóirat lelőhely jegyzék/. Bevonjuk a tagkönyvtárakat a főlős példánycsere bonyolításában is.

1.3.5 Közönségkapcsolataink. Kapcsolataink intézményen belül

Elmondhatjuk, hogy kapcsolatunk az intézmény valamennyi osztályával, illetve részlegével - igen jó. Hasznosan együttműködünk a gyógyító osztályok főorvosaival, főnővéreivel és a többi kiszolgáló osztállyal: a gazdasági, műszaki, információs osztállyal, a személyzeti és oktatási osztállyal és az egészségnevelési csoporttal.

Részt vállalunk a személyzeti osztály által szervezett szakmai továbbképző előadások megtartásában. Propaganda anyag terjesztésével segítjük az egészségnevelési csoport munkáját. Munkatársaink közül ketten is részt vesznek a Közművelődési Bizottság munkájában. Társadalmi megbízatásként patronáljuk a közművelődési könyvtárat. Intézetünk Tudományos Bizottsága folyamatosan figyelemmel kíséri a könyvtár munkáját, évente egyszer napirendre tűzi a könyvtári problémák megtárgyalását. Jók a kapcsolataink a társadalmi- és tömegszervezetekkel. A Pártszervezetben, a KISZ-ben és a Szakszervezetben is képviselve van a könyvtár.

1.3.5.1 Kapcsolataink intézményen kívül

Természetes, hogy legjobbak a kapcsolataink a társintézményekkel, a hálózati és a területi /megyei, városi/ könyvtárakkal. Nemcsak a könyvtárközi kölcsönzés köt össze minket, hanem gyakran segítjük egymást egy-egy gyors információval főleg telefonon. Az általános gyűjtőkörű megyei könyvtárban megoldhatatlannak látszó referenz kérdés megválaszolásával - és fordítva, ők is segítenek a profilunktól távolabb eső, de éppen szükséges irodalommal. Többször előfordult már az is könyvtáraink között, hogy a reprográfiai szolgáltatáshoz nélkülözhetetlen eszközöket kölcsönöztük egymásnak.

A városi és a megyei TIT szervezet előadásai intézményünkben folynak, azokat szervezzük és rendszeresen látogatjuk a különböző szabadegyetemi sorozatokat. Tagjai vagyunk a Magyar Könyvtárosok Egyesületének. Így amellet, hogy szakmánk jeles képviselői által tartott előadásokon értesülhetünk a könyvtári élet időszerű kérdéseiről, - időnként mi is beszámolhatunk saját munkánkról is, találkozhatunk a kollégákkal.

Országos szakmai értekezleteken rendszeresen felkérnek bennünket előadások, korreferátumok tartására.

A könyvtárosi munka jellegéből adódóan nem látványos és mutatós, éppen ezért elengedhetetlenek a külső kapcsolatok és az okos, megfontolt, mindig célba találó propaganda.

1.4 Állományunk jellemzői

Helyzetelemzésünk utolsó pontjaként szólnunk állományunk jellemzőiről. Alig egy évtizede van csak tervszerű állományépítés könyvtárunkban. A 60-as évek közepétől kapott a könyvtár nagyobb költségvetési keretet. Ekkor kezdődött az alapvető kézikönyvek beszerzése az egyes osztályok számára.

Jól bevált rendszer alapján történik könyvtárunk gyarapítása. A tervszerűséget évek óta sikerült megvalósítani. A magyar orvosi és határterületi szakirodalmat folyamatosan megrendeljük a Könyvtárellátó Vállalattól, a külföldi szakirodalomra vonatkozólag pedig év eleji körlevélben mérjük fel az igényeket. Időnként lehetőségünk nyílik az év közbeni, évvégi vásárlásra, illetve rendelésre is, a kórházvezetés által nyújtott póthitelből.

Az állományépítésben a gyarapítás mellett másik teendőnk az apasztás. Ezzel nagyon óvatosan kell bánnunk, mert egy-egy régebbi cikk, vagy önálló mű is érdekes lehet. Többször előfordult már, hogy egy betegség előfordulási gyakoriságát, illetve számát kutatva, 1930-as vagy 40-es szakirodalmat kértek. Így selejtezéssel állományunknak viszonylag csak kis hányada vonható ki.

Állománytesteink:

- könyvek
- folyóiratok
- egyéb dokumentumok /másolatok, kéziratok/.

Könyvtárunk gyarapodása 5 évre visszamenőleg: /1974-1979/

Év	könyv	Gyarapodás folyóirat
1974	405 kötet	250 kötet
1975	124 "	324 "
1976	291 "	409 "
1977	699 "	111 "
1978	416 "	265 "
1979	357 "	275 " /november 10-ig/

A gyarapodás évi átlaga /az öt teljes évet figyelembe véve/ a könyveknél 387 kötet, a szakfolyóiratoknál 272 kötet. Dolgozatunk írásának idején - 1979. november közepén - 5682 kötet szakkönyvünk és 5342 kötet szakfolyóiratunk van.

A kurrens szakfolyóiratok száma 227, ebből 151 a külföldi szakfolyóirat.

A könyveknek szerzői betűrendes, szak- és raktári katalógusuk van, folyóiratainknak pedig cím szerinti betűrendes katalógusuk. Az állomány elhelyezése szabadpolcon történik. Az ún. egyéb könyvtári dokumentumaink is rohamosan gyarapodnak, bár szakszerű gyűjtésük és feltárásuk csak hat éve folyik.

1979. novemberében állományunkban a következő "egyéb" dokumentumok voltak:

- 840 db fotokópia
- 585 " különlenyomat
- 350 " fordítás-másolat
- 220 " témabibliográfia
- 210 " pályázat, tudományos dolgozat
- 300 " mikrofilm:

Összesen: 2505 db.

Dobozokban helyeztük el őket a leltári számok sorrendjében, így visszakeresésük igen egyszerű. Szerzői betűrendes és tárgyszavas katalógus készül az egyéb dokumentumok minden fajtájáról.

Helyzetismertetésünkben összefoglaljuk - most már a tények ismeretében - könyvtárunk elhelyezésének hátrányait:

1.4.1 Nem teszi lehetővé a munkaerő magas szinten történő, hatékony kihasználását, mert a könyvtárosok - elsősorban a kölcsönző könyvtáros - munkaidejének jelentős hányada a két terem közötti járkálással és a galériára vezető balesetveszélyes lépcső többszöri megmászásával telik el. Hetenként több alkalommal előfordul, hogy az inkurrens raktárba is ki kell menni, illetve utazni járművel - egy-egy könyvért, folyóiratért, s ez legkevesebb két órába kerül.

1.4.2 Mindkét helyiségünk egyszerre szolgál olvasótermül, könyvkiválasztó övezetül és a könyvtárosok munkahelyül. Így nem csak a könyvtárat különböző intenzitással használni akaró olvasók zavarják

egymást, de időnként még a könyvtáros is zavarni kénytelen az olvasót, vagy olvasókat elkerülhetetlen gépelési munkáival. A megyei alközponti feladatokból adódóan - a Megyei Alközponti Tanács rendezvényei, a hálózati és módszertani megbeszélések - a könyvismertető előadások alatt - szintén helyszűke miatt - minden egyéb könyvtári szolgáltatást kénytelenek vagyunk szüneteltetni.

1.4.3 Raktározási gondjainkat már szinte említeni sem érdemes, annyira általános probléma /a dupla sorban elhelyezett könyvek és kötött folyóiratok/.

Végso következtetésként megállapíthatjuk, hogy könyvtárunk jelenlegi keretei között még az alapfunkciók megnyugtató ellátására sem képes a nyomasztó helyhiány miatt. Többször próbáltuk már felszámolni ezt az áldatlan állapotot, eddig sajnos sikertelenül.

2. Változtatási kísérleteink

Először 1976-ban csillant fel a remény, hogy megoldódik a könyvtár helyproblémája. Ekkor épült fel az új rendelőintézet és az eredeti tervek szerint a könyvtár is kapott volna benne néhány helyiséget. Bár így vesztett volna könyvtárunk központi helyzetéből - távolabb került volna az ebédlőtől -, azonban ez minimális veszteség lett volna a nyereséghez képest: modern épületben végre akkora térrel rendelkezni, amekkorára valójában szüksége van a könyvtárnak. Mire az épületet átadták, kiderült, hogy hiu reményeket tápláltunk, mert a könyvtárnak semmiképpen nem tudtak helyet biztosítani.

Lehangoltságunk nem sokáig tartott, mivel egy még jobb, alkalmasabb lehetőség kínálkozott. Tudomást szereztünk az új sebészeti osztály terveiről, amelyben a gyógyító részleg mellett szerepelt egy mikrofilm archiváló laboratórium, előadóterem és oktatóterem terve. Ugy éreztük, hogy jobb környezetet el sem lehet képzelni egy új szakkönyvtár részére, emellett az épület központi helyre is kerül majd. Az előadó- és oktató termeket, a mikrofilm archiválót időnként használhattuk volna könyvtári célokra is, így az új könyvtár kivitelezését igen gazdaságosan oldhattuk volna meg. Sajnos ez az elképzelés is már a múlté, a könyvtárnak ebben az épületben sem tudtak helyet biztosítani. Maradtunk továbbra is régen kinőtt falaink között, de ugyanakkor

érezzük az egyre nagyobb követelmények szorítását, melynek csak az újabb szolgáltatások bevezetésével, a könyvtári munka színvonalának emelésével lehet megfelelni.

3. Fejlesztési elképzeléseink

3.1 Rövid távon megvalósítandó terveink

Egy éven belül szeretnénk elkészíteni a teljes állományunkat fel-
táró tárgyszavas katalógust. Hiányát nagyon éreztük, de nem csak mi,
az olvasók is gyakran keresték. A szinte állandósult munkaerőhiány,
a sok egyéb feldolgozandó restancia miatt azonban eddig még nem volt
lehetőség ilyen nagy horderejű - legalább egy ember teljes munkaide-
jét lekötő, nagy figyelmet és szakértelmet; de nem utolsó sorban helyet,
nyugodt körülményeket követelő - munka elkezdésére.

Ehhez kapcsolódóan igyekszünk majd megoldani a személyre szóló té-
mafigyelést. Bár eddig is számon tartottuk intézményünk dolgozói-
nak kutatási területeit, de inkább esetenkénti témabibliográfia össze-
állításokkal, fordításokkal, könyvtárközi kölcsönzéssel segítettük
munkájukat. Tőlünk kiinduló /aktív/ és folyamatos szolgáltatás nem
volt számukra.

A kurrens szaklapok jobb kihasználása érdekében a folyóirat körü-
zést szeretnénk kiszélesíteni a Sóstói uti kórházunkra is. A friss
folyóiratokat átküldjük a Sóstói uti szakkönyvtárba és mi is megkapjuk
az ott meglévő külföldi folyóiratokat.

Bővíteni kívánjuk szakkönyvtárunk propagandáját elsősorban kiadvá-
nyaink számának növelésével. Az eddig kevésbé ismert állománytesteink-
re is fel akarjuk hívni olvasóink figyelmét. Tárgyszavas elrendezési,
stencilezett kiadvány formájában közzéteszük fotokópiáink, fordítás
másolataink, mikrofilmjeink jegyzékét. Legtöbb olvasónk ugyanis csak
a könyvekre és a folyóiratokra koncentrál és ha ott nem talál használ-
ható anyagot, csak a könyvtárközi kölcsönzésben lát kiutat. Kevés ku-
tatónak jut eszébe, hogy érdemes lenne az egyéb dokumentumok között is
tájékozódni. Mindezek mellett természetesen tovább élnek eddigi szol-
galtatásaink, sőt igyekszünk azokat egyre magasabb színvonalon nyújta-
ni.

3.2 Fejlődés hosszútávon

Tíz-husz évre előretakintva, mindenképpen az állomány növekedése jut először eszünkbe, hiszen területigényünknek ez az egyik legnyomósabb érve.

Ha csak az elmúlt öt év gyarapodási átlagát vesszük és feltételezzük, hogy ez az átlag nem fog növekedni - husz év alatt könyveink száma 7740 kötetten, folyóirataink száma 5440 kötetten gyarapszik. Az egyéb dokumentumok gyarapodása - az elmúlt év átlagát véve alapul - a következőképpen fog alakulni:

fotokópia	5020
fordítás-másolat	2480
különlenyomat	400
mikrofilm	200
pályázat	600
témabibliográfia	1080
tudományos ülés	<u>540</u>
Összesen:	10300

Hozzáadva a gyarapodáshoz jelenlegi állományunkat, az alábbi mennyiséget kapjuk:

könyv	13.422 kötet
folyóirat	10.782 "
egyéb	<u>13.555 "</u>

Összesen: 37.759 egységből álló állomány elhelyezéséről kell majd gondoskodnunk, tehát épületünket is ehhez kell tervezni.

3.2.1 A gépesítés

A megnövekedett állomány és a tervezett magasabb szintű szolgáltatások elengedhetetlenné teszik legalább néhány mechanikus könyvtári munka gépesítését. A katalógus cédulák sokszorosítását eddig csak írógéppel tudtuk végezni, ez nagyon hosszadalmas, időtrábló tevékenység és a többszöri leírással nő a hibalehetőség is.

Jó lenne minél rövidebb távon katalógus sokszorosító gépet beszerezni. Másológépünk és mikrofilm leolvasónk már van, de működésük körülményei nem a legjobbak. A mikrofilm leolvasót pl. nem tudjuk úgy elhelyezni, hogy az olvasó kényelmesen és zavartalanul használhassa.

A mechanikus munkákat gépekkel megkönnyítve több idő és energia jutna a magasabb szintű könyvtárosi teendőkre.

- Állandó referenz szolgálat bevezethető lenne.
- Növelhetnénk a fordítások számát és minőségét.
- Intenzívebben kapcsolódhatnánk be a hálózat és a szakmai központ munkájába, amit - azt hiszük - egyre inkább igényelne is, különösen, ha a MEDLINE rendszerbe való belépés megvalósul. Olvasóink könnyebben és gyorsabban jutnának a kívánt irodalomhoz, információhoz.

3.2.2 Az olvasói létszám emelkedése

Potenciális olvasóink száma is jelentősen gyarapszik az elkövetkező 20 évben, ami egyrészt az érdeklődés növekedéséből, másrészt az intézmény fejlődéséből adódik majd. Orvosaink és egyéb diplomásaink /kémikus, biológus, pszichológus, tanár, gyógyszerész/ kevés kivétellel tagjai könyvtárunknak. Az egészségügyi dolgozóknak azonban jóval szélesebb körét kell bevennünk könyvtári tagjaink sorába. Egyrészt a számukra megfelelő irodalom nagyobb példányszámu beszerzésével és hatékonyabb propagandával. Erre igen jó alkalmak a szakmai továbbképzéseken tartott könyvismertető előadások. Maga az intézmény is sokat segíthet az egészségügyi szakdolgozók továbbtanulásának támogatásával.

Az elkövetkező 15-20 évben mintegy 800-900 fős olvasói létszámra számítunk.

3.2.3 Szakember szükséglet

A növekvő feladatokat csak nagyobb létszámú, differenciáltabban képzett könyvtáros gárdával látjuk megoldhatónak. Jelenleg a könyvtárvezetőnek van egyetemi könyvtári végzettsége, a két könyvtárosnak főiskolai, ill. orvosi szakkönyvtárosi végzettsége. A jövőben szükségünk lenne még legalább egy angol-német nyelvű fordító dokumentátorra, egy reprográfusra és egy könyvtártechnikusra.

Ennyiben foglalhatók össze a jelen állapot jellemzői és elképzeléseink a jövőről. A fenti feladatoknak keressük a megfelelő keretet, a legcélszerűbb elhelyezésű "otthont". Tervezésénél figyelembe vettük a korszerű könyvtárépítési elveket és elképzeléseket, de kötöttek a már adott lehetőségek.

4. Modern könyvtárépítési elvek

A könyvtár térrendszerét, az állomány telepítését a használó szempontjainak messzemenő figyelembe vételével kell kialakítani.

- A rendezés elsődleges elveinek az olvasók olvasási szokásaiból kell kiindulnia.
- A kereső lehetőleg együtt találja meg egy kérdés mindenfajta irodalmát, hiszen többnyire nem egy bizonyos fajta dokumentumot /könyvet, folyóiratot, mikrofilmet stb./ keresnek, hanem egy bizonyos információt, függetlenül annak megjelenési formájától.
- A modern könyvtárnak a könyvtáros és az olvasók interkommunikációja mellett az olvasók egymás közötti megbeszéléseinek, vitáinak is helyet kell biztosítani. A magányos kutató már a múlté, mindegyik teamekben dolgoznak, többnyire az irodalmat is közösen keresik és dolgozzák fel, így nagyon hasznos, ha alkalmuk van a könyvtárban gondolataik cseréjére. Biztosítani kell tehát kutató-szobát, ill. kisebb konferenciaszobát, ahol kiszámu kollektívák közösen végezhetnek kutató, egyeztető, általában vitával, megbeszéléssel járó tevékenységet.
- Számunkra különösen megiszivlelendő elvek a koncentrálttság, az áttekinthetőség, a flexibilitás és a bővíthetőség.

4.1 Koncentrálttság

Legyen minden egy helyen, lehetőleg egy szinten. Megkönnyíti ez a könyvtáros munkáját és biztosítja az olvasók kényelmét. Nem kell sokat járkálni a szükséges irodalom után és minden, ami a könyvtár állományában megvan, azonnal megkapható.

4.2 Áttekinthetőség

Ne legyen a könyvtár zsufolt, legyen levegős, tágas és legyenek jól kialakított utvonalak, amelyek mentén táblákat, feliratokat helyeznek el, ahol nyilakkal jelölik, hol található az állomány különböző részei. A bejárat közelében helyezzük el a könyvtár elrendezését, szakrendjét, szolgáltatásait ismertető táblát.

4.3 Flexibilitás

Mapjaink legfőbb követelménye. Több, egymástól merev falakkal elválasztott szoba helyett inkább egyetlen nagy terem szerepel a tervben, s ezen belül butorokkal, elmozdítható térelválasztó elemekkel oldják meg a tagolást. Így a különböző funkciójú terek - pl. a helyben olvasás és a kölcsönzés terei - a pillanatnyi követelményeknek megfelelően, egymás "rovására" változtathatók.

4.4 Bővíthetőség

A leggondosabban tervezett új könyvtár helyiséget is előbb, vagy utóbb kinövi az állomány, túlhaladottá teszik az újabb követelmények, éppen ezért a bővítésre mindig lehetőséget kell biztosítani.

5. Átalakítási tervünk

5.1 Területi elhelyezés

Sikertelen változtatási kísérleteink után úgy gondoltuk, az is jó lenne, ha szakkönyvtárunk a jelenlegi helyén maradna és úgy terjeszkedne. A kórház fejlesztési tervel között szerepel ugyanis a folyosón lévő irodahelyiségek új épületbe telepítése /könyvelés, információs iroda, iktató, bér-munkaügy stb./. Az így kiürült szobákat megkapva a könyvtár birtokolná az épület bejáratí szárnyának teljes szintjét.

Ez pillanatnyilag 9 kisebb-nagyobb helyiséget - mintegy 200-220 m²-nyi területet jelentene. Ezt alakítanánk át - közfalak lebontásával - esetleg átépítésével - céljainknak megfelelően. Természetesen az a megoldás sem lenne örökéletű, mert a térnövekedés nem kellő mértékű. /Az NDK-ban kidolgozott irányszámok szerint 20-40.000 kötet szakkönyv és szakfolyóirat szabadpolcos elhelyezésére 400 m²-nyi terület szükséges. Hozzáadva a munkahelyek terület igényét, - 72 m²-t, a könyvtár alapterületének 472 m²-nek kellene lennie./

A jelenlegi körülmények között azonban ez irracionális követelés lenne.

Nem a legjobb megoldás a jelenlegi hosszú, folyosószerű tér, valamint a bejáratí ajtó helye, mert éppen középen töri meg területünk egységét, így megnehezíti a tervezést. Az a legjobb ugyanis, ha a könyvtárnak egyetlen bejárata van, mert így ellenőrzési pontnak is csak egynek kell lennie. Munkaerő és térkihasználás szempontjából is

es az előnye. Eleget kell tennünk a koncentráltság, áttekinthetőség és flexibilitás követelményének, hogy minden funkciónak biztosítsuk - az adott körülmények között - a lehető legideálisabb elhelyezést és terület nagyságot.

Nem volt könnyű feladat és úgy hisszük, nem sikerült maradéktalanul megoldani, de lehetőségeinkhez képest, mi a következő elrendezést tartjuk a legelfogadhatóbbnak.

5.2 Funkcionális követelmények

5.2.1 Bejárat

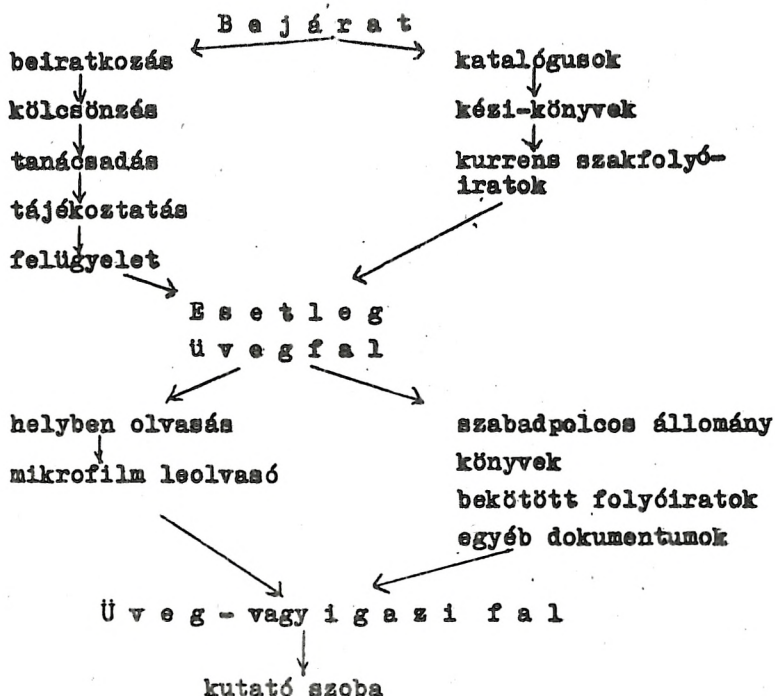
Belépve az ajtón, viszonylag tágas előtérben találjuk magunkat. A helykihasználást rontaná a két széles tolóajtó a folyosón, de még így is maradna hely a tájékoztató táblák és a kiállítási vitrin számára. A vitrinben mutatnánk be a könyvtár új szerzeményeit, esetleg kis tartalom - ismertetést is mellékelve hozzájuk - főleg az idegennyelvű könyvekhez. Egy-egy évforduló alkalmával pedig kiállítást rendeznénk /pl. Jóna András, Semmelweis Ignác stb./.

A falitábláknak kétfős funkciót szánunk: egyrészt ismertetnénk a könyvtár munkarendjét, segitenénk a könyvtárban való tájékozódást - másrészt tudósítanánk a könyvtárban folyó életéről, illetve felhívnanánk a figyelmet az egyes folyóiratokban megjelenő, publikációs munkát segítő cikkekre. A ruhatárat az előtérből nyíló folyosón helyeznénk el.

5.2.2 Olvasószolgálati övezet

Az olvasószolgálati részleget a baloldali szárnyon helyeznénk el. Magában foglalná a jelenlegi olvasótermünket és a különböző irodahelyiségeket, összesen mintegy 120 m²-nyi területet kapnánk. A közfalakat természetesen lebontanák, hogy összefüggő teret kapjunk, csupán a jelenlegi személyzeti osztályvezető irodáját hagynánk meg elkülönített helyzetében és ezt neveznénk ki-kutató szobának.

Az összefüggő tér berendezéseit az alábbiak szerint képzeljük el:

Meg kell jegyeznünk, hogy mindenütt a baloldali falak mentén vannak az ablakok, jobb oldalt az ajtók, ezeket azonban befalasztatnánk.

Az üvegfal előtti rész a kölcsönzési övezet lenne, valamivel kisebb, mint 48 m^2 , a szabadpolcos tér területe 60 m^2 körül lenne, a kutató szoba mindössze egy 12 m^2 -nyi szoba.

5.2.3 A kölcsönzési övezet

Itt kell elhelyeznünk egy megfelelő nagyságú kölcsönző asztalt, két db legalább 30 fiókos katalógus-szekrényt, valamint egy kisebb asztalt néhány széssel a lapozgató olvasók számára. A bibliográfiai segédleteinket és a kurrens szakfolyóiratainkat a jelenlegi tárolón helyeznénk el, mert ez a célnak igen jól megfelel. Ezek a tárolók az ablakkal szemközti falat szinte teljesen el is foglalnák. Erre merőlegesen helyeznénk el 4 db 150 cm magas, kétoldalas "MERABONA" könyvvállványt egymással párhuzamosan, a kézikönyvek számára.

Az ablak felső oldalon kapna helyet a kölcsönző asztal, a két katalógus szekrény és egy dohányzó-asztal 3-4 fotellel.

5.2.4 A szabadpolcos üvezet és az olvasó-terem

Itt szeretnénk kialakítani legalább 10-12 olvasó helyet és itt helyeznénk el állományunk leggyakrabban keresett részét, mintegy 5.000 kötet könyvet és szakfolyóiratot.

Az ablak alatt, azokkal 45 fokos szöget bezárva állna 4 db kétszemélyes olvasóasztal, a sarokban pedig a mikrofilm olvasó. Az 5.000 kötet könyv és szakfolyóirat elhelyezése mintegy 200 polcfolyómétert igényelne. Az általában használatos 30 kötet/l m irányszám helyett, mi 25 kötet/l m-t vettünk figyelembe, tekintettel arra, hogy az orvosi szakkönyvek nagyobb méretűek.

A könyvállványokat - egy és kétoldalas MERABONA állványokra gondoltunk - részben a jobboldali és a bejárattal szemközti falak mentén illetve az ablakra merőlegesen helyeznénk el. Ebben a térben kapna helyet könyvtárunk "egyéb" dokumentum állománya, több egymás mellé helyezett fiókos szekrényben.

5.3 A jobb oldali szárny helyiségei

Itt adnánk otthont azoknak a tevékenységeknek, amelyek a baloldali szárnyon már semmiképpen nem helyezhetők el, illetve ha erőszakoltan is, de elválaszthatók az olvasószolgálati munkától.

A szárny 100 m²-ét a következőképpen osztanánk meg:

- előadó-tárgyaló terem	45 m ²
- dokumentátor, a feldolgozó
könyvtáros, ill. a könyvtár-
technikus munkahelye	25 m ²
- könyvtárvezető irodája	15 m ²
- szociális helyiségek	15 m ²

5.3.1 Előadó-tárgyaló terem

Létrehozásával végre megfelelő helyet tudnánk biztosítani a hálózati tevékenység bonyolítására, az Alközponti Könyvtári Tanács ülésének és a könyvtárismertető előadások tartásának. A mostani gyakorlattal ellentétben úgy bonyolíthatnánk le ezeket, hogy közben a kölcsönzés és a helyben olvasás zavartalanul folyhatna. Rendeltetésének megfelelően ezt a termet kényelmes székekkel, jegyzetelésre alkalmas asztalokkal, táblával, esetleg a későbbiek folyamán az előadásoknál jól használható AV eszközökkel /magnó, diavetítő/ rendeznénk be, illetve szerelnénk fel.

5.3.2 A munkahelyek

A kölcsönzés és helyben olvasás terétől elkülönített, önálló könyvtárosi munkahelyeknek is nagy szükségét érezzük. Hiányából adódó nehézségeinket már korábban taglaltuk. Kevésbé kellemes azonban, hogy ezek a munkahelyek csak az állománytól és katalógusoktól távol kaphattak helyet. Tény az, hogy mind a könyvtárvezető irányító, állományalakító, szervező és tervező munkájához, mind pedig a feldolgozó könyvtárosnak feladata ellátásához - elengedhetetlenül szüksége van a katalógusok és az állomány közelségére, mivel ez munkájuk alapja, bázisa, kiindulópontja és végpontja. A katalógusban nézik meg, hogy bizonyos művek megvannak-e már, ide kell beosztani az új szerzemények céduláit, itt vannak azok az egy példányos segédletek /lexikonok, bibliográfiák/, amelyekre szükség lehet a feldolgozás, témabibliográfia összeállítás, fordítás során. Ugyanakkor az olvasónak és a tájékoztató könyvtárosnak is szüksége van mindezekre. Végül a feldolgozott új könyveket el kell helyezni a szabadpolcon, vagyis meglehetősen messzire kell szállítani a könyveket.

A munkahelyek kedvezőbb elhelyezése azonban csak az olvasók rovására történhetett volna. Vagy a helyben olvasás terét kellett volna kiszakítanunk és áthelyeznünk a bejárat jobb oldalára, vagy az előadó-tárgyaló terem mellett volna a bejáratától távolabb helyezni. Véleményünk szerint a helyben olvasás természetes tere csakis a szabadpolcos állomány közelében lehet.

5.3.3 Szociális helyiségek: teskonyha, öltöző

A napjainkban épülő modern könyvtárak elengedhetetlen tartozékai ezek a mellékhelyiségek. Azt hisszük, szükség is van arra, hogy ne az olvasói térben legyen kénytelen a könyvtáros ruhát váltani, nem beszélve arról, hogy jelenleg az öltöző szekrények a közlekedési utakból vesznek el helyet és tűzvédelmi szempontból is kifogásolhatók.

5.3.4 Raktár

Jelenlegi helyén a bejáratnál szemben a folyosó másik oldalán, továbbra is megtartanánk raktárunkat, ami jelenleg szabadpolcos. Szeretnénk tömör raktárrá alakítani, amint sikerül gördülő tömör könyvállványokat beszereznünk. Bár a beszerzés meglehetősen drága, igen gazdaságos helykihasználást biztosít. Az állványok kerekeken gördíthetők, kézikérék segítségével úgy, hogy egy állvány elmozdításakor az előtte

lévő többi is elmozdítja. A polcok távolsága tetszés szerint változtatható. Figyelembe kell venni, hogy az ilyen raktározás mellett a földem terhelése nagyobb, mint a szekrényes raktározás esetén.

6. Egyéb fontos kérdések

- világítás,
- fűtés, szellőzés,
- akusztika,
- színek alakítása.

6.1 Világítás

A jó megvilágítás növeli a teljesítőképességet és csökkenti a fáradékonyságot. A túl erős napfény azonban zavarja az olvasót és a papírt is megsárgítja. Ezért ablakainkat megfelelő, állítható redőnyökkel kell majd felszerelnünk.

A mesterséges megvilágítást úgy kell majd megoldanunk, hogy sehol se legyen túl nagy a fényárnyék kontraszt hatása. Ezért a fényhatás ne legyen túl nagy, vakító, viszont az egész teret bevilágító neonsövek mellett esetleg olvasó lámpák is elhelyezhetők.

6.2 Fűtés, szellőzés

Épületszárnyunkban központi fűtés van, a hőmérséklet szabályozására nem sok lehetőségünk adódik. Az ideális 18-20 °C csak bizonyos évszakokban biztosítható. Télen, a fűtési időny derekán pl. jóval magasabb a hőmérséklet, amivel együtt jár a páratartalom csökkenése. A hőmérséklet szabályozásnak és a levegő cserének, úgy gondoljuk, még hosszú ideig csak az ablaknyitás lesz az egyetlen módja. Viszont a megfelelő páratartalom állandó biztosítására szeretnénk erre szolgáló készüléket beszerezni. A könyvek épségének, élettartamának megőrzése szempontjából ez igen fontos.

6.3 Akusztika

Könyvtárban elengedhetetlen követelmény a csend, különösen a helybenolvasás terében. Szerencsére nagymértékű külső zajtól nem kell tartanunk. Emellett épületünknek régi, vastag falai vannak, amelyek jó hangszigetelők. Az egyes zónák kialakításánál törekedtünk arra, hogy a zajosabb övezeteket kövessék a csendesebbek és amennyire lehet, meg-

valósítottuk közöttük a hangszigetelést. A padlót - különösen a helyben olvasás övezetében, hangszigetelő szőnyeggel borítjuk be és számunkra innen minden zajos gépet.

6.4 Színek alakítása

Nem új dolog már, hogy a színes környezet jelentősen befolyásolja a munka légkörét és a jó színhatás a térhatást. Miért ne aknáznánk ki ezt a lehetőséget a könyvtárban is? A meleg színű világos falak /a sárga, piros árnyalatai/ barátságos környezetet nyújtanak, aktivitásra készítetnek. Ezzel szemben a hűvös színű, világos mennyezet pihentető hatással van az emberre.

Összefoglalás

A könyvtárosnak mindenkor arra kell törekednie, hogy a jövőben megteremtse azokat a feltételeket, amelyek minden időben biztosítják egy könyvtár ideális megtervezését és megszervezését. Ezzel a dolgozattal segítséget szeretnénk nyújtani könyvtárunk átalakításához. Tudjuk, hogy az általunk leírtak csak irányelvként alkalmazhatók, mert a részletes tervhez még sok szakember véleményét kell figyelembe venni, így a tervezőét, az épületgépészt stb. Mi csupán a könyvtáros szempontjából igyekeztünk elemezni helyzetünket és a jövő lehetőségeit.

Felhasznált források jegyzéke

1. SZEPESINÉ BENDA Mária: Orvostudományi szakkönyvtárak tervezésének néhány kérdése, különös tekintettel az egészségügyi intézmények integrációjára
Az Orvosi Könyvtáros, 1977, 17, 2, 221. l.
2. TOMBOR Tibor: Orvosi szakkönyvtárak tervezése.
Az Orvosi Könyvtáros, 1965, 5, 1, 34. l.
3. Egyetemi, főiskolai és szakkönyvtárak építése és berendezése.
Szakirodalmi Szemle /Szerk. Sallai István/ Bp. 1978. /Kiad. az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központja, 72. l.

Bibliográfia

1. DÖMÖTÖR Lajos: Könyvtártervezési és könyvtárszervezési tanulmány. Szakdolgozat. Bp. 1976, Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ. 44.1. 2 t.
2. FARAGÓ Lászlóné - FUTALA Tibor - GYÓRINÉ KIS Éva: Egyetemi, főiskolai és szakkönyvtárak építése és berendezése. Szakirodalmi szemle. Kiad. az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ, Bp. 1978, 122 p.
3. A Gerlei Orvosi Szakkönyvtár statisztikai jelentése az 1977., 1978. és 1979. évekről. Nyíregyháza, 11. 1. Kézirat.
4. HARTAI Magda - TAKÁCS Kálmán: Könyvtári berendezések. Bp. 1970. KGM Műszaki Tudományos Tájékoztató Intézet. Tájékoztatóstudományi Osztály. 66 p. Illusztr.
5. HAVASSY Pál - SALLAI István - TOMBOR Tibor: Könyvtárépítési tapasztalatok. Alapelvek - irányszámok. Bp. 1972. Kiad. az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ. NPI. soksz. 126 p.
6. HÉBERGER Károly: A jövő könyvtárai: Trendek és prognózisok. Szakirodalmi szemle. Kiad. az OSZK. KMK és a KSH. Bp. 1977, 100 p.
7. Jelentés a "Jósa András" Megyei Kórház Gerlei Orvosi Szakkönyvtárának 1976. évi munkájáról. Nyíregyháza, 15 p. Kézirat.
8. A könyvtárépítés és berendezés füzetei. Szerk.: Szabados László. Bp. 1970. Közread. az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ. NPI. soksz. 26 p.
9. NOVÁKNÉ SZABÓ Katalin: Területi módszertani munka a nyíregyházi Megyei Kórház Orvosi Szakkönyvtárában. Az Orvosi Könyvtárosok és Orvostanácsadók 6. Orsz. értekezletének programja. Az Orvosi Könyvtáros 1973, 13, 3-4, 250-256.
10. SALLAI István: Az új könyvtár épületek térrendszere. Szemináriumok a szovjet és magyar könyvtárügy időszaki kérdéseiről. 1971-1972. Magyar-szovjet könyvtárügyi szeminárium, Moszkva, 1972. febr. 1-2. Bp. 1973, OSZK, KMK, NPI. soksz. 126 p.
11. SZEPESINÉ BENDA Mária: Orvostudományi szakkönyvtárak tervezésének néhány kérdése különös tekintettel az egészségügyi intézmények integrációjára. Az Orvosi Könyvtáros, 1977, 17, 2, 221-254.
12. SZIRMAY Tamásné: Kis szakkönyvtárak dokumentumainak komplex tárgyi feltárása. Az Orvosi Könyvtáros, 1977, 17, 3, 297-310.

13. TOMBOR Tibor: Orvosi szakkönyvtárak tervezése.
Az Orvosi Könyvtáros, 1965, 5, 1, 18-42.
14. U.a.
Az Orvosi Könyvtáros, 1966, 6, 2, 110-141.
15. TOMBOR Tibor: Orvosi szakkönyvtárak tervezése. A tervezési program jelentősége és elkészítésének módja.
Az Orvosi Könyvtáros, 1964, 4, 4, 3-18.

Katalin NOVÁKNE SZABÓ - Erzsébet SZÉLES: Reconstruction plan of the Medical Library at Gerle

Summary

Development of the medical library at the Nyiregyháza county hospital has been planned to become an information supply basis and scientific workshop of the parent establishment.

The present poor conditions are characterized by a 40-sq.m reading room in which also the two librarians are working, the free-shelf storage room is at the same time study room. The archive store is in another part of the town. The number of potential readers is 250 physicians, 1,200 nurses and other professionals. The functions of the library are the following: library and information services for the sponsoring institution, methodological instructions for the health institutions of the county. At present above in-library reading, loan and interlibrary loan, the 3 library workers do reference work, provide bibliographic information and copy original literature for users. Literature is supplied for practising students of the nearby medical university and the staff teach them how to use catalogues and reference works.

Library holdings make up about 11,000 units. Current periodicals number to 227, of which 150 come from abroad.

The present circumstances enable neither in-depth research, nor an adequate utilization of library staff. Holdings are not satisfactorily located either.

Development plans relate to a better coverage of holdings /subject word catalogue/ on the one hand, and to an improvement of services /introduction of SDT, broader interlibrary loan/ on the other. The long-range plan foresees an extension of library rooms. According to calculations in 10 years library holdings will grow to about 40,000 units, the number of readers to 8-900. Library services can be developed merely by mechanization: there is need for at least one more copying device, microfilm reader and a catalogue card duplicator. Staff has to be extended too: an English-German translator, a copying specialist and a technician are required.

When defining library rooms authors consider aspects of concentration, easy survey, flexibility and extension possibilities. Detailed parameters of reading and borrowing area, study carrels, lecture room, work rooms and storage space are provided.

Каталин НОВАК САБО - Эржебет СЕЛЕШ: План реорганизации
Медицинской Специблотеки "Герлен"

Выводы

Авторы составили план развития медицинской специблотеки областной больницы в городе Ньиредьхаза с учетом того, чтобы она превратилась в учреждение, снабжающее информацией материнокий институт, способствующее научной работе.

Настоящее скромное состояние характеризуется тем, что читальня на 40 квадратных метрах служит и кабинетом двух библиотечарей, другой склад со свободными полками и галереей использован и в качестве комнаты для исследовательской работы, архивный склад находится в другом участке города. Число потенциальных читателей: 250 врачей, I.200 медсестар и других спец-

кадров. Функции библиотеки: снабжение материнского института библиотечно-информационными службами и методическое-инструктивное обслуживание медицинских учреждений области. В настоящее время три сотрудника библиотеки выполняют задачи по обслуживанию читателей на месте, по абонементам и межбиблиотечным абонементам, кроме того и по референтной службе и ретроспективным изысканиям, оригинальную литературу же выдают читателям в виде копии с помощью быстрокопирующей машины. Они снабжают специальной литературой и медиков близлежащего мединститута, находящихся в больницу для практических занятий и обучают их пользованию каталогами и реферативными журналами.

Общий фонд библиотеки составляет ок. 11.000 библиотечных единиц, количество текущих журналов 227, из них зарубежных - 150.

Настоящие условия не позволяют проводить глубокие исследования, соответственно использовать библиотечную рабочую силу, размещение фонда также оказывается неподходящим.

План развития касается с одной стороны более удовлетворительной переработки фонда /создание предметного каталога/, а с другой - развития служб /внедрение SDI, расширение межбиблиотечного абонемента/. Перспективный план предусматривает увеличение площади библиотечных помещений. Если учесть увеличение фонда и количества читателей, спустя 10 лет библиотечный фонд составил бы ок. 40.000 единиц, а количество читателей возросло бы до 8-900 зарегистрированных читателей; развитие библиотечных служб требует механизации: необходимо иметь по меньшей мере и второй быстрокопирующий аппарат и аппарат для чтения микрофильмов и размножитель каталожных карточек; необходимо увеличить и личный состав: зачислить англо-немецкого переводчика, репрографа и технического сотрудника.

Помещения библиотеки определяют с точки зрения сосредоточенности, обзорности, гибкости и расширяемости; исходя из вышеуказанных авторы подробно описают зону чтения и выдачи книг, исследовательских комнат, параметры аудиторного зала, рабочих комнат и склада.

Az információ áramlás és elévülés vizsgálata
a biológiai membránok szakirodalmában

VARGYAS Lajosné - dr KREMMER Tibor

Országos Onkológiai Intézet Onkopathológiai Kutató Intézete, Budapest

Napjainkban a nagyarányú technikai fejlődés következtében a társadalmi, gazdasági és tudományos információk száma robbanásszerűen növekszik. Az információk megszerzésének és feldolgozásának módja minden társadalom műszaki-gazdasági fejlődésének egyik alapvető kérdése. Ezek a problémák különösen a tudományos kutatásban jelentkeznek, ahol a szakág fejlődése és a szakirodalom közötti kölcsönhatás az eredményes munka egyik előfeltétele. A századforduló óta a tudományok fejlődésének következtében egyre több publikáció jelenik meg, melynek eredményeképpen kezd megbomlani az a természetes egyensúly, amely idáig a tudomány és a szakirodalom összhangját jellemezte /1/.

Az információk megszerzésében, feldolgozásában és terjesztésében döntő szerepe van a tudományos könyvtáraknak. Bradford szóródási elmélete szerint bármely jól összeválogatott szakkönyvtárból más szakterületen dolgozó szakember is megfelelően informálódhat a saját témájára vonatkozóan /2/. Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy valamely téma szakirodalma csak felerészben található meg az adott tudományághoz tartozó folyóiratokban, míg a másik fele távolabbi tudományterületek folyóirataiban szóródik szét /3/.

Garfield elmélete szerint viszont a jelentős cikkek tulnyomó többségét a tudományok vezető folyóiratai is közlik. Ebből következik, hogy különböző, egymástól viszonylag távol álló témák műveléséhez szükséges folyóiratok nagymértékben átfedik egymást /4/. Végző soron a tudományos-műszaki ismeretek közlésének és tudomásulvételének folyamatáról van szó. Ennek a folyamatnak, az un. információ áramlás tanulmányozásának néhány társadalmi és gazdasági szempontból világméretű problémában, így pl. a daganatos betegségek elleni küzdelemben különös jelentősége van. Az orvosi kutatások rendkívül

Összetett jellegét a határterületekkel ill. a társtudományokkal való szoros kölcsönhatás és átfedés jól mutatja. Így pl. a rákkutatás jellegzetesen a "határterületek" tudománya és ma már nemcsak pathológiai-morfológiai probléma, hanem egyre inkább biológiai-biokémiai alapkutatássá is válik, melynek célja a sejtműködés leg-alapvetőbb folyamatainak megismerése /5/.

Jelen munka célja, hogy egy szűkebb témakör - a membrán-kutatás keretén belül - és egy hazai tudományos kutató intézet könyvtári tevékenységében vizsgálja és bemutassa az információk áramlását és elévülését.

I. Az információ áramlás és elévülés vizsgálata

Módszerek

Figyelembe véve a rákkutatásra vonatkozó különösen gazdag és állandóan bővülő ismeretanyagot /6/, az információ áramlásra és elévülésre vonatkozó adatok feldolgozása bizonyos megfontolásokat kívánt..

Az Országos Onkológiai Intézet Onkopathológiai Kutató Intézetének Könyvtárában a rákkutatásra vonatkozó tudományos irodalmat logikai sorrendben a./ a kísérletes rákkutatás eredményeire, b./ ezen belül a biokémiai vizsgálatokra, továbbá c./ ezen belül a sejtmembrán kutatásokra szorítkozva dolgoztuk fel. A fenti leszűkítést több más szempont mellett az az információövező is indokolja, amely a membrán kutatásban a legkülönbözőbb profilu folyóiratokból a biológia alapvető problémái iránt érdeklődő szakemberek felé áramlik /7/. A szakirodalmi "világjárványok" /8/ a nagy referáló-indexelő folyóiratokban mérhetők le oly módon, hogy figyelemmel kell kísérni az új címszavak megjelenését, elterjedését, esetleg eltűnését. A fentiek figyelembe vételével a kísérletes rákkutatás biokémiai vizsgálatainak a sejtmembránokra vonatkozó információit /közleményeit/ az 1. táblázatban felsorolt címszavak alapján gyűjtöttük össze.

1. Táblázat

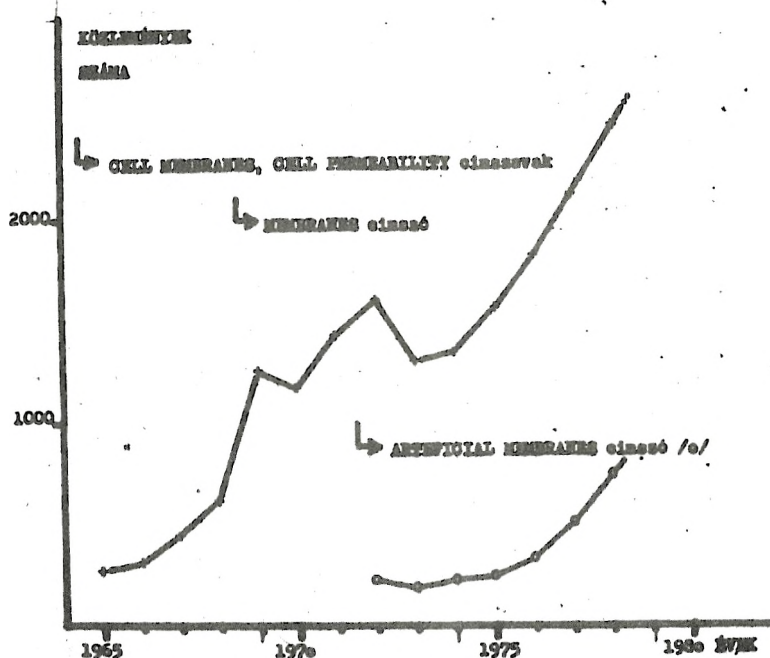
Az információ áramlás és elévülés vizsgálatánál figyelembe vett címszavak az Index Medicus referáló folyóirat alapján

Cell Membranes

<u>1. Objects</u>	<u>2. Methods</u>	<u>3. Miscellaneous</u>
liver-hepatic	analysis	biosynthesis
hepatomas	isolation	metabolism
Novikoff	purification	drug effects
tumor cells	proteins	drug-membrane interactions
- Ehrlich	lipids	
- NK/ly	permeability	
-L-1210	fluidity	

A membrán irodalom információ áramlásának statisztikai feldolgozását a fenti címszavak alapján az Index Medicus /National Library of Medicine/ referáló folyóirat alapján végeztük, amely a témában publikált tudományos közlemények kb. 40%-át dolgozza fel /9/. Jelen dolgozatban a tudományos információk elévülésének átlagidejét egy aránylag szűk szakág, a membrán kutatás biokémiai szakterületének felmérésével határoztuk meg. A tudományos információ elévülésének átlagideje az a hetekben-hónapokban kifejezett időtartam, amelynek elteltével dokumentált közlés formájában a szakterület szempontjából lényegesen új, vagy kibővített információ jelenik meg. Az elévülés kritériuma, hogy az új információ részben vagy egészben módosítsa, ill. kibővitse a korábbi információkat. A tudományos könyvtáraknak arra kell törekedni, hogy az információ áramlás ideje az elévülés átlagidejénél rövidebb legyen. Ha az információ áramlás időtartama /un.átfutása/ az elévülés átlagidejénél hosszabb, a közlemény a megjelenéséhez képest elkésve kerül a kutató kezébe. Ezalatt esetleg ugyanabból a témakörből, vagy csoporttól újabb publikáció jelent meg, és a korábbi információk részben vagy egészében elévültek. Az elévülési átlagidő vizsgálatát elsősorban a tudományágra jellemző progresszív periódus(ok)-ban kell elvégezni, mivel itt a publikációk értelemszerűen gyorsabb ütemben követik

egymást, az elévülési idő tehát rövidebb, mint egyébként. Az így meghatározott elévülési átlagidő a többi /nem progresszív, stagnáló/ periódusokra is nyilvánvalóan megfelelő érték lesz. A tudományág progresszív periódusainak meghatározásához azonban mindenekelőtt a közlemények számának évenkénti statisztikai eloszlását kell figyelembe venni.

Az 1. ábra a válogatás nélküli membránirodalom statisztikai megoszlását mutatja 1966-1978-ig. Membránnal foglalkozó közlemény a referáló folyóiratban 1965 előtt csak szórványosan fordul elő, 1965-ben jelennek meg először az Index Medicusban a cell membranes és cell permeability címszavak 285 irodalmi hivatkozás felsorolásával. Az ábrán látható, hogy 1966 és 1972 között meredeken emelkedik a biológiai membránokkal foglalkozó közlemények száma. Ez az időszak a membrán kutatás első progresszív stádiumának tekinthető. 1969-ben jelenik meg az Index Medicusban önállóan a membranes címszó, jelezve a témakör kiemelt fontosságát. 1971 és 1974 között a statisztikai görbe plateau-jellegű telítési szakaszt mutat, feltehetően a membrán-

kutatások időleges stagnálásának következtében. Figyelembe véve a tudományos publikációk átlagos átfutási idejét /2 hónaptól 2 évig terjedően/, /10,11/, a stagnálási periódus valószínűleg az 1969-1971 évek közötti időszakra vonatkozik. A 70-es évek statisztikai ingadozását a még kialakulatlan kutatási irányok, ill. egyes részterületek kiugró fejlődése okozza. Így pl. 1972-ben az Index Medicusban külön választják a mesterséges /modell/ membránokra vonatkozó közleményeket. Az 1. ábra /-0-/ görbéje 1970-től kezdve a mesterséges /modell/ membránokkal foglalkozó publikációk nélkül mutatja a membrán közlemények számának évi alakulását. Valószínű, hogy az 1972. évi kiugró értéket és továbbiakban a két görbe közötti állandó különbséget a modell membránokkal foglalkozó kutatások okozzák. Ettől eltekintve 1973-tól /valójában 1971-72-től/ tovább növekedik és szélesedik az érdeklődés a biológiai membránok iránt, amely napjainkban is tart. Prognosztikai szempontból a görbe továbbra is egyenletesen felfelé ívelő tendenciát mutat. 1973-tól /1971-től/ kezdve a membránirodalom második progresszív fejlődési szakasza lényegileg azt is jelzi, hogy kialakultak ill. viszonylag stabilizálódott a membránkutatás szemlélete és módszerei, amely elősegítette és esetenként új utakra terelte a további vizsgálatokat. Az adott időszakban /1973-ig/ jelentős tartalmi változások is bekövetkeztek, amelyet azonban a közlemények számszerű növekedése nem teljesen tükröz.

A statisztikai felmérés egyik következtetése, hogy a membránirodalom átlagos retrospektív tanulmányozásakor kb. 5 év irodalmi hivatkozásait érdemes figyelembe venni.

II. Az információ elévülés átlagidejének vizsgálata a membránkutatással foglalkozó munkacsoportok publikációs tevékenysége alapján

Századunkban a tudományos kutatás a munkacsoportok, esetleg különböző intézmények munkatársainak /team-work/ tevékenységévé vált /12/. A tudományos információk elemzésének szempontjából a munkacsoportok minőségileg jobb munkát végeznek, mint az egyéni kutatók, ami feltehetően emeli a kutatómunka színvonalát is.

Jelen dolgozatban a biológiai membránokra vonatkozó szakirodalmat az előző részben lefektetett elvek és címszavak alapján áttekintve a membránkutatás nemzetközi élvonalába tartozó, jól is-

mert és leggyakrabban idézett /az Index Medicusban 1962-1979 között a legtöbbször referált/ öt, lehetőleg nagy létszámú munkacsoport tevékenységét vettük részletes analízis alá. A munkacsoportok működésének felmérése céljából a publikációk teljes számának a lehetőség szerinti összegyűjtésére törekedtünk. Ezt a munkacsoportok közleményeiben a saját /korábbi/ munkáikra történő hivatkozásokkal is kiegészítettük. A publikációk számának évenkénti alakulása lehetőséget adott a munkacsoportok tevékenységére jellemző legtermékenyebb időszak /általában 5-7 év/ meghatározására, amely az információ elévülés átlagidejének a számítására a legmegfelelőbbnek bizonyult. Továbbiakban a fentemlített öt membránkutatócsoport publikációs tevékenységének részletes elemzése található.

A 2. táblázat az öt vizsgált membrán kutató csoport megnevezését /vezetőit/ a csoportban dolgozó kutatók /változó/ létszámát, munkahelyüket és a csoportok főbb tudományos témáit tünteti fel. Amint a táblázatból kitűnik, az öt csoportból 3 amerikai, amely jól tükrözi a membrán kutatás tengerentuli súlypontját. A csoportok viszonylag nagy taglétszáma egy 5-10 kutatóból álló "magot" takar, amelyhez esetenként /közleményenként/ különböző /vendég/ kutatók csatlakoznak.

A 3. táblázat a munkacsoportok közleményeinek számát tünteti fel éves bontásban az 1962-től 1979-ig terjedő periódusban. Az összesen 158 publikáció feldolgozásából kiderült, hogy a biológiai membránokkal foglalkozó munkacsoportok legtermékenyebb időszaka /116 közleménnyel/ az 1966-77-es évekre tehető. Ez a periódus értelemszerűen egybeesik az általános membránkutatásnak az 1. ábrán bemutatott progresszív szakaszával.

A 4. táblán a munkacsoportok legtermékenyebb időszakában megjelent közleményeik számát és ezekben a periódusokban az információ elévülésének átlagidejét tüntettük fel. Az információ elévülésének átlagidejét a különböző folyóiratok összevetésével a közlemények megjelenésének /published/ sorrendje és időbeli különbségei alapján számítottuk ki. A számításokat /szórást, SD/ PTK-1072 Híradástechnikai számológéppel végeztük.

2. Táblázat

A biológiai membránok vizsgálatában kiemelkedő öt kutatócsoport fontosabb adatai

Munka- csoport	Elnevezés /kb. létszám/	Munkahelyek	Főbb témák
I.	Morré, D.J. Keenan, T.W. et al /15-20/	1. Dept. of Botany and Plant Pathol. and Biol. Purdue Univ. Lafayette Indiana 2. Dept. of Anatomy and Pathology, Vanderbilt Univ. School Med. Nashville, Tennessee	Membránok, citoplasma lipoproteidek, lipidek
II.	Barclay, M. Skipsky, V.R. et al /15-20/	Memorial Sloan-Kettering, Cancer Center, New York	Membránok, rákkutatás, májsejt, lipidek lipoproteidek
III.	Emmelot, P. Benedetti, E.L. et al /10-16/	Antoni van Leeuwenhoek-Huis, The Netherlands Cancer Inst. Amsterdam	Membránok, rákkutatás enzimológia, morfológia, lipidek
IV.	Inbar, M. et al /30-40/	Dept. of Membranes Res. The Weizman Inst. of Sci. Rehovot, Israel	Sejtfelszín, immunsej- tek, membránfluiditás
V.	Wallach, D.F.H. et al, /25-30/	Biophysics Development, Roswell Park Memorial Inst. Biophysics Department of the University of New York at Buffalo	Tumorsejt membránok, nukleinsav anyagcsere, immunológia, morfo- lógia

3. Táblázat

A munkacsoportok publikációinak száma éves bontásban

Munka- csoport	Össz.	1962	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79
I.	36	-	-	-	-	2	2	3	4	5	4	7	3	2	1	2	1	-	-
II.	17	-	-	-	1	-	2	-	1	1	-	3	1	1	3	1	1	1	1
III.	32	2	-	2	2	4	1	4	3	3	3	3	2	1	2	-	-	-	-
IV.	36	-	-	-	-	-	-	-	3	2	4	4	3	9	5	1	3	4	1
V.	37	3	-	3	2	3	2	3	4	4	5	4	3	1	-	-	-	-	-

4. Táblázat

A membrán kutatással foglalkozó munkacsoportok információ elévülésének összesített vizsgálata

Munka-csoport	Legtermékenyebb időszak évek:	közl.szám:	Elévülési, átlag idő /hónap $\pm$ szórás/
I.	1967-73	28	3,03 $\pm$ 1,52 /1,51 - 4,55/
II.	1972-76	9	7,22 $\pm$ 2,21 /5,1 - 9,34/
III.	1966-72	21	4,68 $\pm$ 1,88 /2,83 - 6,53/
IV.	1971-77	29	3,07 $\pm$ 1,64 /1,43 - 4,71/
V.	1966-73	29	3,48 $\pm$ 1,76 /1,72 - 5,24/
Membrán kutatásra általában	1966-77	116	4,35 $\pm$ 1,31 /3,04 - 5,66/

Az elévülés átlagidejének számításából kitűnt, hogy tekintet nélkül a közel azonos kutatói létszámra, gyorsan és lassabban publikáló munkacsoportok /pl. I. és II./ különböztethetők meg. Általában azonban a progresszív csoportoknál /I., III-V./ a membrán kutatások információi átlagosan 3-5 /4,35 $\pm$ 1,31/ hónaponként évülhetnek el, vagy bővíhetnek újabb kutatási eredményekkel. A membrán irodalmat figyelemmel kísérő kutatóknak /v. csoportoknak/ tehát lehetőség szerint ez időn belül kell tudomást szerezni, a szakterület információiról, ha lépést akarnak tartani a szakirodalom fejlődésével.

III. A publikációk megoszlása a folyóiratok alapján

A munkacsoportok által publikált közlemények folyóirat-szerinti megoszlásának vizsgálata a közlemények beérkezési /received/ és közzéi /published/ idejének, az un. átfutási időnek az összehasonlítása azt mutatta, hogy a legrövidebb átfutási idővel dolgozó folyóirat a

FEBS Letters	/átl. 3 hónap/
Proc. Natl. Acad. Sci.	" 3 "

A Biochim. Biophys. Acta és az Intern. J. Cancer átfutási ideje 5 hónap. A viszonylag több membrán cikket közlő J. Cell Biology átlagos átfutási ideje 6,1 hónap volt.

A membrán vizsgálatokkal kapcsolatban a legtöbb információ a:

Biochim. Biophys. Acta-ban	/35%/
J. Cell Biology-ban	/11%/
Proc. Natl. Acad. Sci.-ben	/8,2%/
FEBS Letters-ben	/8,2%/ jelent meg.

A fenti felmérés gyakorlati jelentősége a membránokkal foglalkozó kutatók számára, hogy megjelöli:

- milyen folyóiratokban koncentrálódnak a szakterületének eredményeit publikáló cikkek,
- melyik folyóirathoz érdemes publikációt beküldeni, azaz a rövid átfutási idő következtében mely folyóirat közöl a leggyorsabban újabb kutatási eredményeket.

Összefoglalás

Jelen dolgozat az orvos-biológiai membránkutatások szakirodalmának információ áramlását és elévülését vizsgálja az 1962-79 közötti periódusban. A nemzetközi membránkutatások irodalmának statisztikai analízise az Index Medicus feldolgozása alapján azt mutatta, hogy a membránkutatások első progresszív stádiuma az 1966-72 évek közé esik. A membránkutatás nemzetközi irodalma az 1972-75 közötti viszonylagos stagnálás után napjainkban újra fejlődő tendenciát mutat. A membrán irodalom részletes szakmai analízise 1972-től kezdve több alapkutatás jellegű kutatási terület /pl. a mesterséges membránok/ erőteljes fejlődésére utal.

A tudományos információ elévülésének vizsgálatát öt, nemzetközileg ismert membrán kutató csoport tudományos publikációs tevékenységének részletes analízisével végeztük. A szakirodalmi információ elévülésének ideje az a hónapokban kifejezett időtartam, amelynek elteltével dokumentált közlés formájában a szakterület szempontjából lényegesen új vagy kibővített információ jelenik meg. Az elévülés kritériuma, hogy az új információ részben vagy egészben módosítsa a korábbi eredményeket. Ha az információ áramlás ideje hosszabb az elévülés átlagidejénél, a közlemény a megjelenéséhez képest elkésve kerül a kutatókhoz. Ezalatt az idő alatt esetleg új publikáció jelenik meg ugyanabból a témakörből, vagy ugyanattól a kutató csoporttól. Az elévülési átlagidő vizsgálatát a tudományágra jellemző progresszív periódusban végeztük, amikor a publikációk értelemszerűen gyorsabban követik egymást, tehát az elévülési átlagidő rövidebb, mint egyébként. A vizsgált öt membrán kutatócsoport működésének felmérésekor a lehetőségek szerint a teljességre törekedtünk. A publikációk számának évenkénti alakulásából kiválasztottuk a munkacsoportokra jellemző legtermékenyebb időszakot, amely általában 5-7 évnek adódott.

A kutató csoportok legtermékenyebb időszaka átlagosan az 1966-77 években volt. A publikációk megjelenésének részletes vizsgálatából az elévülés idejére átlagosan $4,35 \pm 1,31$ hónap adódott. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy a membrán kutató csoportok 4-5 hónap elteltével új kutatási eredményeket publikálnak, és a membrán szakir-

rodalmat figyelemmel kísérő kutatóknak a szakterület információiról ez időn belül kell tudomást szerezni, amennyiben lépést akarnak tartani a szakirodalom fejlődésével.

A tudományos eredmények gyors terjesztésének leggyakrabban alkalmazott formája a publikáció. Ehhez azonban a lektorokon, szerkesztőségeken és a kiadóvállalatokon keresztül vezet az út, ami jelentős idővesztést okoz. Mind a szerzők, mind pedig a felhasználók közös érdeke, hogy ez az idő a lehetőségekhez mérten minél rövidebb legyen. Az információ gyors átadásában azok a folyóiratok töltik be a hivatásukat, amelyek az ún. átfutási idő csökkentésére törekednek.

A membrán irodalom munkacsoportjai által publikált közlemények folyóirat szerinti megoszlásának vizsgálata, illetőleg a közlemények beérkezési és közlési idejének összehasonlítása azt mutatta, hogy a membrán kutatási eredményeket leggyorsabban publikáló folyóiratok sorrendben a FEBS Letters, a Proc.Natl.Acad.Sci. és a Biochim.Biophys.Acta.

A fenti megállapítások egy aránylag szűk határterületre, a membránkutatás szakirodalmára vonatkoznak. Számos utalás a könyvtári szakirodalomból arra mutat, hogy hasonló szabályszerűségek és problémák jelentkeznek más szakterületeken is. A fenti felmérés például szolgálhat a különböző szakterületeken az információ áramlás és elévülés egységes vizsgálatára.

Tekintettel a terjedelemre és az irodalmi hivatkozások nagy számára, a szerzők a részletes irodalomjegyzékkel szívesen állnak az érdeklődők rendelkezésére.

Irodalomjegyzék

- 1./ RÓZSA Gy.: A korszerű információ szerepe a tudományos kutatásban
Tud.Műsz.Táj. 22 /1975/ 393 p.
- 2./ BRADFORD, S.C.: Documentation 148-159 pp. London, Lockwood, 1953
- 3./ MARTON J.: A kis kutatóhelyek folyóirat ellátásáról
Magyar Tudomány 22 /1977/ 854 p.
- 4./ GARFIELD, E.: The mystery of the transported journals lists-
wherein the Bradfords's law of concentration
Current Contents.Ser. Life Sciences 14 /31/ 1971, 5 p.
- 5./ SZALAY S.: K+F, avagy a tudományos kutatás haszna
Magyar Tudomány 22 /1977/, 492 p.
- 6./ SAXÉN, E.A.: A report of the editor-in-chief of the Interna-
tional Journal of Cancer for 1978.
Intern.J.Cancer 23 /1979/, 290 p.
- 7./ RÖCHLICH P.: A sejtmembrán szerkezete
A biológia aktuális problémái. Szerk.: Csaba György
5 /1975/, 69 p.
- 8./ SZEPESINÉ BENDA Mária: A gondolatok terjedésének mérési
módszerei
Orvosi Könyvtáros 18 /1978/, 8 p.
- 9./ EGRY Éva: Az onkológiai és radiológiai folyóiratok értékelő
vizsgálata a hazai állomány fejlesztése szempontjából
Orvosi Könyvtáros 18 /1978/, 243 p.
- 10./ SUBRAMANYAM, K.: A tudományos folyóirat. Áttekintés a jelenlegi
irányzatokról és jövőbeni kilátásokról
Tud.Műsz.Táj. 23 /1976/, 249 p.
- 11./ MOSTOWITZ E.: Az információforrások mennyiségi növekedésének
becsült fejlődési irányzatai.
Tud.Műsz.Táj. 25 /1978/, 234 p.
- 12./ SZENTMIHÁLYI J.: A tudományos tájékoztatás elméletének
kialakulása
Tud.Műsz.Táj. 15 /1968/, 605 p.

Az idézett membrán kutató csoportok példaként bemutatott jellemző közleményei:

- I. MORRÉ, J. Hamilton, R.L. - Mollenhauer, H.H. - Mahey, R.W. - Cunningham, W.P. - Cheetham, R.D. - Lequire, V.S.
Isolation of a Golgi apparatus-rich fraction from rat liver.
I. Method and morphology
J. Cell. Biol. 44 /1970/ 484-491 p.
received: 1969 máj. 8.
publ.: 1970 márc.
- II. BARCLAY, M. - Barday, R.K. - Skipski, V.P. - Essner, E.S. - Terebus-Kekish, O.
Studies on plasma membranes from liver cells.
Separation and characterization of lipoprotein subunits of the isolated plasma membranes.
Biochim. Biophys. Acta 255 /1972/, 931-947 pp.
received: 1971 aug. 26.
publ.: 1972 jan.
- III. EMMELOT, P. - Bos, C.J. - Benedetti, E.L. - Rümke, Ph.
Studies on plasma membranes I.
Chemical composition and enzyme content of plasma membranes isolated from rat liver.
Biochim. Biophys. Acta 90 /1964/, 126-145 pp.
received: 1963 nov. 4.
publ.: 1964 júli
/Cikksorozat, 1964-72 között I-XVIII számozással/
- IV. INBAR, M. - Goldman, R. - Inbar, L. - Bursuker, I. - Goldman, B. - Akstein, E. - Degal, P. - Ipp, E. - Ben-Bassat, I.
Fluidity of membrane lipids in normal and leukemic lymphocytes as controlled by serum components.
Cancer Research 37 /1977/, 3037-3045 pp.
received: 1977 febr. 28
publ.: 1977 szept.
- V. WALLACH, D.F.H. - Ferber, E. - Selin, D. - Weidekamm, E. - Fischer, H.
The study of lipid-protein interactions in membranes by fluorescent probes.
Biochim. Biophys. Acta 203 /1970/, 67-76 pp.
received: 1969 okt. 3.
publ.: 1970. jan.-febr.

**Endre VARGYAS - Tibor KREMER: Analysis of
information flow and obsolescence in the literature of biological membranes**

Summary

The essay surveys information transfer and obsolescence in the literature of medico-biological research on membranes in the period 1962-79. A statistical analysis of literature on international research relying upon the Index Medicus has shown that the first progressive stage of research on membranes falls between 1966 and 1972. After a relative stagnation in 1972-75 international literature shows development trends again. Detailed professional analysis indicates dynamic development of some basic research fields /e.g. artificial membranes/ from 1972 on.

Obsolescence analysis has been done by a detailed survey of the publications of 5 internationally acknowledged membrane research groups. Obsolescence time is the period expressed in months, after which significantly new or extended information is published. A criterium of obsolescence is that the new information should partly or totally modify previous results. If information transfer takes longer than the average obsolescence period, the publication reaches the researchers relatively late compared with issue time. In the meantime a new publication on the same subject or of the same research team may come out. Average obsolescence period has been examined in a progressive period characteristic for the discipline, when publications follow each other at a bigger pace, i.e. become obsolete in a period shorter than the average. When estimating the activities of the 5 research groups the authors aimed at completeness. On the basis of the yearly publication number, the most fruitful period of research groups - in most cases 5 to 7 years - has been selected.

Research groups have had their most fruitful period in general in the years 1966-77. Detailed analysis of publications' issue yielded an average of 4.35 ± 1.31 month as obsolescence time. In practice this means that after 4-5 months membrane research groups publish new research results and other researchers in the

field have to become acquainted with them in so far as they wish to keep pace with literature.

Publication activity is the most frequently applied form of a quick spreading of scientific results. A significant loss of time is caused, however, by literary advisers, editorial staff and publishers. It is in the common interests of both authors and users that this loss of time be as little as possible. In quick information transfer these periodicals perform their mission which strive at shortening the time at the printer's.

The analysis of publications by periodicals and the comparison of reception and issue time has shown that the periodicals most speedily publishing research results on membranes are: FERS Letter, Proc.Natl.Acad.Sci. and Biochim.Biophys.Acta.

The above statements relate to a relatively narrow bordering discipline, to the literature on membranes. There are, however, a number of indications in library literature that similar regularities and problems appear in other fields as well. The above survey can serve as an example for a unified analysis of information transfer and obsolescence in other lines as well.

Owing to the cast and the amount of references, the authors are ready to make the detailed bibliography available to those interested.

Эмёке ВАРДЬЯШ - Тибор КРЕММЕР: Анализ потока и давности
информаций в отношении исследования
биологических мембран

Выводы

Авторы анализируют поток и давность информации в специальной литературе медико-биологических исследований мембран в период 1962-79 гг. Статистический анализ литературы международных исследований мембран показал, по данным обработки Index Medicus, , что первая прогрессивная фаза исследований мембран была в 1966-72 гг. После сравнительной стагнации в 1972-75 гг. в настоящее время отмечается вновь тенденция

расширения международной литературы исследований мембран. Подробный специальный анализ литературы мембран от 1972 г. указывает на интенсивное развитие нескольких областей поисков характера основных исследований /например, искусственные мембраны/.

Для определения давности научной информации проводился детальный анализ научно-публикационной деятельности пяти международно известных групп по исследованиям мембран. Время давности информации в спецлитературе — это время, выраженное в месяцах, по истечении которого появляется существенно новая или обогащенная информация данной специальности в виде документированного сообщения. Критерием давности является то, чтобы новая информация частично или полностью изменила прежние результаты. Если время потока информации длительнее среднего времени давности, по сравнению с изданием сообщения поздно поступает к исследователям. За это время может опубликоваться новое сообщение по данной тематике, или от одной и той же группы исследователей. Анализ среднего времени давности проводили в прогрессивном, характерном для данной отрасли науки периоде, когда, естественно, публикации размножаются, значит, среднее время меньше обыкновенного. При оценке деятельности пяти групп исследователей старались к получению полноценной информации. Выбирали наиболее плодотворный период, характерный для рабочих групп и установили, что как правило, последний равнялся 5–7 лет, касательно количества публикаций в год.

Наиболее плодотворный период исследовательских групп в среднем был в 1966–77 гг. Подробный анализ выхода в свет публикаций выявил, что среднее время давности было $4,35 \pm 1,31$ месяцев. Это означает на практике, что по истечении 4–5 месяцев группы исследования мембран публикуют новые результаты поисков и если исследователи желают проследивать развитие спецлитературы, то они нужны получить информации об исследовании мембран за это время.

Быстрое распространение научных достижений чаще принимает форму публикации. Однако, путь идет через лекторов, редакции и издательства, причиняя значительную потерю времени. Как авторы, так и потребители заинтересованы в том, чтобы это время по возможности было меньше. Задачи по быстрому распространению информации выполняют такие журналы, которые стараются к уменьшению так наз. времени пробега.

Анализ распределения сообщений, опубликованных рабочими группами литературы мембраны по журналам, а также сравнение дат поступления и издания публикаций показал, что результаты исследований мембран скорейшим образом публикуют по очереди FEBS Letters, Proc.Natl.Acad.Sci., Biochim. Biophys.Acta.

Вышеуказанные определения относятся к сравнительно узкой смежной специальности, спецлитературе исследования мембран. Ряд указаний библиотечной спецлитературы свидетельствует о том, что подобные закономерности и проблемы существуют и в других отраслях. Вышеуказанный анализ может служить примером для единого исследования потока и давности информации в разнообразных специальностях.

Имея ввиду большое количество литературных данных авторы с удовольствием отправляют подробный тематический список интересующим лицам.

A könyvtárak ellátása importált könyvekkel

U B O R N Y Á K László

Könyvértékesítő Vállalat Könyvtárellátó főosztálya

Az elmúlt év utolsó és a folyó év első negyedében a Könyvértékesítő Vállalat képviselői több alkalommal tanácskoztak a szakkönyvtárak képviselőivel. E tanácskozások egyrészt tájékoztatást kívántak adni a könyvimport szervezetéről, e szervezet változó - szigorodó - feltételek közepette végzett munkájáról, másrészt a könyvimport és a szakkönyvtárügy együttműködésének fokozását szerették volna előmozdítani.

Az említett tanácskozásokon elhangzott bevezető előadások cikk formájú változatát, a fenti kettős cél maradéktalanabb elérésében reménykedve, az alábbiakban adjuk közre.

1. Az idegen nyelvű könyvimport kereskedelmi szervezete

Az idegen nyelvű könyvek behozatala /a megállapodások megkötése a külföldi cégekkel, szállítókkal, a megrendelések feladása, a külföldi cégek számláinak kiegyenlítése stb./, a könyvimportra fordítható devizaösszegek tervszerű felhasználása a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat feladata. /Természetesen, a vállalat feladatköre ennél sokkal tágabb, de most csak a könyvimport folyamatát vizsgáljuk./ A Kultúra éppen úgy, mint a Könyvértékesítő Vállalat, az Állami Könyvterjesztő Vállalat /ÁKV/ és a Művelt Nép Könyvkereskedelmi Vállalat a Kulturális Minisztérium Kiadói Főigazgatóságának felügyelete alá tartozik, ágazati irányítója viszont a Külkereskedelmi Minisztérium.

A Kultúra a könyvimport vonatkozásában csak külkereskedelmi tevékenységet folytat, a belkereskedelmi feladatokat a könyvterjesztő vállalatok látják el.

A belkereskedelem lebonyolítására a Kultúrával közvetlen szerződéses kapcsolatban a Könyvértékesítő Vállalat áll: átveszi az import révén beérkezett könyveket, és a megrendelő könyvtárhoz, vagy terjesztő vállalatokhoz juttatja el őket.

A könyvkiiskereskedelmi vállalatok és boltjaik, valamint a könyvtárak a könyvimport terén tehát nem kerülnek közvetlen kapcsolatba a Kultúrával.

A Könyvértékesítő Vállalat idegen nyelvű könyveket raktárra általában nem rendel, hanem partnereitől rendeléseket gyűjt be, és ezeket közvetíti a Kultúrához. A vállalat szervezetében két részleg végzi ezt a munkát:

a/ a Könyvtárellátó főosztály import csoportja /és a hozzá tartozó Idegen nyelvű könyvesbolt/ a könyvtárakkal,

b/ az Idegen nyelvű könyvek osztálya a terjesztővállalatokkal /ÁKV, Művelt Nép, Akadémiai könyvesbolt/ áll kapcsolatban.

A szocialista országokból importált könyveket az Idegen nyelvű könyvek osztálya, a tőkés országokból megrendelt és beérkezett könyveket pedig a Könyvtárellátó import csoportja veszi át.

Az import csoport tartja nyilván a tőkés országokba kiküldött rendelések szelvényeit /mind a könyvtárakét, mind a terjesztő vállalatokét/. A Kultúra ide szállítja a könyveket, itt történik a devizaszámlák forinttra való átszámítása, a könyvek átvétele és kiküldése a megrendelő könyvtárak és könyvesboltok címére.

A szocialista országokból évente kb. 55 millió Ft összegben hozatunk be könyveket. E szállítmányok nagyobbik része a lakossági igények kielégítését szolgálja.

A tőkés könyvimport évi összege kb. 100 millió Ft; ennek 70 - 75%-a a könyvtári igényeket elégíti ki.

A szocialista országokban kiadott könyvek árszínvonala rendkívül alacsony, a tőkés országokban megjelenőké viszont hallatlanul magas.

Ebből adódik, hogy a szocialista országokból behozott 55 millió Ft összegű könyv kötetszáma több mint tízszerese a 100 millió Ft összegű tőkés könyvimport produkálta kötetszámnak.

2. Tőkés devizakeret, szocialista import kontingens

A tőkés könyvimport elsődleges célja, hogy a felsőoktatási intézményeket, a tudományos kutatást és a műszaki fejlődést szolgáló könyvtárak hozzájussanak a szükséges könyvekhez. További céljai:

a népgazdaság, a tudományos és kulturális élet különböző területein dolgozó szakemberek, az idegen nyelvet tanulók ellátása a munkájukhoz nélkülözhetetlen könyvekkel, valamint - nem utolsósorban - a külföldön megjelent haladó szellemű politikai, művészeti, irodalmi művek széles körben való hozzáférhetővé tétele.

A felsorolt igények kielégítése érdekében a Külkereskedelmi Minisztérium és a Kulturális Minisztérium megállapodása alapján a Kultúra meghatározott összegű devizakeretet kap. Ezt az összeget azután a Kiadói Főigazgatóság osztja el a terjesztő vállalatok között /Könyvért, ÁKV, Művelt Nép és Akadémiai könyvesbolt/. A Könyvértékesítő Vállalat Könyvtárellátó főosztálya a vállalat részére biztosított keretből kizárólag könyvtári igényt elégíthet ki, egyéni megrendelést nem fogadhat el. A kiskereskedelmi vállalatok elsősorban a lakossági igények kielégítésére kapnak keretet, de nincs megtiltva számukra, hogy könyvtári rendeléseket vegyenek fel.

A devizakeret a hetvenes évek elejétől fokozatosan növekedett, 1977-ben volt a legmagasabb, s azóta fokozatosan csökken. A szorosabb devizagazdálkodásban nincs mód a devizakeret túllépésére.

A kialakult körülmények között a könyvtári igények kielégítésében a jövőben is nehézségekre kell számítanunk, annál is inkább, mivel a könyvkereskedelem nem ismeri a könyvtárak tőkés könyvimportra tervezett előirányzatait. A Könyvtárellátó e tekintetben nem áll szerződéses kapcsolatban a könyvtárakkal, s így nincs módja a beszerzés összecszerű tervezésére.

A szocialista könyvimport célja nyilvánvalóan nem kíván kifejtést, azt azonban jeleznünk kell, hogy a könyvtári igények kielégítése a jövőben e relációban is nehézségekbe ütközhet. A szocialista országokból importálható könyvekre szigorú kontingenseket szabtak meg az államközi megállapodások, s e kontingenseket a rendelkezésre álló információk szerint ugyancsak nem szabad túllépni.

Előzetesen úgy látjuk, hogy a megállapított kontingens szovjet vonatkozásban 1980 folyamán is kiegyensúlyozott ellátást ígér. Az NDK importban viszont várhatóan megnövekszenek a gondok: a rendelkezésre álló keret minden bizonnyal nem fedezi a megnövekedett könyvigényt.

3. Árképzés

Szocialista országokból importált könyvek, zeneművek belföldi fogyasztói árát a Kultúra állapítja meg a hatályos szorzószámok alkalmazásával. Az árképzés alapja a bruttó Rbl ár, illetve jugoszláv viszonylatban a bruttó S ár. A forint ár kiszámításához ezeket a bruttó árakat kell megszorozni a rendeletben megadott szorzószámokkal.

Az elmúlt 10 évben a szorzóknem változtak. Ezért a Szovjetunióból és Csehszlovákiából behozott könyvek még a hazai könyvárakhoz viszonyítva is rendkívül alacsony árúak voltak.

Mivel az elmúlt év szeptemberében a hazai könyvárak emelkedtek, indokolttá vált a szocialista országokból behozott könyvek árát is hozzáigazítani a belföldi árakhoz. A szorzók ennek jegyében módosultak, azaz - mint az alábbi felsorolásból is kitűnik - kisebb-nagyobb mértékben emelkedtek:

	A régi	Az új
	s z o r z ó s z á m	
Szovjetunió	18	21
		/politikai 18/
Csehszlovákia	8	11
NDK	11	12
Jugoszlávia / S /	20	22

A tőkés országokból importált könyveknél a fogyasztói árképzés korábbi gyakorlata rendkívül egyszerű volt. A katalógusban feltüntetett fix árat meg kellett szorozni az ún. devizaszorzóval. A devizaszorzókat az MNB hivatalos kereskedelmi /eladási/ árfolyamból megfelelő kerekítéssel alakították ki. Az így kialakított szorzókat - a kereskedelmi árfolyamok mozgásától függetlenül - hosszabb időre rögzítették.

A devizaszorzők ismeretében a könyvtárak viszonylag könnyen állapíthatták meg megrendeléseik forint kihatását. A belföldi fogyasztói árak azonban nem a tényleges költséget tükrözték, mert egyrészt a devizaszorzők a valóságos árfolyamoktól esetenként elszakadtak, másrészt a külkereskedelem költségeit az ármegállapításban nem lehetett érvényesíteni.

A múlt év elején egyes országokban megszüntették a könyvek rögzített, fix árát /pl. Franciaország/. Ez azt jelenti, hogy a könyvkiadók kereskedelmi engedménnyel csökkentett áron /ún. nettó áron/ számláznak a könyvkereskedelemnek, a könyvesboltok pedig saját költségeik figyelembevételével maguk alakítják ki a fogyasztói árát. Ezt a könyvkereskedelemben teljesen szokatlan módszert érvényesítették a könyvexportban is. A franciáknak számos más országban akadtak követőik.

Felügyeleti szerveink egyfelől a nettó áron való számlázás szokásának terjedésétől indítatva, másfelől annak a szigorú MNB utasításnak eleget téve, amely szerint a tőkés import könyvek belföldi fogyasztói árát a mindenkorai árfolyam alapulvételével és a beszerzés tényleges költségeinek felszámításával kell megállapítani, új fogyasztói árképzési rendszert vezettek be.

Az új árképzés alapja a devizaszámlánfeltüntetett nettó ár /a kereskedelmi engedménnyel csökkentett ár/. Ezt kell szorozni az MNB minkenkori kereskedelmi /eladási/ árfolyamából, a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat részére engedélyezett árrésből/%/, a könyvterjesztő vállalatok részére biztosított engedményből %/ képzett koefficienssel.

A rendelkezés alapján a szorzószámokat a Kultúra alakítja ki, a devizaszámlák és a könyvek árazását a Könyvértékesítő Könyvtárellátó főosztály végzi.

A hivatásos kiadóknál megjelent könyvek után a kiadóktól, vagy bizományostól a Kultúra engedményt kap, tehát a nettó ár minden esetben alacsonyabb, mint a korábbi árképzésnél alapul vett katalógus ár.

Az új szorzók viszont magasabbak, mint a korábban érvényben lévők. A régi és az új szorzók közötti eltérés aránya az MNB árfolyamváltásaitól függően devizanemenként más és más.

A devizaszorzők nagyobb mértékben emelkedtek, mint a Kultúra részére biztosított engedmény, így végeredményben a tőkés országokban

kiadott könyvek belföldi ára átlagosan 10-15%-kal emelkedett.

Az elmondottak csak a könyvkereskedelmi forgalomba került könyvekre vonatkoznak. Az intézetek, vállalatok aját kiadványaiktól nem adnak engedményt a könyvkereskedelemnek, sok esetben nem is adják át kereskedelmi terjesztésre őket. Ezeknél a kiadványoknál a nettó ár azonos a katalógus árral, sőt a bizományos a legtöbb esetben a nettó árban a beszerzés költségét is érvényesíti, úgy hogy az ilyen könyvek ára minden esetben jóval magasabb, mint korábban volt.

Az új árképzési rendszerben a fogyasztói árnak a korábbiak szerint kialakított árhoz viszonyított mozgása alapvetően attól függ, hogy mekkora engedményt kap a Kultúra a szállító külföldi cégtől. Igen magas engedmény esetén egy-egy könyv lehet olcsóbb is, mint előzőleg volt, alacsony engedmény esetén viszont jelentősen, engedmény nélkül pedig aránytalanul drágább lesz.

Az elmondottakat hadd illusztrálja egyetlen egy példa:

100 DM /régi szorzó 18,30 Ft/	1830 Ft
100 DM az új árképzés alkalmazásával:	
45% engedmény esetén	1570 Ft
40% engedmény esetén	1710 Ft
33 1/3% engedmény esetén	1900 Ft
20% engedmény esetén	2280 Ft
10% engedmény esetén	2560 Ft
0% engedmény esetén	2850 Ft

Index: 155,7%

A külföldi cégek Kultúrának adott engedményeit vizsgálva a következő képet kapjuk:

a kiadók átlagosan 20-45% közötti engedményt adnak; ilyenkor az új ár alig magasabb mint korábban volt, esetenként még alacsonyabb is lehet;

a bizományosok a könyvesbolti forgalomba került könyvek szállítása esetén 5-20% engedményt adnak: e kategóriában az új ár minden esetben magasabb a régi áránál:

a bizományosok az intézeti, vállalati kiadványok szállítása esetén nem adnak engedményt, sőt a költségeiket is beépítik az árba: itt az új ár átlagosan 50-70%-kal magasabb, esetenként még ennél is jóval

nagyobb mértékben szűkik fel.

A teljesség kedvéért említhető meg, hogy az új árképzésben az árak alakulását az MNB árfolyam változásai is módosítják, ezek azonban, mint ismeretes, nem túlságosan nagyok.

4. A rendelések lebonyolítása, a szállítás problémái

A szakkönyvtárak számára különös jelentőséggel bír, hogy rövid időn belül hozzáférjenek a külföldön kiadott művekhez, mivel azok általában a hazai gyakorlattól, kutatási eredményektől némileg eltérők, és ezért rendszerint összetűző tapasztalatokat közvetítenek.

Könyvtárak legtöbbször azért bírálják és bírálják a könyvkereskedelmet, mert hosszú a megrendelések teljesítési ideje. Ezt követően a bírálatok igen nagy hányada azt veti fel, hogy a megrendelések bizonyos része évek múltával sem nyer kielégítést. Ujabban egyre több írásos kritika érkezik az árképzéssel kapcsolatban.

A bírálatok jogossága nem vitatható, azonban a helyzet megjavítása nem kizárólag a könyvkereskedelmen múlik. Nagyon sok hiba bizonyíthatóan vezethető vissza arra, hogy a könyvkereskedelem és a könyvtárak kapcsolata, kölcsönös informáltsága több vonatkozásban nem kielégítő.

A magyarországi szakkönyvtárak idegen nyelvű /tőkéa/ könyvbeszerzését eddig a teljes „kötetlenség” jellemezte. A „kötetlenség” a jelen esetben azt jelenti, hogy megrendeléseiknek számát és féleségét csak saját beszerzési keretük korlátozta, a megrendelhető könyvekről úgy tájékoztak, ahogy tudtak, nem alakult ki a hálózatokban szervezett információs rendszer a világnyelveken megjelenő könyvekről, a hálózati központok általában tartózkodtak attól, hogy a hozzájuk tartozó könyvtárak idegen nyelvű könyvbeszerzését befolyásolják. Mindezt korántsem biztos, hogy azok a leghatékonyabban használták fel pénzüsszegeiket.

Az egyetemi könyvtárak és az országos hatáskörű nagy könyvtárak - magas szintű tájékoztatói apparátusuknak köszönhetően - viszonylag kedvező helyzetben vannak a szerzeményezést illetően. Azonban itt is jelentkezik az a probléma, hogy az állományfejlesztésre tervezett kereteket a könyvkereskedelem nem ismeri, és így itt sem tud a beszerzési kontingensre tervezni.

A vállalati és intézeti szakkönyvtárak gyarapításához szükséges tájékozottsága ezzel szemben általában alacsony színvonalú és elégtelen. Szinte kizárólagos információs bázisuk a folyóirat. Az esetek többségében azonban a szakfolyóiratokban nem a kialakult vevőkörrel rendelkező márkás, nagy kiadók hirdetnek, hanem a feltörni vágyó újak, vagy a néhány kiadvánnyal jelentkező kis kiadók. E helyzetet híven tükrözi a vállalati és intézeti szakkönyvtárak rendeléseinek egyoldalúsága.

A Könyvtárellátó évente mintegy 45 000 megrendelést gyűjt be a könyvtáraktól, a terjesztővállalatok pedig 15-18 000 rendelést adnak fel, igaz ennek egy része nagy példányszámban behozandó sorozat.

A vállalat felmérései szerint a könyvtári rendeléseknek kb. 60%-a olyan művekből tevődik össze, amelyek kiadóival a Kultúra közvetlen kapcsolatban van, tehát viszonylag kedvező feltételekkel, alig valamivel magasabb áron kaphatják meg ezeket a könyveket a megrendelők, mint korábban. E kiadók saját kiadványaikból készlettel rendelkeznek, gyorsan számláznak és szállítanak.

A könyvtári megrendeléseknek kb. 40%-a olyan kis kiadók kiadványaira irányul, amelyekkel Kultúra nincs közvetlen kapcsolatban. Ezekben az esetekben kénytelen a rendeléseket bizományosi teljesítésre kiadni.

A bizományos egy egész ország /országrészt/ kiadótól szerzi be a nála megrendelt könyveket, majd csak azután számláz és szállít. Mivel a bizományos a kiadótól nagykereskedelmi áron vásárol, csak jóval alacsonyabb engedményt tud adni a Kultúrának, mint a kiadók. A rendelkezésre álló devizák felhasználása így gazdaságtalanabb, és a könyvtár magas Ft-áron jut a könyv birtokába.

Megvizsgáltuk, hogyan realizálódik a rendelések teljesítése, ha kiadó kapja a megrendelést, és hogyan akkor, ha bizományossal kénytelen üzletelni a Kultúra. A következő képet kaptuk:

Európai kiadók a rendelés feladásától számítva 10-20 nap múlva számláznak, a szállítás - annak módjától függően - 2-6 hét, tehát a teljesítés 30-90 nap.

Európai bizományosok a rendelés feladásától számítva 2-3 hónap múlva számláznak, a szállítás 2-3 hét, a teljesítés 90-150 nap.

Amerikai viszonylatban /USA/ a kiadók 3-4 hét múlva számláznak, a bizományosok 5-7 hónap múlva, a szállítás időtartama mindkét esetben több hónap.

A teljesítés 180-360 nap.

A Kultúra a rendelések kielégítése érdekében közel 200 nagy könyvkiadóval és kb. 50 nagyobb bizományossal áll közvetlen kapcsolatban.

A könyvtári rendelések kielégítésének fokát mérve, nyilvánvaló, hogy nem lehet remélni, hogy a több tízeszer féleségből összetevődő könyvrendelést maradéktalanul teljesítsék. A teljesítés mértéke országoként eltérő. Általában a bizományosoknál rosszabb az arány, mint a kiadónál.

A nem teljesített rendelések aránya felmérésünk szerint a nagy egyetemi és országos könyvtárak esetében átlagosan 5-8%, az intézeti és vállalati szakkönyvtárak esetében pedig 10-15%.

A megrendelések 1-2%-a azért nem teljesíthető, mert a megrendelő könyvtárak tévesen, hibás adatokkal állították ki a megrendelőszelvényt. A bizományosok egy része e rendeléseket vissza sem küldi, elfekteti.

A kiadók és a szervezeten dolgozó bizományosok általában két évig tartják előjegyzésben a megrendeléseket. Ha ez idő alatt új kiadásra nem kerül sor, a megrendelést törlik. A jövőben a Könyvtárellátó is igazodni kíván ehhez a gyakorlathoz: a nem teljesített rendeléseket két év után visszajuttatja a megrendelőnek. Ha a megrendelő továbbra is fenn akarja tartani rendelését, akkor újból ki kell állítania a rendelőszelvényt.

Arra kérjük a könyvtárakat, hogy alaposan vizsgálják meg rendeléseiket, kerüljék a duplikálódást. A szorosabb gazdálkodás miatt a duplumban beérkezett könyveket a Könyvtárellátó nem veheti vissza.

5. Összegezés

Az idegen nyelvű könyvimport vázolt állapota arra késztet bennünket, hogy a takarékosabb gazdálkodás, a szakszerűbb állománygyarapítás érdekében megpróbáljuk szervezettebbé tenni a szakkönyvtári hálózatok könyvtárainak informálását. E törekvéseink eddig nem talál-
tak megértésre a hálózati központoknál.

Jelenleg a következő problémák merülnek fel különleges élességgel az idegen nyelvű könyvellátás terén:

a/ A könyvkereskedelem nem ismeri a könyvtárak idegen nyelvű könyvbeszerzésére fordítható kereteit, s e miatt nem adhat garanciákat részükre arra nézve, hogy a rendelkezésre álló devizakeretből igényeiket milyen mértékben elégítheti ki.

b/ Az érvényben levő árképzés kedvezőbb hatásait, az adott körülmények között elérhető leggyorsabb rendelésteljesítést a Könyvtárellátó csak akkor tudja realizálni, ha szervezettebb, szorosabb együttműködést, teljesebb információcserét sikerül kialakítani a szakkönyvtárakkal és a szakkönyvtári hálózatokkal.

c/ A szorosabb devizagazdálkodásban a könyvtári hálózati és koordinációs központoknak törekedniük kellene a kisebb könyvtárak teljesebb informálására az idegen nyelvű könyvtárműről.

Az elmondottak alapján felvetődik a kérdés, szükséges-e a Könyvtárellátó és a szakkönyvtárak szerződéses kapcsolatának kiépítése az idegen nyelvű könyvtárellátásra, ami meggyőződésünk szerint elsősorban a könyvtáraknak jelentene előnyt, vagy elegendő-e az eddigi kapcsolatok fenntartása?

K o n f e r e n c i á k

1979 szeptemberében a Purkyně orvostörténeti társaság információs szekciója Losoncon tudományos konferenciát tartott, amelyen megjelentek a prágai orvostudományi információs intézet és a pozsonyi egészségügyi információs intézet képviselőin kívül a szlovákiai orvostudományi könyvtári hálózat könyvtárosai, a helyi tanács és a párt képviselői és számos érdeklődő orvos. A résztvevők száma megközelítette a 80 főt.

A konferencia fő témái: a vezetői információ, az ágazati egészségügyi-orvostudományi információs rendszer állományalakítási kérdései, a kutatás és a fejlesztés információs ellátása voltak.

A konferencia a mi hálózatunk tájékoztatásának szlovákiai megfelelője volt.

Tematikájából kiválogattuk a bennünket leginkább érdeklő előadásokat és azok rövidített változatát az alábbiakban közöljük.

Egészségügyi ágazati információs rendszer

állományának kiválasztása

Zuzana ŠIMOVICHOVÁ

Ústav Vědeckých Zdravotnických Informací v Bratislavě

Az ágazati információs központ egyik feladata az ágazati információs rendszer megtervezése és kiépítése. Az egészségügyi Információs Intézet /a továbbiakban szlovák rövidítése szerint ÚVZI/ - amely az ágazati információs központ funkcióját tölti be a társadalom-egészségügy, az egészségügyi szervezés és irányítás terén - megkezdte a szlovák egészségügyi minisztérium orvostudományi és gyógyszerészeti kutatásának szakmai terve keretében az ágazati egészségügyi információs alrendszer tervezését.

Mint ismeretes, a tudomány fejlődését jelenleg egyrészt a tudományágak differenciálódása, másrészt az egyre nagyobb integrációja jellemzi. Ez a jelenség befolyásolja a tudományos publikációk és a bennük rögzített információk fejlődését is. A tudományágak állandóan növekvő szakosodása miatt az információk a szűkprofilu tudományos publikációkban koncentrálnak, az integráció folytán pedig a nagyszámú határterületi tudományos publikációkban szóródnak szét. A tudományágak, tudományos publikációk és információk ilyen fejlődése nem teszi lehetővé az egyes tudományágak információs bázisának kidolgozását pusztán tapasztalatok alapján. Egzakts információs módszerekkel történő meghatározásra van szükség.

Az egészségügyi információs alrendszer szakirodalmi bázisát bibliometriai módszerek segítségével határoztuk meg. A bibliometriai módszer feltételezi a következők előzetes megállapítását;

- a vizsgálatba bevont dokumentumok tematikája, időtartama, típusai,
- a dokumentumok kiválasztási módszerének meghatározása,
- a dokumentumok feldolgozási és elemzési módszerének meghatározása.

A felmérés tematikája a társadalom-egészségügyre, az egészségügyi szervezésre és irányításra irányult. A vizsgált információk dokumentumok tipusai szempontjából azokat a folyóiratokat és folyóiratcikkeket választottuk ki, amelyek a legfontosabb és legkeresettebb információforrásoknak számítanak. Időbelileg a vizsgálatot az 1977-ben megjelent információkra korlátoztuk.

Ismert informatikusokkal együtt elhatároztuk, hogy az információs dokumentumok kiválasztásához a frekvencia- és citációs elemzési módszereket használjuk fel. E két különböző módszer lehetővé teszi az adott tudományág legjelentősebb folyóiratainak két különböző szempont figyelembevételével történő kiválasztását; az információk szemantikai értéke /frekvencia-elemzés/ szempontjából. A frekvencia-elemzés segítségével áttekintést kapunk a legproduktívabb folyóiratokról profilba vágó témák terjedelme és teljessége szempontjából. A citációs elemzés útján kijelölt folyóiratok a felhasználók szemszögéből optimálisak.

A frekvencia-elemzést az Excerpta Medica egyes szekciói /17, 35. és 36./ és a Medicinskij Referativnűj Zsurnál /16. szekció/ alapján végeztük el. Az Excerpta Medica rendszer frekvencia-elemzése alapján 954 folyóiratcímet és 9163 információt nyertünk tőkés folyóiratokból, az MRZS alapján pedig 81 címet és 711 információt szocialista országok folyóirataiból.

A citációs-elemzést Szovjetunió, Csehszlovákia, Bulgária, Magyarország, Lengyelország, NDK és Románia társadalom-egészségügyi és egészségügyi szervezési kulcsszavai alapján végeztük el. Szocialista relációban 232 címet és 1612 információt, deviza-relációban 316 címet és 1612 információt nyertünk.

A frekvencia- és citációs elemzéssel kapott folyóiratokat a következő szempontok szerint értékeltük:

- a/ mennyire hatékonyak az egészségügyi információs alrendszer számára
- b/ megtalálhatók-e a könyvtárakban és információs intézményekben
- c/ milyen gyakran szerepelnek referáló-indexelő folyóiratokban /az Excerpta Medicában, az Index Medicusban, a Referativnűj Zsurnálban, a Science Citation Indexben, a Current Contentsben valamint a Medinform folyóiratjegyzékeiben/.

A frekvencia- és a citációs elemzés alá vont folyóiratok hatékonyságvizsgálatát a Bradford féle szóródási törvény alapján végeztük el. E törvény alapján Bradford bebizonyította, hogy ha a tudományos folyóiratokat az adott problémakörű információk csökkenő előfordulása szerint csoportosítják, el lehet különíteni a magfolyóiratokat, amelyek legnagyobb mértékben foglalkoznak az adott témával. Ezen kívül további csoportokat lehet alkotni, amelyekben belül annyi folyóiratot kell összegyűjteni, hogy a cikkek száma megegyezzen a magfolyóiratokban levőkkel. Vagyis a "mag"-ban találhatók az adott szakterület legproduktívabb folyóiratai.

A legproduktívabbnak azokat ítéltük meg, amelyek a "mag"-ba vagy az "1. zónába" kerültek. E kritériumok szerint 225 devizás folyóiratcimet találtunk, amelyek a felkutatott információk 70 %-át teszik ki és 35 címet a szocialista folyóiratokból, amelyek az információk 61 %-át képezték /saját csoportjukon belül/. E 260 folyóiratcím kulcsfontosságú a társadalomegészségügy, az egészségügyi szervezési és irányítási szakterület szempontjából, ezeknek a beszerzését és feldolgozását javasoltuk az alrendszer számára.

Megvizsgáltuk a legproduktívabb folyóiratok tematikai, nyelvi és megjelenési hely szerinti összetételét is.

A tematikai elemzés során azt állapítottuk meg, hogy a "profil"-folyóiratok, azaz a társadalomegészségügyi és egészségügyi szervezési folyóiratok tartalmazzák témánk szempontjából a legtöbb információt.

Az ágazati információs állomány más jelentős részét az általános orvosi folyóiratok alkotják. Ezeket azonban az egészségügyi szervezési információk kisebb koncentrációja jellemzi. A témakörbe tartozó információk nem elhanyagolható mennyiségben előfordulnak az egyes speciális orvosi szaklapokban is. Feltételezzük, hogy ezek a cikkek is tartalmaznak társadalom-egészségügyi információkat, de az adott orvosi szakmára vonatkoztatva. Ezekre a folyóiratokra az egészségtudományi információk nagyfokú szóródása jellemző. Ezek beszerzésében nagy kooperációval kell számolni. Külön csoportot alkotnak a közegészségügyi és járványügyi folyóiratok. Ezek a szakterületek a szlovák Egészségügyi Információs Intézet gyűjtőkörének viszonylag önálló, elhatárolható részét képezik. Vizsgálatunkban erre a szakterületre különösen nem fordítottunk figyelmet. Ez okból elemzéseink eredményei a közegészségügyi és járványügyi folyóiratokról nem tartalmaznak teljes adatokat.

A társadalom-egészségügy jellege és kapcsolata egyéb tudományágakkal - elsősorban a társadalomtudományokkal - szükségessé teszi az e szakterületekkel összefüggő egészségügyi információk felhasználását. Vizsgálatunkban a társadalom-egészségügy rokon szakmáinak periodikumaiban nagyobb arányban fordultak elő a citáció elemzéssel nyert csoportoknál. A társadalom-egészségügyi szakemberek igénylik tudományáguk információit, ugyanezeket viszont az egészségügyi-orvostudományi információs rendszerek nem vagy csak kevésbé dolgozzák fel. Ezért tájékoztatásukban fel kell használni a határterületi tudományágak információs rendszereit is, az elsődleges információs állomány létrehozásakor pedig számba kell venni a határterületi folyóiratokat is.

A leghatékonyabb folyóiratok között nagy arányban előfordultak a környezetvédelemmel kapcsolatos cikkek is. A környezetvédelem témaköre számos tudományág, az orvostudomány és az egészségügy területét is átfedi. Az egészségügyi információk szolgáltatásánál szükség van a környezetvédelem területével összefüggő, műszaki-tudományos alrendszerrel való szoros együttműködésre. Ennek az alrendszernek a létrehozása a Pozsonyban levő Csehszlovák Környezetvédelmi Központnak a feladata.

Egészségügyi információs alrendszerünk leghatékonyabb folyóiratainak megjelenési hely szerinti és nyelvi összetétele mutatja, hogy a legfontosabb folyóiratok a nyelvi szempontból hozzáférhető területekről valók. 225 kulcsfontosságú folyóiratból 72 % angol, 14 % német, 9 % francia. A 35 szocialista folyóirat közül 10 a Szovjetunióból, 10 Lengyelországból, 6 Magyarországról, 4 az NDK-ból, 3 Csehszlovákiából, 1 Bulgáriából, 1 Romániából származik. A legproduktívabb folyóiratok Csehszlovákiában való előfordulásának vizsgálata kimutatta, hogy a 225 devizás folyóiratból 64, azaz 30 % nem jár a könyvtárakba. A hiány oka többnyire az ismeretlen nyelv. Vizsgálatunk eredményeit az 1980. évi folyóiratmegrendeléseknél figyelembe vehetjük. Az elsődleges dokumentumok megfelelő állományának létrehozásán kívül nagy gondot kell fordítanunk a másodlagos dokumentumok bázisának a kialakítására is. Az sem mellékes, vajon az állományban levő folyóiratainkat a referáló és indexelő folyóiratok feldolgozzák-e. Az egészségügyi-szervezési információs rendszer számára leghatékonyabb, leginformatívabb folyóiratok legnagyobb részét az Excerpta Medica és az Index Medicus dolgozza fel, ami a devizás folyóiratokat illeti és az

Excerpta Medica valamint az MRZS a szocialista országok hasonló profilu folyóiratait.

Érdekes megállapítás volt számunkra, hogy a 225, a bemutatott információs rendszer számára kulcsfontosságú folyóirat közül a Medinform rendszerben történő feldolgozásra csak 64 %-ot javasoltak, ezeknek a körét nem tartjuk elég teljesnek.

Vizsgálatunk eredményei a következő feladatok teljesítésében hasznosíthatók:

1./ Az ágazati információs állomány elsődleges dokumentumokból történő kiépítésénél /az eredmények ágazati és szakmai információs központok kooperációs programjában is felhasználhatók/.

2./ Az olvasók tájékoztatásában.

3./ A kiépítendő információs szolgáltatások megtervezésében és létrehozásában.

4./ Nemzetközi társadalom-egészségügyi és egészségügyi szervezési információs rendszerek létrehozásakor.

5./ Végül az alkalmazott módszerek más területre is átvihetők.

Zuzana ŠIMOVICHOVÁ: Selection of holdings for the
branch information system of health

Summary

The Bratislava Health Information Centre is intensively dealing with information supply for research. One significant field of their work is health organization, the information basis of which was determined by selecting the most informative periodicals by bibliometrical methods. The two methods applied have been: frequency analysis /to find out the representation of subject belonging to profile in each periodical/ and citation analysis /to get a picture about the most frequently cited periodicals/.

Frequency analysis has been carried out on the basis of 16 sections of the 1977 volume of Meditsinsky Referativny Zhurnal

and of Sections No. 17, 35 and 36 of the 1977 volume of Excerpta Medica. MRZh yielded 81 titles with 711 data, EM - 154 titles with 711 data.

Citation analysis included 232 titles with 1612 data /from periodicals of socialist countries/ and 316 titles with 1612 data /from Western periodicals/. Periodicals have then been evaluated from the quantitative aspects regarding information on subjects belonging to the profile and whether they are available in the information centre and how frequently they are quoted in major indexing and abstracting journals of the world.

The results of analysis - not regarding periodicals on public health and epidemics - are the following: publications on social health and health service organization show great scattering. This is why the literature of bordering disciplines has to be paid much attention when forming information stock. Survey results can be well used in stock development and similar surveys.

Зузана ШИМОВИЧОВА: Создание системы санитарно-медицинской информации

Выводы

Братиславский центр медицинской информации интенсивно занимается ооеспечением спецлитературы для научных исследований. Одной из важных областей является организация здравоохранения, для определения основного информационного фонда которой выбрали наиболее информативные журналы библиометрическими методами. Они применяли два метода: анализ фреквенции /для установления представительства профильных тем в отдельных журналах/ и цитационный анализ, чтобы получить представление о журналах, на которые чаще ссылаются авторы.

Для анализа фреквенции использовали 16 разделов 1977 тома Медицинского Реферативного Журнала и 17., 35. и 36. разделов

1977 тома Excerpta Medica . Из МРЖ получили 81 заглавие с 711 информацией, из ЕМ — 154 заглавия с 711 информацией.

При цитационном анализе получили 232 заглавия с 1612 информацией /из журналов социалистических стран/ и 316 заглавий с 1612 информацией /из западных журналов/. Затем они оценивали журналы в таком отношении, что сколько информации содержат касательно профильной темы, имеются-ли они в информационном центре и как часто представлены в индексирующих-реферативных журналах мира.

Результаты исследования свидетельствуют о том, что — не считая санитарно-эпидемиологические журналы — сообщения по социальной гигиене и по медицинской организации показывают большой разброс, поэтому при создании информационного фонда следует особо учесть литературу смежных специальностей. Результаты исследования можно использовать как при создании фонда, так и при проведении исследований подобного характера.

A műszaki-tudományos információk szerepe a felhasználók
információs felkészítésében

M. OBERDORFEROVÁ

Institút pre ďalšie vzdelávanie lekárov a farmaceutov v
Bratislave

Csehszlovákiában 1952-ben hoztak határozatot az orvosok és gyógyszerészek továbbképzéséről. Ez a továbbképzés két szakaszban történik. Az első szakasz elvégzése minden orvos és gyógyszerész részére kötelező. A második szakasz /a másodfoku szakosítás/ nem kötelező és tárgya szabadon választható.

A szakmai felkészülést, az ismereteket és a gyakorlati tapasztalatokat képesítő vizsgával igazolják, s erről az intézet diplomát ad ki. Ezzel fejeződik be az orvosok és a gyógyszerészek szakmai felkészülése.

Az Orvos- és Gyógyszerésztovábbképző intézetben jelenleg 53 oktatási csoport működik 170 saját oktatóval. Ezenkívül a továbbképzésben egy egész sor megfelelő tapasztalattal rendelkező, külső oktató is részt vesz. Egy tanév alatt a klinikákon és az oktatási pontokon 2500 orvos és gyógyszerész vesz részt továbbképzésben. Erre a gazdag oktatási tevékenységre épül az intézet Könyvtárának és Információs Központjának a működése is. A továbbképzés 25 éve alatt kialakult követelmények és tapasztalatok formálták a Könyvtár és az Információs Központ iránti igényeket is, amelyek egyrészt az oktatók, másrészt a továbbképzésben részt vevő orvosok és gyógyszerészek részéről nyilvánulnak meg. Ezért a Könyvtár és Információs Központ helyzete az információs központok hálózatában sajátos jellegű. Ellát oktatási-információs feladatokat, irodalmat biztosít a kutatási munkákhoz.

A központi könyvtár munkájának értékelésében nem szorítkozhatunk csak a mennyiségi mutatókra, bár az évi 30 000 kölcsönzés sem megvetendő teljesítmény, hanem állandóan figyelniünk kell a minőségi mutatókat is, amelyek a megfelelő szintű szolgáltatások készletétől függenek.

A szolgáltatások felhasználóival kapcsolatos munka is más jellegű mint más könyvtárakban. A tudományos-oktató dolgozókkal való érintkezés naponta lehetővé teszi az érdeklődési kör közelebbi megismerését, a kutatás célját és problémáit. A felhasználók igényeinek közvetlen kielégítése a kölcsönzési osztályon és az olvasóteremben történik. Az olvasóteremben szabadpolcon vannak lerakva a folyóiratok.

A könyvtár dolgozóinak kötelessége, hogy képezzék magukat és fejlesszék tudásukat az orvostudomány területén, hogy elismert partnereként léphessenek fel a konzultációk, elsősorban a tanfolyamok résztvevőivel való foglalkozás során, hiszen segíteni kell az irodalomkeresésben, be kell mutatni - és ismerni kell - a külföldi információs segédleteket, mindehhez alapos nyelvi felkészültségre van szükség.

A könyvtár felhasználóinak oktatását nem bizzák a véletlenre. A fiatal oktatók részére az orvos-pedagógiai tanács szervez tanfolyamokat, amelyek keretében a tanulmányi programba besorolják az orvosi-biológiai információs rendszerekről szóló információkat is. Ennek közismerten az a célja, hogy az orvosok és gyógyszerészek munkájukban mielőbb érijék el azt a fokot, ami itthon és külföldön magas színvonalnak számít. Az oktató csoportok vezetői ezért egyre rendszeresebben iktatják saját képzési programjukba a tudományos irodalom feltárásának, a nemzetközi orvosi-biológiai információs rendszerek megismerését és felhasználásának gyakorlatát.

Elsősorban olyan bibliográfiák, referálólapok, indexek megismertetéséről van szó, mint amilyenek a Medicinskij Referativnij Zsurnal, a Current Contents mindkét szériája, az Excerpta Medicak, az Index Medicus, az Informacja Biezaca, a Scientific Citation Index és hasonló. További fokozatot jelent a Chemical Abstracts, a Chemical Abstracts Compendex és az INIS mágnesszalagok. Mindezekon kívül megismertetik a hallgatókat a katalógushálózattal, a különböző osztályozó rendszerekkel és a hazai könyvtári szolgáltatásokkal, információszerzési lehetőségekkel, pl. a könyvtárközi kölcsönzés mibenlétével és alkalmazásával.

A továbbképző intézetbe különböző olvasottságu orvosok és gyógyszerészek érkeznek, ezért az oktatási formák is különbözőek. Minden tudományos oktató, aki ki akarja egészíteni ismereteit vagy mélyebben be akarna hatolni egy-egy orvosi-biológiai információs rendszerbe, biztos lehet abban, hogy megfelelő időben valaki foglalkozni fog vele.

A tanfolyam résztvevői számára, ha a csoport kisebb létszámu, pl. 5-7 orvos vagy gyógyszerész, a legcélszerűbb két-két órás tájékoztatást tartani. A társadalom-egészségügyi tanszékeken a szemináriumi gyakorlatok keretében szerveznek két órás előadásokat.

Egyre gyakrabban iktatnak be az egyes tanfolyamok oktatási programjába 2 órás elméleti előadásokat és utmutatást az irodalom használatáról. Ezt az oktatási csoport vezetőjével való megegyezés előzi meg, majd megbeszélés követi.

Jónak tartjuk ezeket a közvetlen kapcsolatokat a tudományos információk felhasználóival, mert az élő viták során kerülnek felszínre különböző problémák és kérdések, amelyeknek megoldása hozzájárul a szolgáltatások minőségének emeléséhez és segít áthidalni az információk iránti igény szakszerű megfogalmazásával kapcsolatos nehézségeket.

Ha oktatásunkat hatásossá akarjuk tenni, időről időre elemeznünk kell a felhasználók információs felkészültségét is, hogy lássuk, vajon bevezetésüket a szakirodalom felhasználásába meddig folytathatjuk a megszokott módon és mikor kell minőségileg jobbat, újat nyújtanunk.

M. OBERDORFEROVÁ: The role of technical and
scientific information in the training of users

Summary

In Czechoslovakia in 1952 a decree was passed on the extension training of physicians and pharmacists. Their extension training is two-phased, containing 1/ obligatory, 2/ optional lines. It is the task of the Bratislava Institute of Extension Training for Physicians and Pharmacists to supply literature and information for this extension training.

It means information supply of more than 53 learning groups /about 2,500 physicians and pharmacists a year/.

Literature is available for in-library reading, a large number of documents are lent /30,000 units a year/. It is, however, considered more important to teach the participants of extension

training how they can find their way in literature itself and in information tools /abstracting journals, indices, magnetic tapes/ on literature.

A great problem is that the preliminary training of students is different and what new information can be supplied at a later stage to extension training participants.

М. ОБЕРДОРФЕРОВА: Роль научно-технических информаций
в информационной подготовленности потребителей

Выводы

В Чехословакии Было принято решения в 1952 году об усовершенствовании врачей и фармацевтов по типу двухэтапной переподготовки: 1. обязательное усовершенствование, 2. в отношении специальности выбора. Поддержание усовершенствования спецлитературой и информативными материалами является заданием библиотеки братиславского Института Усовершенствования Врачей и Фармацевтов.

Речь идет об информационном обслуживании более 53 групп обучения /ежегодно ок. 2.500 врачей и фармацевтов и ок. 200 инструкторов/.

Спецлитература имеется в распоряжение для чтения на месте, но выдают много документов /30.000 единиц в год/, однако более важным считают, чтобы участвующие в усовершенствовании ознакомились способами ориентировки в спецлитературе и со средствами последней /реферативные журналы, указатели, магнитные ленты/.

Проблема заключается в том, что подготовленность слушателей курсов по информатике многообразна и вопрос в том, что какую помощь могут оказать участвующим в усовершенствовании на высшем уровне развития.

A műszaki-tudományos információk általános
aspektusai az egészségügyi intézményekben végzett kutatásokban.

J. ŠVÁČ - V. KIKOVÁ

Az ember az adott körülményekhez való passzív alkalmazkodásán kívül mindig arra törekedett, hogy aktívan hozzájáruljon a körülmények megváltoztatásához. Az ember ezt a törekvését kutatás formájában már régen gyakorolja. Ezt igazolja a felfedezések, találmányok és elméletek története is. Ha megvizsgáljuk az un. nagy történelmi felfedezések között eltelt időket, akkor az egyes szakaszok állandó rövidülését, valamint a felfedezések egyre nagyobb kumulációját láthatjuk főleg addig az időszakig, amelyben most élünk. Ismertek a fejlődés összehasonlításai, amelyeket Eichelberg, Powell vagy Toffler végeztek. Powell az emberiség történelmi fejlődésének 50 000 évét arányosítja egy ember 50 életéhez és a következőket állapítja meg: az ember 10 évvel ezelőtt költözött ki először a barlangból a sajátkezűleg készített házába, 5 évvel ezelőtt tanult meg írni; két és fél évvel ezelőtt ismerte meg a logika és a mechanika törvényeit; fél évvel ezelőtt találta fel a könyvnyomtatást, és tudta meg, hogy a Föld, amelyen él: olyan gömb, amely a Nap körül forog. Két hónappal ezelőtt állította össze a gőzgépet és nemsokára ezután feltalálta az áramot. Három héttel ezelőtt szerkesztette az első repülőgépet, találta fel a rádiót és gondolkodott el a relativitás elméletén. A múlt héten találta fel a televíziót, az atomreaktort és az elektronikus számítógépet. 3 nappal ezelőtt űrhajózta körül a Földet és tegnap repült először a Holdra.

Powell összehasonlításából, amelyet képletesen fogtunk fel, három olyan feltalálás választható ki, amelyek határozottan hozzájárultak a fejlődés meggyorsításához: a könyvnyomtatás, a rádió és televízió, ezek az elektronikus számítógéppel együtt olyan információs eszközök, amelyek lehetővé teszik az információk gyors feldolgozását és az új információk létrehozását. Az információk - általában vett - jelentős

hatásában senki sem kételkedik. Hiányuk drámai hatásában sem: az információk elszigetelésének klasszikus példája egy nemzet hanyatlása a kínai nagy fal megépítése után.

Olyan időszakban élünk, amelyet az új információk keletkezésének akcelerációja jellemez. Számítások szerint ma egy ember sem képes minden új ismeretet magáévé tenni még egy szűk profilu szakmában sem. Így eljutunk a Gluskov által megállapított ún. második információs korszakhoz.

A kutatás eddigi fejlődésének értékelése és főleg az utóbbi évek tapasztalatai arra engednek következtetni, hogy az információs szolgáltatások szélesebb körű fejlesztése általában nem luxus, hanem szükségszerűség és ugyanez érvényes az információs folyamatok automatizálására is. Természetes, hogy nemcsak mennyiségi, hanem elsősorban minőségi fejlődésre gondolunk. Ez azonban megköveteli a kutatók és az információs dolgozók közötti együttműködés fejlettebb formáját. Erről Jirásek, ismert cseh orvos a "Kutatások szervezése" című könyvében a következőket írja: "Az együttműködéshez még egyik fél sem szokott hozzá és ezért mindkettőjüknek rá kell nevelnie magát. A kutatók megszokták, hogy ne várjanak el sokat, az informátorok pedig, hogy sokat nem nyújtanak. Nem "szerviz"-re, hanem együttműködésre van szükség. A szakképzett információs dolgozók "beépítése" a kutatócsoportba a helyes, pszichológiailag és információs szempontból is a leghelyesebb megoldás, ez azonban ezideig nemigen fordult elő nálunk, és ha létezik is együttműködés, az inkább szolgáltatási és mennyiségi /azaz "szerviz"/ jellegű. A kutatók nagy része pedig azelőtt az ellentmondásos helyzet előtt áll, hogy egyrészt túltelítettek információval, amiknek csak egy részét használhatják fel, néha még azt sem tudják eldönteni, hogy melyik legyen az a rész, másrészt hiányt szenvednek olyan információkban, amelyek döntő szerepet játszhatnak munkájukban".

Különösen nagy problémát jelent ez az olyan egészségügyi intézményekben, amelyeknek a kutatás nem súlyponti tevékenysége. Egy-egy megrendelt új könyv megérkezése néha 1-2 évet vesz igénybe, a kutatási tervet viszont teljesíteni kell, és még az is fontos kérdés, hogy új ismeretet hozzunk-e létre /vagyis termeljünk új információt/, vagy utánozzuk azt, ami már megvan. De honnan értesülhetünk ezekről idejében? A szakirodalomból természetesen, nem minden ellentmondás nélkül. Fontos kérdés a kutatások gazdasági hatékonysága is. Még a legponto-

esbb könyvelés mellett is nehéz a ráfordítás és a nyereség közötti különbséget - többek között az időeltolódás miatt - pontosan kiszámítani és meg kell elégednünk a minőségi értékeléssel. Az egészségügyi kutatásokban ehhez még az is hozzájárul, hogy sok jó eredményt nem lehet mennyiségileg kifejezni.

Mindezeknek a tudatában végeztünk a beszercebányai megyei kórházban igénykutatást, hogy eredményeit az információáramlás megjavítása érdekében felhasználhassuk. A kapott eredményeket csak hozzávetőlegeseknek tekinthetjük, az alábbi következtetések is feltételesek.

250 kérdőívet küldtünk szét, ebből 60 érkezett vissza, azaz 24 %. Ez is mutatja, hogy a vizsgálatba bevont felsőfoku képesítésűek többsége nem foglal állást az információs dolgozókkal való együttműködés javítása tárgyában.

A megkérdezettek 41,7 %-a férfi, 58,3 %-a nő. A 40-49 éves férfiak alacsony aránya más irányú elfoglaltságukra enged következtetni. Hasonló a helyzet a szolgálati idő szerinti megoszlásban is.

A könyvtárat rendszeresen látogatja a válaszolók 41,7 %-a, egyáltalán nem látogatja 61,7 %, hetente egyszer 38,3 %, havonta egyszer sem 16,7 %, havonta legalább egyszer 83,3 %.

A könyvtári szolgáltatásokat

1. orvosi és egyéb szakmai gyakorlathoz	90 %
2. vizsgára felkészüléshez	6,6 %
3. kutatáshoz	1,7 %
4. előadásokhoz	1,7 %-uk

veszi igénybe.

A könyvtárat kevés kutató vette igénybe - a válaszok is ezt tükrözik - ami megint azt bizonyítja, hogy a kölcsönzések nagy száma ellenére a kutatók inkább a tájékoztató szolgáltatásokat igénylik.

A különböző dokumentumtípusok igénybevételének megoszlása:

1. könyvek	31,7 %
2. folyóiratok	43,3 %
3. különlenyomatok	16,7 %
4. irodalomkutatások	5,0 %
5. szabványok, szabadalmak	3,5 %

Az olvasók által rendszeresen figyelt folyóiratok száma:

a/ általános témakörű folyóiratok:

1 folyóiratból tájékozódik	33,3 %
2 - " -	25,0 %
3 - " -	31,7 %
4 - " -	5,0 %
5 - " -	3,3 %
6 - " -	0,0 %
7 - " -	11,7 %
8 - " -	0,0 %
9 - " -	0,0 %
10 - " -	0,0 %

b/ saját szakjuk folyóiratai:

1 folyóiratból tájékozódik	6,7 %
2 - " -	23,3 %
3 - " -	28,3 %
4 - " -	20,0 %
5 - " -	8,3 %
6 - " -	8,3 %
7 - " -	0,0 %
8 - " -	1,7 %
9 - " -	1,7 %
10 - " -	1,7 %

A Current Contents-t a megkérdezettek 41,7 %-a figyeli rendszeresen. Más könyvtárat 10 % nem látogat, 33,3 % látogat, 56,7 % erre a kérdésre nem adott választ.

Ha egy bizonyos problémára választ keres, hol kezdi a kutatást? Erre a kérdésre a következő válaszok érkeztek:

1. szakfolyóiratokban	76,6 %
2. az Index Medicusban és bibliográfiákban	5,0 %
3. referálólapokban	11,7 %
5. monográfiákban	6,6 %

Hogyan gyűjti össze a szakirodalmi adatokat, ha valamilyen kérdéssel foglalkozik?

1. saját maga gyűjti	53,3 %
2. munkatársai segítségével	15,0 %
3. az információs dolgozók /könyvtárosok/
részbeni segítségével	30,0 %
4. teljesen az információs dolgozókra
bizza	1,7 %

Van-e egyéni dokumentációja az áttanulmányozott szakirodalomról?

1. igen	30,0 %
2. nem	70 %

Látható, hogy a többség nem használja ki kellőképpen, sőt nem is képes alkalmazni a korszerű informatikai eszközöket és keveset veszi igénybe az információs dolgozók szakszerű segítségét.

Kielégítőnek tartja-e a szakkönyvtárban meglévő könyvállományt szakterülete szempontjából?

1. a könyvállomány teljesen megfelelő	5,0 %
2. a könyvállomány elégséges	75,5 %
3. a könyvállomány nem elégséges	20,0 %

Arra a kérdésre, hogy nevezzen meg olyan műveket, amelyeket nagyon hiányol a könyvtárból 68,3 % egyet sem nevezett meg, 31,7 % azonban megnevezett egyes műveket. Mely határterületi és egyéb szakágazatban hiányos a könyvtár állománya? A válaszolók 88,3 %-a nem tartja hiányosnak, 11,7 %-uk hiányol bizonyos műveket és ezeket meg is nevezte.

Az utóbbi kérdések célja az volt, hogy konkrétan kapjunk javaslatokat az állomány javítására. Meg kell azonban állapítanunk, hogy ezekkel a kérdésekkel nem nyertünk sokat. Nem egyszer előfordult például, hogy a megkérdezett beírta, hogy a könyvállomány nem megfelelő, azt azonban nem, hogy mit hiányol, ráadásul nem egy olyan potenciális olvasó is volt közöttük, aki a könyvtárat egyáltalán nem látogatja.

Milyen információkereső módszer felel meg a legjobban?

1. az információs dolgozó általi válogatás	45,0 %
2. a saját válogatás /közvetlenül a szakirodalomból és nem egy már kész szolgáltatásból/	53,3 %
3. más módszerrel szerzett adatok	1,7 %

Milyen formában felelnek meg a legjobban az információk?

1. másolatok	58,3 %
2. mikrofilmek és csikok	0,0 %
3. eredeti anyag formájában.	41,7 %

Használja-e a könyvtár katalógusait?

1. igen	55,0 %
2. nehezen tájékozódik bennük	5,0 %
3. nem	31,7 %
4. nem válaszolt	8,3 %

Többen úgy vélekedtek, hogy a már kiválasztott információk eredetijét nem tudja megszerezni /60,0 %/.

Igénybe veszi-e a folyóiratközlést?

1. igen	45,0 %
2. nem	33,3 %
3. szándékában áll	18,3 %

A további két kérdés az információs és könyvtári szolgálat munkájával kapcsolatos véleményekre és javaslatokra vonatkozott. Itt megállapíthatjuk, hogy a legnagyobb probléma a könyvtári helyiség más célokra való felhasználása. Ez a probléma az egész közép-szlovákiai területre vonatkoztatható, mivel általában az egészségügyi intézetekben a könyvtárak középnyagyságu helyiségeknek számítanak és itt tartják a különböző tanácsok és bizottságok összes értekezleteit. További fontos észrevétel volt az új beszerzésekről való informáltság hiánya. Itt találkoztunk a következő problémával: a könyvtár minden osztály számára félévenként több példányban megküldi a gyarapodási jegyzéket.

Egyes betegosztályok tájékozottsága jónak mondható, másoké elégtelen. A különbség oka az osztályvezető aktivitása vagy érdektelensége.

Az orvostársaságok értekezletein évek óta tartunk olyan előadásokat, amelyek a könyvtári és információs szolgáltatásokat megismertetik a hallgatókkal. Kérdőíves felmérésünk célja - többek között - az is volt, hogy felmérjük: az információs munkáról való tájékozatlanság mennyire csökkent az olvasók körében. Kérdőíves felmérésünk tanúsága szerint nem túlságosan. Az eredmények alapján a következő intézkedéseket akarjuk megtenni:

1./ az orvostársaságokkal együttműködve évente rendszeresen beszámolunk a könyvtári és információs munka igénybevételéről és lehetőségéről,

2./ oktatási tervjavaslatot dolgozunk ki, amelynek keretében az információs és könyvtári szolgálat dolgozói előadásokat fognak tartani az informatika alapjairól és a gyakorlati könyvtári-információs tevékenységről.

J. ŠVÁČ - V. KIKOVÁ: General aspects of technical and scientific information in research works done in health institutions

Summary

In the Banská Bystrica country health institute of Slovakia library and information activity has been going on for years. Wishing to improve their services a survey by questionnaire was made to reveal user demand on literature. From the 250 questionnaires sent out, 60 were answered. Besides usual answers it deserves mention that 31.7 % of respondents voted for books, 43.3 % for periodicals. Usually there is a bigger shift toward periodicals than in this survey.

Another strange thing is that 76.7 % of users use primary periodicals for subject search and only a mere 5 % of them uses the Index Medicus and 11.7 % abstracting journals.

The authors state that the survey has not yielded many data for their efforts to develop holdings. However, data on the use of catalogues /31.7 % does not use them at all. for 5 % it is difficult to find his way/ indicate that readers with relatively low information culture must be paid more attention.

Though demand study has brought too little result, librarians can draw the consequences and can consider them in organising future analyses. This is a good service too.

И. ШВАЦ — В. КИКОВА: Общие аспекты научно-технических
информаций при исследованиях, проведенных в
медицинских учреждениях

Выводы

В областном медицинском учреждении г. Банска Быстрица, Словакии, уже годами проводится библиотечно-информационная работа, однако хотели усовершенствовать службы и поэтому старались выявить потребности по спецлитературе методом анкет. Они отправили 250 анкет, из которых получили обратно 60. Помимо обыкновенных ответов обращают внимание на то, что положительные ответы составляли 31,7% в отношении книг и 43,3% в отношении журналов; как правило, гораздо больший сдвиг отмечается в пользу журналов чем при этом исследовании.

Необыкновенно и то, что потребители используют в 76,7% первичные спецжурналы для тематических поисков и лишь в 5% прибегают к Index Medicus и в 11,7% к реферативным журналам.

Авторы устанавливают, что они не получили много данных из анкет для изменения фонда. Однако, ответы в связи с использованием каталогов /31,7% не используют, 5% трудно ориентируются/ указывают на то, что необходимо заниматься читателями, обладающими небольшой информационной культурой.

Правда, исследование потребностей не привело к большим результатам, все-таки библиотекари могут подводить итоги на основании опыта и учитывать их при организации последующего исследования потребностей, а это также имеет немаловажное значение.

XX

Orvostörténelem - orvosi könyvtá-
rosoknak

XX

Gyógyászati folyóiratok Erdélyben a két világ-
háboru között

BATÁRI Gyula

Országos Széchényi Könyvtár, Budapest

1918 decembere után sajátos, váratlan helyzetbe került az erdélyi magyar orvosi társadalom, ugyanis az impérium változás miatt igen nehéz körülmények között, minden állami támogatás nélkül meg kellett teremtenie a saját intézményeit, érdekvédelmét, a kolozsvári egyetemről kiszorulván az anyanyelvi továbbképzés formáit és nem utolsósorban saját szakajtóját is. Az azóta könyvtárnyi mennyiséget kitevő, a kisebbségi problémákkal foglalkozó irodalom igen helyesen mutat rá annak a körülménynek a fontosságára, hogy a nemzeti kisebbségeknek - megmaradásuk érdekében - saját értelmiségre van szükségük. Erdélyben azért is égető fontosságú volt ez a kérdés, mert az akkor mintegy másfél milliót számláló magyarság nagy többsége nem beszélt a román nyelvet. Tehát a nép széles rétegeinek a szó szoros értelmében létszükséglete volt, hogy anyanyelvén beszélő orvosai legyenek.

Korábban nem vetődött fel éles formában annak szükségessége sem, hogy az erdélyi orvosoknak külön sajtóorgánumaik legyenek, mert rendelkezésükre állt az egész ország tucatnyi gyógyászati szakfolyóirata, bár azt is meg kell jegyezni, hogy voltak saját kiadványaik is, például az Erdélyi Múzeum Egyesület gondozásában megjelenő Orvos-Természettudományi Értesítő.^{1/} Azonban 1918 után az államhatalom reakciós ideológiája folytán már csak elvétve juthatott Erdélybe magyarországi folyóirat. Ezért is elengedhetetlen szükség volt magyar nyelvű orvosi

folyóiratok megindítására, amelyek alkalmasak az ekkor még letargiába süllyedt magyar orvosi társadalom megszervezésére. Ugy gondoljuk, hogy a két világháború között megjelent erdélyi folyóiratok bármily vázlatos bemutatása egyben a korszak orvostörténetének körvonalait is kibontakoztatja.

- . -

Az első sikeres kísérlet gyógyászati lap alapítására 1920-ban Kolozsvárott történt az Erdélyi Orvosi Lap megindításával. Ugyancsak Kolozsvárott indult még ebben az évben az első jelentős erdélyi román nyelvű orvosi folyóirat. Itt említjük meg, hogy Temesváron már 1875 és 1882 között jelent meg egy román orvos pedagógiai lap, a Higien'a si Scola, dr.Vasiciu szerkesztésében. Kolozsvár után Temesváron, Nagyváradon, Nagyszeben és Marosvásárhelyen is indultak orvosi lapok.

Az Erdélyi Orvosi Lapot Benedek László és Purjesz Béla doktorok 1920 szeptemberében indították abból a célból, hogy kapcsolatot létesítsenek a magyarul beszélő orvosok között. A felelős szerkesztők dr.Porsche Ferenc és dr.Pártos Ervin voltak, az orvosi egyetem volt tanárai.

Kezdetben a lap kiadója a szerkesztő bizottság, majd a "Minerva" irodalmi és nyomdai műintézet rt. A következő évben, - 1921-ben -, a folyóirat az Erdélyi-Muzeum Egyesület "Orvostudományi Szakosztálya Hivatalos Közlönye" lett, egyben a szerkesztő gárda is kibővült, dr.Dóri Béla és dr.Filep Gyula személyével. A folyóirat megjelenése folyamán végig anyagi problémákkal küszködött, ennek ellenére 1925 végéig feladatát példásan ellátta.^{2/}

Az Erdélyi Orvosi Lap első rovata az "Eredeti Közlemények", amelyben a terjedelmesebb, sokszor több számon át folytatólagosan közölt, eredeti kutatásokon alapuló tanulmányok jelentek meg. Ilyen volt dr.Koleszár László: "Belső secretios /endocrin/ mirigyek sebészi vonatkozásai" című cikke, amely az 1924. évi 20-24. számaiban jelent meg. A tanulmány eleje orvostörténeti áttekintéssel kezdődött: "Galenus /131-201/ mikor beszélt a négy nedvről, a vérről, epéről, lépnedvről és a nyálkáról feltételezte, hogy ezeknek ... keveredése adja az ugynevezett egészségi állapotot."

Egy korábbi számban dr.Filep Gyula "Egészségügyi közigazgatásunk" címmel Erdély közegészségügyi állapotával és kórházi ellátottságával foglalkozik /EOL.1922.12.sz./.

Második fő rovata az Erdélyi Orvosi Lapnak a "Lapszemle" volt, amelyben külföldi lapokat referáltak rendszeresen a következő beosztásban: Általános kórtan, Belgyógyászat, Sebészet, Gyermekgyógyászat, Ideg- és elmegyógyászat, Orr-, fül- és gégegyógyászat, Fogászat, Elsősorban német, francia, angol nyelvű folyóiratok cikkeit ismertették kivonatos formában.

Minden számban közöltek a szerkesztők egy-egy hosszabb rövidebb orvostörténelmi cikket, többnyire dr.Pataki Jenő tollából^{3/}. Érdekes közleményt olvashatunk 1920. 4. számában egy erdélyi orvostörténeti múzeum felállításáról, amelyet Orient Gyula dr. üdvözölt:

"Az Erdélyi Orvosi Lap 2. számában örömmel olvastam Zsakó dr. kartársamnak az Erdélyi Orvostörténelmi Múzeum felállítására vonatkozó felhívását. Ugyancsak neki sikerült az Erdélyi Múzeum Egylet nagyérdemű titkárát e nagy jelentőségű ügynek megnyernie...

Ha az erdélyi orvosi-múzeum céljára a kiváló orvos-család Kolozsvárt élő tagja birtokában levő régi orvosi könyvtárral sikerül megalapítani Zsakó kollegának a múzeum alapját, úgy már ez egy magában magvát képezheti egy értékes múzeumnak.

Ezen eszme megvalósításában részt kell vennie minden orvosnak, s aki tárgyi adományokkal nem járulhat a múzeum felépítéséhez, részesítse azt anyagi támogatásban, hogy az emlékek esetleg vétel útján beszerezhetők legyenek."

A lapban elsősorban Erdély régi nagy magyar orvosairól közöltek adatokat - Köleséri Sámuelről, Szotyori Dánielről, Pataki Sámuelről stb. Rendszeresen közzétették a nevezetesebb orvosi évfordulókat is "Erdélyi Orvostörténeti Naptár" címmel, dr.Pataki Jenő összeállításában.

A "Könyvismertetés" rovat az Erdélyben és az egész magyar nyelvterületen megjelent orvosi és egészségügyi kiadványokról tájékoztatót, de ismertettek külföldön kiadott gyógyászati műveket is. Recenzió készült például az akkor bécsi emigrációban élő dr.Holló Józsefnek a Bécsi Magyar Kiadónál megjelent munkájáról. Ismertette a temesvári dr.Schönberger Mór: "A tuberkulózis felismerése és gyógyítása Spengler-féle Immun vér segítségével" című munkáját. /EOL. 1923,1.sz.12-13.p./

Időnként román nyelvű műveket is ismertettek, például dr.J.Bordea "Serviciul Sanitar al României și igiene publica între ani 1905-1922" című munkáját. /EOL. 1924,18.sz.244-245.1./

A lap végén volt a "Hírek" rovat, amelyben sok, a korabeli kisebbségi élet nehézségeire is utaló hír és tudósítás jelent meg, így meg tudhatjuk, hogy még 1925-ben sem juthattak el magyar nyelvű orvosi szaklapok Erdélybe:

"A magyar orvos szaklapok Romániában való bejutása még mindig... akadályokba ütközik. Budapesti orvosi lapokat a béke 7-ik évében - az egyetemi könyvtár hírlap szobájában is hiába keresünk. A magyar kisebbségnek a magyar kulturától való elzárása nem csak nekünk a magyar kisebbségnek van kárára, de ennek az érthetetlen intézkedésnek az általános kultúra is kárát vallja... s vajjon ez az eljárás elősegíti-e a nemzetek konszolidációját s hozzájárul-e a lelkek megnyugvásához? Mi ebbe végleg belenyugodni nem tudunk. Egyelőre lelki tusakodással várjuk a jobb belátás okvetlenül bekövetkező felülkerekedését." /EOL, 1925,8.sz.90.p./ Közlik a kolozsvári román orvosi társaság meghívását is: "A helybeli Societates Stiintelor Medicale elnöksége meghívja lapunk olvasóit a kéthetenként a belgyógyászati klinikán /szombat délután 5 órakor/ tartandó orvosi szaküléseire -." /EOL, 1922.febr.15.4.p./

Rendszeresen közzölték az Erdélyi Múzeum Egyesület orvosi szakosztályának a híreit is, időnként megtoldva a kisebbségi öntudatot erősítő közlésekkel is: "Az Erd.Muz.Egylet orvosi szakosztálya szaküléseit keddi napokon tartja... Kíváncsok volna, hogy minél többen részt vegyünk.

Hálásan emlékezünk meg azokról, akik hozzájárulnak ahhoz, ami különben minden magyar embernek a legelemibb kötelessége, hogy magyarságunk minden alkalommal való dokumentálásával az egész magyar kisebbség értékét növeljük s annak megbecsülését kieroszakoljuk. Ezt pedig csak egyetértéssel, az erők összetartásával, az egytűvé tartozás érzésének ápolásával... érhetjük el." /EOL. 1925,8.sz.90.p./

Az erdélyi magyarok legjelentősebb politikai tömörülésének híreit is megtalálhatjuk a lap hasábjain: "A Magyar Párt nagyjelentőségű tevékenységet fejt ki minden irányban a magyar kisebbség érdekeinek védelmében... a f.hó 6-án tartott a párt elnöksége az orvosok részvételével, s a mely értekezlet mintegy bevezető kezdete volt ily irányu munkájának... kérjük a t.kartársakat, jelentkezzenek a párt tagjaiul..." /EOL,1925,12.sz.146.p./

Az Erdélyi Orvosi Lap minden száma tartalmazott reklámet és hirdetéseket, ezek jelentős bevételt jelentettek a lapnak. Elsősorban gyógyszereket, magángyógyintézeteket és orvosi felszereléseket reklámoztak.

A lap a román-magyar megbékélést is szolgálta a maga módján azzal, hogy román kollégák tanulmányait közölték, ismertettek román orvosi könyveket és cikkeket, helyet adtak román orvosi társaságok híreinek is.

A királyi Románia bürokratikus rendszere a kisebbségi orvosok szervezkedése elé állandóan akadályokat gördített. A szerkesztők ennek hangot is adtak: "Mindön, hosszú, több évig tartó szünet után, múlt év április 25-ikén szakosztályunk újból megalakult, a háborítatlan nyilvános munkálkodás valamennyi előfeltétele még nem volt meg, sőt alapszabályaink, amelyek 1919 őszén a nagyszebeni kormányzótanácsnak, további román fordításban 1922. májusában a belügyminiszternek benyújtottak mind-e mai napig... jóvá nem hagytak." /EOL, 1923, 10.sz. 155-157.l./ Közölték mindezt abból az alkalomból, hogy dr. Veress Ferenc elnöki megnyitó beszédével az Erdélyi Múzeum Egyesület orvosi szakosztálya 1923. áprilisában megtartotta az első nyilvános szakülését.

A lap története szorosan összefonódik az EME orvosi szakosztályának a történetével, hiszen szerkesztői a szakosztály vezetői is voltak egyben. Sajnos a magyarországi kutatóknak nem áll rendelkezésére teljes sorozat az Erdélyi Orvosi Lapból, de a meglévő példányok alapján is megállapítható, hogy a lap szerkesztői uttörő jellegű munkát végeztek, a kisebbségi orvosi szaklap típusának megteremtésével.

A kortárs dr. Schmidt Béla megállapítása szerint a lap "anyagi nehézségek s az orvosok kellő támogatásának hiányában" szűnt meg, "sok küzdelmek árán hat tartalmas évfolyamot ért meg, s hogy megszűnése kisebbségi veszteség volt - az bizonyos..."^{4/}.

Az Erdélyi Orvosi Lap utolsó száma 1925. november 15-én jelent meg.

Alig valamivel az Erdélyi Orvosi Lap alapítása után Temesvárott indult meg a leghosszabb életű kisebbségi magyar orvosi szaklap, az Orvosok Lapja, 1920 novemberétől 1940 augusztusáig jelent meg. Kolozsvár mellett akkoriban Temesvár rendelkezett a legtöbb kórházzal, orvossal és egészségügyi intézménnyel, ezért látszott indokoltnak

itt is egy orvosi szaklapot indítani. A lap felelős szerkesztője dr. Szana András volt. A folyóirat alcíme szerint: "A gyakorló orvosnak referál a gyógytudományok haladásáról." Továbbá a bevezető szerint a folyóirat "könnyű referáló irányban alkalmat ad a mindennapi gyakorlatot érdeklő minden szakkérdésben, folytatólagosan a legújabb haladásról tudomást szerezni, oly alakban, mely módot ad azonnal a gyakorlatba át is vinni ezen ismereteket."

Az Orvosok Lapja sokkal kevesebb eredeti közleményt tett közzé, mint kolozsvári testvérnapja az Erdélyi Orvosi Lapok. Programjához híven elsősorban a külföldi gyógyászati szakfolyóiratok közleményeit referálta. Azonban időnként egy-egy összefoglaló jellegű jelentősebb tanulmányt is közöltek. Így például dr. Kovács Kálmán röntgenológustól "A gümőkóros nyaki mirigy-csomók röntgenkezelése" című dolgozatot /OL. 1929, 1.sz. 1-6. l./ vagy Heim Páltól "A gyermekek sápadtságáról" című cikket /OL. 1929, 5.sz. 131-134. l./.

Érdekessége a folyóiratnak, hogy időnként szovjet orvosi híreket közölt, így a munkásbiztosításról, az orvosképzésről és említést tettek az éjjeli szanatóriumok intézményéről is - egyébként ez erdélyi magyar orvosi folyóiratoknak a szovjet orvostudományról tájékoztató cikkeit a marosvásárhelyi Spielmann professzor kutatta fel.^{5/}

A temesvári Orvosok Lapja megjelenése során igen sok reklámot és hirdetést közölt. Reklámoztak gyógyszereket, magyar tulajdonos kezében lévő orvosi intézményeket, így például egy szanatóriumot:

"Bánáti Szanatorium III. Strada Odorescu"

- itt a szanatórium képe következett -

"Elsőrangú gyógyintézet, Sebészeti, női, bel, gyermek, ideg, orthopédiai, urológiai, orr, fül, gége, szem és tüdőbetegségekben szenvedők részére. Külön szülészeti osztály..." /OL, 1926, 7.sz. 334.p./

A külföldi cégek gyógyszerkészítményeit, tápszereit is reklámozták:

"Bilagit, cholagogum - Chinoïn RT.

A máj és eperendszer megbetegedésének biztos hatású gyógyszere..."

A korszak népszerű és elterjedt tápszerét az Ovomaltine-t is rendszeresen hirdették.

Az Orvosok Lapja megjelenése ideje alatt végig a gyakorló orvosok érdeklődését igyekezett kielégíteni és a bánáti kisebbségi orvosok érdekvédelmét szolgálni.

Ugyancsak Temesváron jelent meg 1924-től 1940-ig a Praxis Medici, amelyet dr. Fischer Ferenc szerkesztett. Ez a folyóirat is a gyakorló orvosok szaklapja kívánt lenni. "Az utódállamok magyarul is beszélő orvosainak szerény anyagi ellenértékért, a világirodalomnak, különösen a gyakorló orvost érdeklő részét referálja is" írja a lap bevezetője. Temesvári laptársához hasonlóan a Praxis Medici is a referálást tartotta fő feladatának.

Itt említjük meg, hogy a két világháború közötti erdélyi magyar orvosi folyóiratok teljes sorozatai, sajnos, nem találhatók meg Magyarországon, némelyiknél a lap célkitűzéseit közlő első számok sincsenek meg, ezért nem könnyű hiteles képet adni ezekről a kiadványokról, megszűnésük okozatai is emiatt maradnak homályban.

A havonként megjelenő Praxis Medici rendszeresen közölt eredeti közleményeket, gyakran foglalkoztak hasábjain etikai problémákkal.

Eredeti közleményként jelent meg. dr. Schmidt Béla /1881-1943/ "Rheumatikus fájdalmak gyógyszeres kezeléséről" című dolgozata /PM 1930, 12. sz. 605-606. p./ Egyébként Schmidt doktor megkísérelte felmérni az erdélyi magyar orvosok szak- és szépirodalmi tevékenységét, amennyiben a Praxis Medici hasábjain felhívást intézett az orvosokhoz:

"Kisebbségi orvosok szak- és szépirodalmi munkásságáról, újságcikkeiről, amelyek azutóbbi tíz esztendőben napvilágot láttak, katalógust óhajt összeállítani Schmidt Béla dr., kitűnő orvosszakíró. A azétküldött körlevelekre már sokan beküldték válaszaikat, de még mindig vannak olyanok, akik nem feleltek... Ezen kartársakat, valamint mindazokat, akik nem kaptak körlevelet, nagyon kéri a kiadandó mű érdemes szerzője, szíveskedjenek neki... megírni, hogy milyen szak-, illetve szépirodalmi dolgozataik - lehetőleg különlenyomataik egyidejű küldése mellett - újságcikkei jelentek meg 1919 január 1. 1929 december 31 között... minden kisebbségi orvos önmagával szembeni kötelességének tesz eleget akkor, amikor nevezett orvosíró munkájában támogatja." /PM. 1930. 6. sz. 322. p./

Sajnos, nincs róla tudomásunk, hogy ez a figyelemreméltó bibliográfia megjelent-e vagy elkészült-e egyáltalán. Schmidt Béla ezirányú tevékenységéről az Orvosi Hetilap hasábjain is beszámolt.^{6/} Ha doktor Schmidt összeállítása valahonnan előkerülne, sokkal többet tudnánk az erdélyi magyar orvosok két világháború közötti munkájáról.

További értékes adatokat közölt még Schmidt bibliográfiai tevékenységéről a Praxis Medici 1931. 7. száma /356-361. p./. "Erdély

kisebbségi orvosainak önálló munkái 1919-től 1929-ig bezárólag" című cikkében:

"Közel három éve gyűjtöm és kutatom Erdély - értve alatta a történelmi Erdélyen kívül a Magyarországtól Romániához csatolt egész területe - kisebbségi orvosainak úgy szak-, mint minden egyéb téren való munkásságának adatait, melyekből ez alkalommal az önállóan megjelent munkák, lehetőségig teljes bibliográfiáját állítottam össze...

I. Általános rész

Erdély német anyanyelvű lakosságából - ca 600 000 - az orvosok száma közel 400, így nem lesz túlzás, az 1 700 000 magyar anyanyelvű lakosságából az orvosok száma 1600...

Az 1919-től 1929-ig terjedő tizenegy év alatt 30 kisebbségi orvostól 55 önálló mű jelent meg, azaz Erdély kisebbségi orvosi karának 2 %-a évente 5 művel lép a nyilvánosság elé:

Nem áll rendelkezésemre összehasonlításra alkalmas adat az erdélyi kisebbségek egyéb szellemiségének munkásságáról, sem a múlt adatait nem tudtam megszerezni, de mindenesetre számottevő teljesítmény a nehéz változott viszonyok között". Megállapíthatjuk, hogy Schmidt cikkei tárnak fel a legtöbbet az erdélyi magyar orvosok irodalmi tevékenységéről.

A Praxis Medici kiemelkedő szolgáltatása volt a külföldi és a magyarországi orvosi szakfolyóiratok rendszeres referálása, általában német, angol, francia és olasz nyelvű lapokból közöltek kivonatokat.

A Hir rovat fontos forrása a kisebbségi orvosi mozgalmak történetének. Az Erdélyi Múzeum Egyesület orvosi szakosztályáról is sok közlemény jelent meg a lapban. Többek között arról is értesülhetünk, hogy magyar kisebbségi orvosok nem tarthattak továbbképző kurzusokat. Csapán 1930-ban sikerült vándorgyűlés keretében valami hasonlót szervezni, erről az EME orvosi szakosztályának a körleveléből értesülhetünk:

"Igen tisztelt Kartárs Ur!

Egyesületünk külföldi neves professzorok bevonásával ez év nyarán orvosi továbbképző kurzust óhajtott rendezni. Ez irányu törekvésünk tárgyi okok miatt nem sikerült. Az EME vezetősége ugyane cél érdekében ez év augusztus 28, 29, 30-án... Marosvásárhelyt vándorgyűlést rendez, melyen az orvosi szakosztály igyekezni fog két napon át

délelőtti és délutáni tudományos üléseken, előadások, hozzászólások... kapcsán az orvostudomány utóbbi 10 év haladásáról áttekinthető gyakorlati értékes képet nyújtani..." /PM, 1930, 7.sz. 359-260.p./ Igéretet tettek a vándorgyűlések anyagának a kiadására is.

Később arról is tudomást szerezhettünk, hogy a vándorgyűlést valóban sikeresen meg is rendezték:

"A magyar orvoskisebbség történetében alig méltatható fordulópontot jelent az a vándorgyűlés, amelyet az EME orvosi szakosztálya augusztus 27-30 között Marosvásárhelyen tartott. Fájdalomteljes rezignációval regisztráltuk annak idején, hogy a kormány nem engedélyezte a magyarországi profeszorokkal kontemplált továbbképző kurzust, a leg-sajátabb bőrünkön kellett tapasztalnunk, hogy nekünk a mostoha elbánásból megsokszorozódottan jut ki rész. Amennyire örömmel látjuk német kartársainknak német egyetemi professzorokkal rendezett kurzusait, annál nagyobb fájdalmat okoz ezirányban velünk szemben minden indoklás nélkül alkalmazott tilalom...

Alig végezhetett a háború utáni időkben az EME jelentősebb kulturális munkát mint akkor, amikor felismerve a magyar orvosi kar továbbképzési nehézségeit alkalmat nyújtott nekünk arra, hogy ha már megtagadta tőlünk a mostoha sors, hogy az egyetemi padoktól megszokott szeretett tanintézetünk továbbképző előadásait hallgathassuk, legalább egymásnak mondhassuk el, mit láttunk, mit hallottunk, mit tapasztaltunk, a továbbképző kurzus tudományos jellegét nagyban emelte ama körülmény, hogy azon az itt élő összes magyar egyetemi tanárok, docensek és tanársegédek előadást tartottak.

Miután a továbbképző kurzust rendező EME orvosi szakosztálya az előadásokat in extenso könyvalakban megjelentetni szándékoz, itt csak az előadók névsorának és előadások címének regisztrálására szorítkozunk..." /PM, 1930, 8.sz. 404.p./

Tehát a királyi Románia hatóságai a német orvosoknak megengedték, hogy hazájukból meghívott professzorok tartsanak továbbképző előadásokat, ugyanez a magyar gyógyászok számára tilos volt, ezért is volt szükség a vándorgyűlésre. Emellett azonban a jobb anyagi helyzetben lévő orvosoknak kínáltak más lehetőségek is a továbbképzésre, például a Szepességi Orvosok Egyesületének továbbképző kurzusa:

"Magastátrai III. gyakorló orvosi továbbképző kurzus

Meghívó

A Szepeességi Orvosok Egyesülete által a Magas Tátra gyógyhelyein a berlini, bresloui, budapesti, krakói, pozsonyi és bécsi egyetemi fakultások közreműködésével 1931 május 24-28 között megtartandó III. gyakorló orvosi továbbképző kurzusra."

Sokat olvashatunk a nehéz anyagi helyzetbe került kisebbségi orvosok szervezkedéséről a lapban. Így irtak erről az 1931. 8.számában: "A kisebbségi orvosegyesület alapszabályait előkészítő szűkebb bizottság - mint illetékes helyről értesültünk - munkálatai befejezéshez közelednek, úgy hogy rövid időn belül végre elkészül a tervezet... Tavaly Marosvásárhelyt eljegyezkedtünk egymással, ezidén Szatmáron megkötjük a frigyot... készülünk a szatmári találkozóra."

A hivatalos bejelentés az egyesület megalakulásáról a következő 9. számban látott napvilágot: "Tizenkét év objektív tapasztalata megérlelte bennünk az elhatározást, hogy mi kisebbségi sorsban élő romániai orvosok egy táborba tömörüljünk...

Alakítsuk meg a Romániai Kisebbségi Orvosok Szövetségét .

Szövetségünk keretében létesítünk nyugdíjintézményt, gondoskodjunk mi magunk intézményesen özvegyeinkről és árváinkról.

Szövetségünk színhelye Kolozsvár volna. Évi közgyűlésünket minden évben más városban tartanánk meg.

Jöjjön el Kartárs Ur f.é. október 10-én szombaton este 7 órakor a kolozsvári unitárius collégium dísztermében tandandó

alakuló közgyűlésre

Cluj, 1931. október

Dr.Koleszár László

Prof.Veress Ferenc

Dr.Fischer Ferenc"

A harmincas évek végére tovább nehezedett a kisebbségi orvosok és az orvosi sajtó helyzete. A lapok tartalmát a cenzurának kellett jóváhagynia, a városok és egyesületek nevét már csak románul lehetett leírni. Például 1938-ban arról olvashatunk, hogy "Az Ardeali Múzeum Egyesület orvoskongresszusa Turdán" lesz. "1930-ban merült fel először az a gondolat, amely célul Ardeal magyar orvosai számára Ardeal különböző városaiban vándorgyűlés megrendezését tűzte ki.

Az első 1930-ban Targu Muresen volt...

A részvétel anyagi szempontból nem jelenthet senki számára nehézséget, mert az utazási költségeken kívül egyéb kiadás nem igen lesz a vendégorvosokat a turdai kartársak és az ottani kisebbségi társadalom látják szívesen vendégül." /PM. 1938.6.sz.250-251.p./

Két dolog is feltűnhet a közleményben az olvasónak, egyrészt a korábban magyarul használt városnevek és Erdélynek Ardeal néven történő említése - nyilván az erősödő nyomás miatt. Figyelemreméltó még a kifejlődő szolidaritás, ami abban nyilvánul meg, hogy Torda lakossága ellenszolgáltatás nélkül látja vendégül az ott összegyűlt orvosokat,

Az 1940. évfolyam első számában a szerkesztők megérezve, hogy a lap hamarosan megszűnik, értékeltek addigi tevékenységüket: "...érezzük: közeleg a vég. Az elmulás még a jól végzett munka után is fájdalmas...

Szeretnénk még élni, alkotni, teremteni. Szeretnők még valamenyire összetartani azokat, akik egymásra vagyunk utalva.

Kérő szóval hívunk tehát mindenkit amugyis megírt kultúráinkba... küldetésünk befejezéséhez közeledik.

Legyen más a még hátralévő idő, eltérő az eddigiektől! Jól esnék érezni valamelyes érdeklődést, egy kevés melegséget... Milyen felemelően szépet alkothattunk volna az elmúlt tizenöt hosszú esztendő alatt, ha igyekeztünk volna egymásra találni. Nem tettük. Tegyük talán most kísérletet, jobb később, mint soha...

Ebben az értelemben és ezen elgondolástól áthatva új évfolyamunk küszöbén tiszteletteljesen köszöntjük kartársainkat.

A szerkesztőség."

A Praxis Medicus az 1940.7-8.szám megjelenése után, feltehetően az akkor kialakult nemzetközi helyzet miatt /Erdély északi része Magyarországhoz került/ megszűnt. Így tehát Erdély déli részének magyar anyanyelvű orvosai szakfolyóirat nélkül maradtak.

I r o d a l o m

- 1./ BATÁRI Gyula: Az "Orvos-Természettudományi Értesítő első korszakáról /1876-1902/. Az orvosi tájékoztatásnak a 19. század végén Kolozsvárott kialakult központjáról. Az Orvosi Könyvtáros, 1978, 18, 2, 213-220.
- 2./ SCHMIDT Béla: Erdély orvosi folyóiratai 1919-től napjainkig. Orvosi Hetilap, 1930, 29.sz.

3./ SZÁLLÁSI Árpád: Megemlékezés egy erdélyi orvostörténészről.
/Pataki Jenő 1857-1944/.
Orvosi Hetilap, 1977, 30. 1794-1985.

4./ SCHMIDT Béla i.m.

5./ SPIELMANN József - L.SZINI Karola: A szovjet egészségvédelem az erdélyi magyar nyelvű sajtó tükrében.
Orvosi Szemle, 1958, 5, 471-476.

6./ SCHMIDT Béla i.m.

"Jelenleg az erdélyi kisebbségi orvosok úgy szak-, mint minden egyéb téren való, és minden nyelvű munkásságának pontos és lehetőségig teljes összeállításán dolgozom... Az adatgyűjtés erre vonatkozóan már meglehetősen előrehaladott állapotban van."

XX

K ö z l e m é n y e k - H i r e k

XX

Az egészségügyi miniszter 13/1980./Eü.K.9./Eü.M.számú
u t a s í t á s a
az egészségügyi-orvostudományi könyvtári hálózatról

Az egészségügyi-orvostudományi könyvtári hálózat szervezetére és működésére vonatkozóan - a kulturális miniszterrel és a Minisztertanács Tanácsi Hivatalának elnökével egyetértésben - a következő utasítást adom ki:

1.§

/1/ Az utasítás /a továbbiakban: Ut./ hatálya kiterjed az Egészségügyi Minisztérium közvetlen felügyelete alá tartozó, valamint a tanácsok által fenntartott egészségügyi intézményekre, intézetekre és vállalatokra /továbbiakban: intézmény/, valamint az általuk működtetett egészségügyi-orvostudományi szakkönyvtárakra.

/2/ Az egészségügyi-orvostudományi könyvtári hálózat szervezetére és működésére a könyvtárakról szóló 1976. évi 15.számú törvényerejű rendeletet, és a végrehajtásáról szóló 17/1976./IV.7./ MT számú rendeletet, valamint az 5/1978./XII.12./KM számú rendeletet e jogszabályban foglalt kiegészítésekkel kell alkalmazni.

2.§

/1/ E jogszabály alkalmazása szempontjából egészségügyi-orvostudományi szakkönyvtár /a továbbiakban: könyvtár/minden olyan könyvtár, amely könyvtári helyiségben, rendeltetésének megfelelően működik, állománya legalább 500 könyvtári egységnyi és vezetésével felelős könyvtárkezelőt bíztak meg.

/2/ A könyvtár jogszabályban meghatározott feladatait az orvosok, fogorvosok, gyógyszerészek és egészségügyi szakdolgozók, valamint az egyetemi, főiskolai és szakiskolai hallgatók könyvtári ellátása és szakirodalmi tájékoztatása /információ/ érdekében látja el.

3.§

Könyvtárat kell a jövőben működtetni a négyszáz ágyasnál nagyobb intézményekben is. A működtetésért a fenntartó intézmény vezetője felelős.

4.§

A könyvtár a fenntartó intézménnyel szerves egységben, annak részeként működik: a működtetéséhez és fejlesztéséhez szükséges költségeket a fenntartó intézmény éves költségvetésében kell biztosítani.

5.§

/1/ Az Ut. 1.§-ában megjelölt könyvtárak alkotják az egészségügyi-orvostudományi könyvtári hálózatot, amelynek központja az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár /a továbbiakban: OIK/.

/2/ Az OIK a hálózat központjaként ellátja a hálózatban működő könyvtárak szakmai-módszertani irányítását és összehangolja tevékenységüket. E körben végzi a külön jogszabályokban meghatározott feladatokat." ■

/3/ Az OIK könyvtári szakmai szempontból közvetlenül irányítja a hálózat alközpontjaiként működő könyvtárakat, valamint azokat a könyvtárakat, amelyek nem tartoznak alközpont irányítása alá.

6.§

/1/ A hálózat alközpontjaiként működnek az Ut.1.számú mellékletében felsorolt területi feladatkörű könyvtárak, valamint az országos feladatkörű könyvtárak közül az orvostudományi egyetemek központi könyvtárai, és az Országos Közegészségügyi Intézet könyvtára.

/2/ A hálózat alközpontja kielégíti a fenntartó intézmény szakirodalmi és az e körben jelentkező információs igényeit és az OIK módszertani útmutatásai alapján ellátja a hálózati alközpontokhoz tartozó tagkönyvtárak /helyi feladatkörű könyvtárak/ szakmai, módszertani irányítását.

/3/ Az OIK javaslatára az egészségügyi miniszter egyes hálózati alközpontokat egy-egy országrészre kiterjedő regionális könyvtári és információs feladatokkal bízhat meg, és - a kulturális miniszter előzetes hozzájárulásával - újabb hálózati alközpontot jelölhet ki.

■
5/1978. /XII.12./ KM számú rendelet, 14/1980. /Eü.K.9./ Eü.M. számú utasítás.

7.§.

Az Ut. 2.számú mellékletében felsorolt országos feladatkörű könyvtárak közvetlenül kielégítik az ország egész területén a szakterületeknek megfelelő szakirodalmi és információs igényeket, és közreműködnek ezen igények kielégítésében.

8.§

Ez az utasítás az Egészségügyi Közlönyben való kihirdetése napján lép hatályba, egyidejűleg hatályát veszíti a 24/1960./Eü.K.13./Eü.M. számú utasítás és a 25.661/1961.szám alatt jóváhagyott /Eü.K.1961.évi 22./ szervezeti és működési szabályzat, a 21.161/1964./Eü.K.12./Eü.M. számú hivatalos közlemény, valamint a 25/1976./Eü.K.szept.mk./Eü.M. sz. utasítás 1.számú mellékletének E.5.a/ pontja.

Dr.Hutás Imre s.k.
miniszterhelyettes

1.számú melléklet

a 13/1980./Eü.K.9./Eü.M.számú utasításhoz

Területi feladatkörű szakkönyvtárak

Bács-Kiskun megyei Tanács Kórház szakkönyvtára, Kecskemét

Baranya megyei Tanács Kórház szakkönyvtára, Pécs

Békés megyei Tanács Kórház szakkönyvtára, Gyula

Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Tanács Vezető Kórház szakkönyvtára, Miskolc

Fejér megyei Tanács Kórház szakkönyvtára, Székesfehérvár

Győr-Sopron megyei Tanács Kórház szakkönyvtára, Győr

Hajdu-Bihar megyei Tanács Kórház szakkönyvtára, Debrecen

Heves megyei Tanács Kórház szakkönyvtára, Eger

Komárom megyei Tanács Kórház szakkönyvtára, Tatabánya

Nógrád megyei Tanács Madzsar József Kórház szakkönyvtára, Salgótarján

Pest megyei Tanács Semmelweis Kórház szakkönyvtára, Budapest

Somogy megyei Tanács Kórház Arató Miklós szakkönyvtára, Kaposvár

Szabolcs-Szatmár megyei Tanács Jósza András Kórház Gerlei szakkönyvtára, Nyíregyháza

Szolnok megyei Tanács Hetényi Géza Kórház szakkönyvtára, Szolnok

Tolna megyei Tanács Balassa János Kórház szakkönyvtára, Szekszárd

Vas megyei Tanács Markuszovszky Kórház szakkönyvtára, Szombathely
Veszprém megyei Tanács Kórház szakkönyvtára, Veszprém
Zala megyei Tanács Kórház szakkönyvtára, Zalaegerszeg
Fővárosi Tanács István Kórház szakkönyvtára, Budapest.

2.számú melléklet

a 13/1980./Eü.K.9./Eü.M.számú utasításhoz

Az egészségügyi-orvostudományi könyvtári hálózat területén működő
országos feladatköri szakkönyvtárak[■]

1. Debreceni Orvostudományi Egyetem Kenézy Könyvtára
2. Heim Pál Gyermekkórház és poliklinika könyvtára
3. László Kórház Orvosi Könyvtára
4. Országos Ideg- Elmegyógyászati Intézet Orvosi Könyvtára
5. Országos Korányi Tbc és Pulmonológiai Intézet Könyvtára
6. Országos Közegészségügyi Intézet Könyvtára
7. Országos Onkológiai Intézet Könyvtára
8. Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár
9. Országos Reuma és Fizikoterápiás Intézet Könyvtára
10. Országos Traumatológiai Intézet Könyvtára
11. Pécsi Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára
12. Semmelweis Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára
13. Szegedi Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára

■

Az 5/1980. /XII.12./ KM számú rendelet 2.számú melléklete alapján.

Az egészségügyi miniszter 14/1980./Eü.K.9./

Eü.M.számú utasítása

az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtárról

A kulturális miniszterrel egyetértésben az alábbi utasítást adom ki:

1.§

/1/ Az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ elnevezése Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtárra /a továbbiakban: OIK/ változik. Az OIK az Egészségügyi Minisztérium szakirodalmi információs és könyvtári intézménye, koordinációs központ az orvostudomány és az egészségügy területén, valamint országos feladatkörű tudományos szakkönyvtár.

/2/ Az OIK az Egészségügyi Minisztérium közvetlen felügyelete és irányítása alatt áll. Az OIK szakfelügyeletét az egészségügyi miniszterrel egyetértésben a kulturális miniszter gyakorolja.

/3/ Az OIK-t igazgató vezeti, akit a kulturális miniszterrel egyetértésben az egészségügyi miniszter nevez ki.

/4/ Az OIK fenntartásáról az Egészségügyi Minisztérium költségvetésében történik gondoskodás.

2.§

/1/ Az OIK feladata

a/ az orvosok, fogorvosok, gyógyszerészek és egészségügyi szakdolgozók, valamint az egyetemi, főiskolai és szakiskolai hallgatók könyvtári ellátása és szakirodalmi tájékoztatása;

b/ az egészségügyi-orvostudományi könyvtári hálózat központjaként a hálózathoz tartozó szakkönyvtárak tevékenységének összehangolása, szervezése és módszertani utmutatásokkal való irányítása, e körben ellátja a kulturális miniszter által meghatározott feladatokat,*

c/ a szakirodalmi ellátás biztosítása érdekében koordináló tevékenységet fejt ki, e körben engedélyezi a külföldi könyvek és folyóiratok fölötti minden olyan rendelkezést, amely a könyvtári állomány alakulását érinti;

*

5/1978. /XII.12./ KM számú rendelet 10. §-a.

d/ ellátja az egészségügyi ágazat területén a kutatás és fejlesztés nyilvántartási és tájékoztatási feladatokat és e téren együttműködik az Országos Kutatás Nyilvántartással;

e/ a magyar és külföldi szakirodalom gyűjtése, feldolgozása, feltárása és közreadása, valamint a magyar orvostudomány eredményeinek külföldön való megismertetése kiadványok és szolgáltatások formájában;

f/ az egészségügyi miniszter által jóváhagyott együttműködési szerződés keretében munkakapcsolatok fenntartása a szocialista országok hasonló jellegű intézményeivel;

g/ a KGST tagországok Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszere orvostudományi ágazati rendszerének /MEDINFORM/ Kijelölt Nemzeti Szerve és bázisszerve feladatainak ellátása;

h/ a jogszabályokban meghatározott egyéb feladatok ellátása.

/2/ Az OIK feladatainak végrehajtása érdekében külön szabályozott módon együttműködik a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Központi könyvtárával.

3.§

/1/ Az OIK szervezeti egységei

a/ Igazgatóság;

b/ Hálózati és Módszertani Osztály;

c/ Könyvtári Osztály;

d/ Dokumentációs és Információs Osztály;

e/ Bibliográfiai Osztály;

f/ Medinform Osztály;

g/ Gazdasági-Műszaki Ellátási Osztály;

h/ Reprográfiai Osztály.

/2/ Az OIK igazgatója mellett tanácsadó szervként szakmai kollégium működik, amelynek elnöke az OIK igazgatója. A szakmai kollégiumnak hivatalból tagja az Egészségügyi Minisztérium és a Kulturális Minisztérium képviselője. A szakmai kollégium többi tagját az OIK igazgatójának javaslatára az egészségügyi miniszter nevezi ki.

4.§

Ez az utasítás a kihirdetése napján lép hatályba. Az OIK igazgatója elkészíti az OIK szervezeti és működési szabályzatát, és az utasítás hatálybalépését követő 30 napon belül az egészségügyi miniszternek jóváhagyásra bemutatja.

Dr. Rutás Imre s.k.
miniszterhelyettes

Az Egészségügyi Minisztérium 70.090/1980./Eü.K.9./

Eü.M.számú k ö z l e m é n y e

az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár szakmai kollégiumi tagjainak kinevezéséről

Az egészségügyi miniszter a 14/1980. /Eü.K.9./ Eü.M.számú utasítás 3.§-ának /2/ bekezdése alapján az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár Szakmai Kollégiumának

titkárává: dr.Benda Mária osztályvezetőt, igazgatóhelyettest,
tagjaivá:

dr. Antall József mb.főigazgatót,
dr. Balogh Pálné osztályvezető főorvost,
dr. Dörnyei Sándor osztályvezetőt,
dr. Elődi Pál egyetemi tanárt,
dr. Greff Lajos igazgatót,
dr. Guba Ferenc egyetemi tanárt,
dr. Gyárfás Ágnes könyvtárvezetőt,
dr. Illei György c.egyetemi tanárt,
Kövesi Ervin főosztályvezetőt,
dr. Mészöly Istvánné vezető könyvtárost,
dr. Nyerges Gáborné osztályvezetőt,
dr. Ruzsás Lajosné igazgatót,
dr. Somogyi Endre egyetemi tanárt

1983. december 31-ig terjedő időre kinevezte.

A Szakmai Kollégiumnak hivatalból tagja az Egészségügyi Minisztérium XI. Tudományos Kutatási Főosztályának, valamint a XIII. Egészségpolitikai Főosztályának és a Kulturális Minisztériumnak a képviselője.

A Szakmai Kollégium elnöke az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár igazgatója.

A tudományos, oktató és egészségnevelési tevékenység

értékelésének objektívvé tétele a salgótarjáni "Madzsar

József" megyei Kórház-Rendelőintézetben

CSEPLÁK György - MÁTYUS Lászlóné

"Madzsar József" Megyei Kórház, Salgótarján

A gyakorlat azt bizonyítja, hogy nagy különbségek tapasztalhatók az orvosi munkával összefüggő, vagy azzal összekapcsolható alkotó tevékenységek erkölcsi és anyagi megítélése terén. Igazságtalannak tűnik, hogy a sokféle értékes és társadalmilag hasznos tevékenységek csupán egyetlen, a szokások által előre elrendelt tagját, a pályamunkát ismerjük el erkölcsileg és anyagilag. Ugyanakkor sok más, a pályamunkaírással összehasonlítható tudományos, oktató és egészségnevelő munkásság - ugyancsak a berögződött, hagyományos megítélési rendszerünk miatt - észrevétlen, regisztrálatlan marad.

Gondoljunk csak például a külföldi szaklapokban közleményeket megjelentetőkre, akik alkotásait nem szokás elismerésben részesíteni, sőt a közlemény megjelentetéséért a szerzőknek tetemes anyagi áldozatot is kell hozni. Pedig munkásságukkal munkahelyeiknek is elismerést érdemelnek ki. Alkotásaikat mindenképpen többen olvassák, mint a pályamunkák legtöbbször polcokra kerülő példányait.

Intézetünk illetékesei, az Igazgatói Tanács, a Tudományos Bizottság, az Orvosi Szakkönyvtár magukévá tették azt az elvet, hogy a jövőben egyetlen tevékenység, a pályamunka értékelése helyett az egyéni alkotókészség kibontakozását, az intézmény szakmai színvonalát emelő tevékenységek összességét kell mérni és értékelni. Olyan módszer kidolgozását tűztük ki célunkul, amelynek segítségével meg lehet állapítani, ki milyen mértékben vesz részt a saját és mások gyógyító és tudományos munkájának kibontakoztatásában.

Orvosi Szakkönyvtárunk a tudományos közleményeket "személyi bibliográfia" elnevezéssel katalóguson, az előadásokat pedig füzetben, már évek óta nyilvántartja. Ez a módszer bevált, de nem volt teljes, mert az előadásokról nehéz volt értesülést szerezni.

Ezért vállalta Szakkönyvtárunk, hogy javaslatot tesz olyan módszerre, amely alkalmas lesz célkitűzéseiről megvalósítására, a végzett munkák évenkénti értékelésére.

Módszerünk kidolgozásánál az alábbi célokat tűztük ki:

1. Az értékelési módszernek alkalmasnak kell lenni arra, hogy lehetőséget adjon a Kórház-rendelőintézet minden egyes dolgozója munkájának mérésére és az egyes munkaköri rétegek munkájának összehasonlítására.
2. Ösztönözni kell az önképzést és az így szerzett ismeretek közreadását.
3. Fejlesztetni kell intézményünkben az oktató és továbbképző munkásságot. Mérni és értékelni kell azok munkáját, akik tudásukat szakdolgozóink és orvosaink képzésére és továbbképzésére fordítják.
4. Biztatást kell adni a tudományos munka végzéséhez és értékelni kell annak a különböző módszerekkel történő közkinccsá tételét.
5. Intézményünk szempontjából sem közömbös, milyen szintű szakmai képzés folyik a Szakközépiskolában és a Szakiskolában. Ezért nyilván kell tartani, hogy kik vállalják a szakiskolai, szakközépiskolai oktatómunka felelősségét.
6. Intézményünk feladata a szakdolgozók továbbképzése. Az itt végzett munkát is számon kell tartani, hogy ezzel biztatást adjunk ehhez a munkához.
7. Az orvosi munkában nélkülözhetetlen az idegen nyelvek ismerete. Módszerünkkel ennek fontosságát ki kell emelni.
8. A számunkra kötelező gyógyítás-megelőzés módszertanának tekintjük az egészségnevelési munkát. Ezért mérni és értékelni kell azt, hogy kik művelik magas színvonalon ezt a tevékenységet.
9. Nehéz munkának tartjuk a tudományos munkák szervezését és lebonyolítását. A szervező munka rangját, annak értékelésével meg kell adni.
10. Lehetőséget kell teremteni az előzőkbe nem sorolható, de a jelzett célkitűzések megvalósítását szolgáló egyéb munkásságok regisztrálására is.
11. Módszerünkön kívüli várjuk, hogy komplex tevékenységre mozgósítson, bizonyos feladatok elvégzésére ösztönözzön, lehetővé tegyen összehasonlítást és váltson ki nemes versengést.
12. Az intézmény dolgozóinak tevékenységét összegező információk felhasználhatók legyenek az erkölcsi és anyagi elismerések eldöntésé-

nél és segítséget nyújtsanak az egyének minősítésének összeállításánál, kinevezéseknél, továbbá a szocialista munkamozgalom értékelésénél.

Az általunk kidolgozott pontrendszerrel kikértük nagy gyakorlatu és szakmai tekintélynek örvendő munkatársaink véleményét, javaslataikat messzemenően figyelembe vettük.

Javaslatunkat a Tudományos Bizottság megvitatta. A hosszas vita során javasolt változtatásokat elvégeztük, majd a pontrendszert az Igazgatói Tanács elé terjesztettük, ahol az megerősítést nyert és határozati rangra emelkedett. Az értékelési rendszerrel a dolgozókat az Igazgatóság tájékoztatta.

A pontok gyűjtése a Szakkönyvtárban folyik. Arra törekszünk, hogy a munkát végzők maguk számoljanak be teljesítményeikről, és így érezzék a jól végzett munkájuk eredményeinek gyarapodásával járó örömet.

A pontok értékrendjét nem tartjuk abszolutnak. Számítunk arra, hogy változásokra, kiegészítésekre lesz szükség, attól függően, hogy intézetünknek milyen feladatok megoldását áll érdekében előnyben részesíteni.

Eddigi tapasztalataink szerint a nagy érdeklődés mellett is szükség van, és lesz a Szakkönyvtár munkatársainak aktív tevékenységére, hogy a pontrendszer segítségével egységes áttekinthető képet lehessen kapni dolgozóink tevékenységéről.

Pontrendszerünk a következő:

1. Kandidatura /abban az évben/	500 p.
2. Publikáció külföldi szaklapban.	100 p.
3. Publikáció belföldi szaklapban.	50 p.
4. Önálló kiadvány /könyv/.	300 p.
5. Könyvben egy fejezet elkészítése.	150 p.
6. Külföldön tudományos előadás tartása.	50 p.
7. Országos értekezleten előadás tartása.	30 p.
8. Megyei és kórházi pályamunka: I.helyezés.	25 p.
9. Megyei és kórházi pályamunka: II.helyezés.	15 p.
10. Megyei és kórházi pályamunka: III.helyezés.	10 p.
11. Továbbképző kiadvány összeállítása.	25 p.
12. Kórházi tudományos előadás tartása.	10 p.
13. Továbbképző előadás orvosok részére.	15 p.
14. Továbbképző előadás középiskolák részére.	10 p.

15. Egészségnevelési kiadvány összeállítása. 10 p.
16. Egészségnevelési újságcikk /Üsztönzés céljából, mert nagy a társadalom és kórházunk részére az erkölcsi haszna/. 15 p.
17. Egészségnevelési előadás. 10 p.
18. Referátum idegen nyelvű cikkből
 /osztályon történő/. 5 p.
 /országos folyóirat számára/. 15 p.
19. Oktatás havi pontszáma. 5 p.
20. Tudom.Biz.és Tan.,Eü.F.T.elnöki tisztsége. 50 p.
 /Főigazgató dönti el: megérdemlik-e/
21. Tud.Biz.és Tan.,Eü.F.T.tagsága /Elnök igazolásával, hogy nem névleges a tagság, hanem aktivitást takar/.. . . 10 p.
22. Tudományos értekezéslet szervezése /orsz.és helyi/. 20 p.
23. Lektorai munka /publikáció, vagy helyi pályamunka/. 15 p.
24. Könyvtári orvostanácsadói tevékenység, évente. 30 p.
 /Főigazgató dönti el: megérdemli-e/
25. TIT nyelvvizsga. 100 p.
26. Idegen nyelvű államvizsga. 200 p.
27. Be nem sorolt tevékenység, értékétől függően, esetenként kerül elbírálásra. A Tud.Biz.fenntartja a jogot, hogy indokolt esetben eltérjen a felsorolt pontszámoktól.

Ismét néhány szó a katalógusokról

SZŐNYI Ferencné

Városi Kórház orvosi könyvtára, Szeged

A könyvtári állomány feltárásának eszköze a katalógus. Minél több katalóguscédula készül egy-egy dokumentumról, annál tökéletesebb az állomány nyilvántartása. A lehetőségek azonban korlátozottak és így több-kevesebb hiányossággal mindig számolni kell.

Közleményem megírására az a tény késztetett, hogy kórházunkban megszűnt a gyermekosztály, így annak a könyvtári anyagát a Gyermek-kórház-Rendelőintézetnek kellett átadni, ahová a fenti osztály elköltözött. A katalóguscédulák kiemelésekor, ahogyan az a katalógus huzamosabb használatakor lenni szokott, vizsgáljuk az alkalmazott rendszer. Ezzel kapcsolatban néhány észrevételemet szeretném közzétenni:

A kívülálló nem érti, mit "piszog" néha a könyvtáros órákig azzal a katalógussal, viszont azt természetesnek veszi, hogy többezés állományból pillanatok alatt kikeresi a megfelelő könyvet. Persze, előfordul az is, hogy ez nem sikerül, éppen azért, mert idő-, eszköz és más lehetőségek hiányában az állomány feltárása nem tökéletes. Azt hiszem, sokan tapasztalták már a "lebölgés" kellemetlen érzését.

Könyvtárunkban kezdettől fogva a 30-as szakrendet alkalmaztuk. Érdekes megfigyelni, hogy a specializálódás előrehaladásával ezt a szakrendet finomítani kellett.

Szükségessé vált először is egy "Tárgyszavak" elnevezésű mutató elkészítése, amely a tárgyszavak mellett az ETO számot és a 30-as szakrend megfelelő számát feltünteti. Így egyelőre kiküszöbölhetők azok a hiányosságok, amelyek abból adódnak, hogy az egyre nagyobb tért hódító genetika, immunológia stb. szakterületek számára nincs fenntartva külön szak.

A határterületek egyre bővülő anyaga egyelőre a természettudományok c. gyűjtőszakban van, azonban ennek a biológia, kémia, fizika, sőt a biokémia alcsoportokba való sorolása nem várathatott sokáig magára.

Az első alcsoportok a belgyógyászat és sebészet c. szakokban keletkeztek. A belgyógyászatban belül alábbi alcsoportok létesítése

látszott célszerűnek: általános belgyógyászat, belgyógyászati diagnosztika, belgyógyászati terápia, emésztőszervek, légzőszervek, szív- és érrendszer, izületek és mozgásszervek, reumatológia, vesebetegségek, hematológia, anyagcsere és raktározási betegségek, endokrin rendszer, allergia-autoimmun betegségek, só- és vízháztartás. A sebészet alcsoportjaként szerepel jelenleg még az aneszteziológia és a traumatológia, de tulajdonképpen már önálló szakként kellene szerepelniük. További újonnan létesített szakok: általános orvostudomány - differenciáldiagnosztika, egészségügyi szervezés, egészségügyi középkezelő tan- könyvei és szakirodalma, élelmezés, elsősegélynyújtás, geriátria, jog - ezen belül munkaügy, munkajog, ügyvitel. /Ez az utóbbi állomány természetesen nem tartozik az orvosi könyvtár gyűjtőkörébe, de, miután kórházunkban más könyvtár nem működik, jobb híján, az orvosi könyvtár dolgozza fel./

Jelenleg, kb. 4 000 kötetes könyvállomány mellett, mivel nagyobb bővítésre nincs lehetőség, ez a szakrend elfogadható állomány-feltárást tesz lehetővé. A jövőben azonban új megoldások keresése és megvalósítása válik majd szükségessé, mert ami tegnap még korszerűnek látszott, az ma már elavult és holnap még inkább az lesz.

Ára: 40.- Ft

